

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ : ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ με τίτλο : «ΕΝΙΑΙΟ Ή ΕΘΝΙΚΟ
ΝΟΜΙΣΜΑ: ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ
ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ
ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ»**

Φοιτητές :

1. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ Α.Μ. 14474

2. ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α.Μ. 15651

3. ΝΤΟΒΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α.Μ. 14701

Επιβλέπων Καθηγητής: Κος ΓΚΟΛΦΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Μεσολόγγι, Δεκέμβριος 2016

Περιεχόμενα

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	11
ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
1.1 Εισαγωγικές έννοιες	11
1.2 Λειτουργίες του χρήματος	12
1.3 Είδη χρήματος	14
1.4 Ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία	15
2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	17
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ	
2.1 Η περίοδος της Οθωμανικής κατοχής ή της Πρώτης Ελληνικής Δημοκρατίας	17
2.2 Η περίοδος του Ιωάννη Καποδίστρια ή της Ελληνικής Πολιτείας (1828-1832)	28
2.3 Η περίοδος του Βασιλιά Όθωνα (1832-1862)	20
2.4 Η περίοδος του Γεωργίου Α' (1863-1913) και της Κρητικής Πολιτείας (1896-1906)	24
2.5 Η περίοδος του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α' (1913-1917 και 1920-1922)	27
2.6 Η περίοδος της Δεύτερης Ελληνικής Δημοκρατίας (1924-1935)	28
2.7 Η περίοδος του Γεωργίου Β' (1935-1947)	29
2.8 Η περίοδος του Βασιλέα Παύλου (1947-1964)	30

2.9	Η περίοδος του Βασιλέα Κωνσταντίνου Β' (1964-1967) και των Συνταγματαρχών της Χούντας (1967-1974)	31
2.10	Η περίοδος της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας (1974-2001)	32
2.11	Η αντικατάσταση της δραχμής με το ευρώ	32
	3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	35
	ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1953-2002	
3.1	Η δραχμή και το συναλλαγματικό σύστημα των σταθερών ισοτιμιών Bretton Woods	35
3.2	Η δραχμή και το συναλλαγματικό σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών κατά την περίοδο 1972-1987	37
3.3	Η πολιτική της «σκληρής δραχμής» 1988-1997	38
3.4	Η δραχμή πριν την Οικονομική Νομισματική Ένωση	40
	4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	42
	Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
4.1	Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, λόγοι δημιουργίας της και συνέπειες	42
4.2	Ο ρόλος της αξιοπιστίας και της πειθαρχίας στην άσκηση της εθνικής οικονομικής πολιτικής	44
4.3	Η περίπτωση της Ελλάδας	47
4.4	Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και ο φαύλος κύκλος του χρέους	48
	5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	52
	Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	
5.1	Ιστορική αναδρομή της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Ο.Κ)	52
5.2	Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ένωση	53

	κατά την περίοδο 1981-2002	
5.2.1	Η πρώτη περίοδος (1981-1985)	53
5.2.2	Η δεύτερη περίοδος (1985-1995)	54
5.2.3	Η τρίτη περίοδος (1996 – 2002)	55
5.3	Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης	55
5.3.1	Ο ρόλος και τα θεσμικά όργανα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης	55
5.3.2	Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)	57
5.3.3	Τα στάδια και η σημασία της οικονομικής ολοκλήρωσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης	59
5.3.4	Η επιλογή του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	60
5.3.5	Τα κριτήρια ένταξης στην ONE (‘κριτήρια σύγκλισης’ της Συνθήκης του Μάαστριχτ)	65
5.3.6	Η μακροοικονομική πολιτική της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης	67
5.3.7	Η νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη	69
	Η πολιτική της σταθερότητας των τιμών	71
5.3.8	Η γεωπολιτική φύση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης	72
	6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	74
	ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ONE, ΠΡΙΝ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ	
	6.1 Προσδοκίες και προβληματισμοί	74
	6.2 Σενάρια σύγκρουσης αντικρουόμενων συμφερόντων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης	78

7^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ	
7.1 Τα πλεονεκτήματα του ενιαίου νομίσματος – Ευρώ	81
7.2 Τα μειονεκτήματα του ενιαίου νομίσματος – Ευρώ	86
7.3 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Εθνικού νομίσματος – Δραχμής	91
8^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	94
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ	
8.1 Τα αίτια της κρίσης	94
8.2 Οι φάσεις της Ελληνικής κρίσης	98
8.3 Η Ελληνική Κρίση και η Πολιτική της Εσωτερικής Υποτίμησης	100
8.4 Έξοδος από την Κρίση : Τρόποι και Επιπτώσεις	102
8.5 Η Θέση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) για την Ελλάδα και το Ευρώ	106
8.6 Οι Προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και του ΟΟΣΑ για τα Έτη 2016 και 2017	107
8.7 Ελληνική Κρίση : Μελλοντικές Πολιτικές και Προοπτικές	111
9^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	114
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	118

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε, κατ' αρχήν, τον επιβλέπων καθηγητή μας Κο Γκόλφη Γεώργιο. Χωρίς την επιστημονική του καθοδήγηση και τις καίριες υποδείξεις του, δεν θα ήταν δυνατή η συγγραφή της παρούσας εργασίας. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλουμε στις οικογένειές μας, που μας στήριξαν και μας στηρίζουν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας.

Η συγγραφική ομάδα

Μεσολόγγι, Ιούνιος 2016

Σημείωση των σπουδαστών : Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στην παρούσα εργασία, θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους σπουδαστές και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του επιβλέποντα καθηγητή τους.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με αφορμή την οικονομική κρίση, που ξέσπασε το 2009 στις ΗΠΑ και μεταδόθηκε στις προηγμένες Ευρωπαϊκές καπιταλιστικές χώρες, έχει επανέλθει, σε ευρεία κλίμακα, μια δημόσια επιστημονική συζήτηση σχετικά με τις επιπτώσεις – θετικές και αρνητικές – που υπήρξαν στις χώρες που αντικατέστησαν το εθνικό τους νόμισμα με το κοινό ευρωπαϊκό, το ευρώ. Οι απόψεις των οικονομολόγων είναι σε αρκετά σημεία αντίθετες, με τη μία ομάδα να υποστηρίζει την επιστροφή στο εθνικό νόμισμα και την άλλη να επιχειρηματολογεί υπέρ του ευρώ.

Η πλειοψηφία των οικονομολόγων καταλήγει στο ότι, η βασική συνέπεια της θεσμικής αλλαγής, που πραγματοποιήθηκε με τη δημιουργία της Ευρωζώνης, ήταν η διαμόρφωση μιας δεξαμενής κερδοσκοπικού κυρίως κεφαλαίου, με πολύ μεγάλη ευκολία μετακίνησης παγκοσμίως, που αύξησε δραματικά την ισχύ των αγορών αυτών σε βάρος των εθνικών κυβερνήσεων και οικονομιών. Στην περίπτωση αυτή, ο ρόλος της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας είναι κρίσιμος, καθώς δημιουργεί το μύθο της παγκόσμιας αυτορρυθμιζόμενης οικονομίας. Η παγκοσμιοποίηση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου έχει δημιουργήσει μια νέα, φιλελεύθερη χρηματοοικονομική δομή ισχύος, η οποία έχει καθοριστικά αυξήσει τη δύναμη και την επίδραση του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου πάνω σε κάθε εθνικό μηχανισμό άσκησης οικονομικής πολιτικής.

Η εμπειρία της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, χαρακτηρίζεται από τους ερευνητές, τόσο θετική όσο και αρνητική. Από τη μια μεριά, σημειώθηκαν θεαματικές αλλαγές στην ελληνική οικονομία, που την οδήγησαν σε οικονομική μεγέθυνση και από την άλλη, η δυσχερής θέση της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, απαιτεί ριζοσπαστικές αλλαγές στη δομή και στη διάρθρωση του ελληνικού οικονομικού συστήματος.

Με την παρούσα βιβλιογραφική έρευνα, έγινε προσπάθεια να παρουσιαστούν, εκτενώς, οι περιορισμοί και οι υπαγορεύσεις της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Πολιτικής, έτσι ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει τους λόγους, για τους οποίους επιλέχθηκαν από τις Ελληνικές κυβερνήσεις συγκεκριμένες νομισματικές πολιτικές πριν και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, και οι οποίες έφεραν τα οικονομικά αποτελέσματα που βιώνει σήμερα η χώρα μας.

Τέλος, στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να καταδείξει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των δύο νομισμάτων – του εθνικού και του ευρωπαϊκού – τόσο

γενικά όσο και ειδικά για τη χώρα μας και να δώσει τροφή για στοχασμό και περαιτέρω μελέτη, σε κάθε ενδιαφερόμενο αναγνώστη.

Μεσολόγγι, Δεκέμβριος 2016

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελείται από επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, το οποίο είναι και εισαγωγικό του θέματος της μελέτης μας, παρουσιάζονται οι έννοιες του χρήματος και οι βασικές του λειτουργίες. Στο επόμενο κεφάλαιο, γίνεται μια ιστορική αναδρομή στην Ελληνική Νομισματοκοπία, ξεκινώντας από την Περίοδο της Πρώτης Ελληνικής Δημοκρατίας και τελειώνοντας στην περίοδο της αντικατάστασης της Ελληνικής δραχμής από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ. Στο 3^ο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια βιβλιογραφική αναφορά στο εθνικό μας νόμισμα μέσα στο πλαίσιο των συναλλαγματικών ισοτιμιών κατά την περίοδο 1953-2002, προκειμένου ο αναγνώστης να ενημερωθεί για την πορεία και την ισχύ του Ελληνικού νομίσματος σε σχέση με τα υπόλοιπα εθνικά νομίσματα. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, αποτελεί το θέμα του 4^{ου} κεφαλαίου, καθώς ο ρόλος της είναι καθοριστικός στην άσκηση της εθνικής οικονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Στο 5^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται αναλυτικά η πορεία της Ελλάδας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ΟΝΕ και γίνεται εκτενής αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. και της μακροοικονομικής και νομισματικής της πολιτικής, η οποία επηρεάζει άμεσα όλα τα κράτη – μέλη της, και την Ελλάδα. Στο επόμενο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια παρουσίαση των προσδοκιών και των προβληματισμών, οι οποίοι απασχόλησαν τους οικονομολόγους διεθνώς, πριν τη δημιουργία της ΟΝΕ. Επιπρόσθετα, γίνεται κατανοητό στον αναγνώστη ότι, τα χειρότερα οικονομικά σενάρια, δεν άργησαν να γίνουν πραγματικότητα για πολλές χώρες – μέλη της Ε.Ε. Στο 7^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται αναλυτικά τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα τόσο του ενιαίου νομίσματος όσο και του εθνικού νομίσματος, πολλά από τα οποία αποτελούν συνέπειες της ενιαίας οικονομικής και νομισματικής πολιτικής στην Ευρωζώνη. Το 8ο κεφάλαιο αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή κρίση γενικότερα και στην Ελληνική κρίση ειδικότερα, η οποία εμφανίστηκε το 2009 και γίνεται προσπάθεια να καταδειχθούν τα αίτια που την προκάλεσαν. Επιπρόσθετα, παρουσιάζονται οι απόψεις αρκετών έγκριτων οικονομολόγων και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου αναφορικά με την αναγκαιότητα ή όχι εξόδου της χώρας μας από την Ευρωζώνη καθώς και οι μελλοντικές προοπτικές και πολιτικές. Τέλος, το 9ο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα γενικά συμπεράσματα.

ABSTRACT

This paper consists of seven chapters. In the first chapter, which is the introduction of our study subject, presented the concepts of money and basic functions. The next chapter, is a throwback to Greek Coinage, starting from the period of the First Greek Republic and ending in the replacement of the Greek drachma period of the single European currency, the euro. In the third chapter, performed a bibliographic reference to our national currency within the framework of the exchange rate during the period from 1953 to 2002, in order the reader to be informed of the course and the strength of the Greek currency relative to other currencies. The globalization of the economy, is the subject of the fourth chapter, as its role is crucial in the implementation of national economic and monetary policy.

In chapter 5, the course of Greece in detail presented to the EU and EMU and extensive reference in the institutional framework of the EU and macroeconomic and monetary policy, which directly affects all states - members, and Greece. In the next chapter, performed a presentation of expectations and concerns which preoccupied economists internationally, before the creation of EMU. Additionally, it is understood that the reader, the worst economic scenarios, they soon become a reality for many countries - EU members. In the 7th chapter, details the advantages and disadvantages of both the single currency and the national currency, many of which are consequences of a single economic and monetary policy in the Eurozone. The eighth chapter concerns the European crisis in general and in particular Greek crisis, which appeared in 2009 and is an attempt to demonstrate the causes that caused it. Additionally, presented the views of several eminent economists and the International Monetary Fund regarding the necessity or not of our country's exit from the Eurozone and the future prospects and policies. Finally, the ninth chapter contains the general conclusions.

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Εισαγωγικές έννοιες

Στην περίοδο της ίδρυσης των πρώτων κοινωνιών, οι άνθρωποι προσπάθησαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους με αγαθά που παρήγαγαν οι ίδιοι, γεγονός που ήταν πρακτικά αδύνατο. Έτσι ξεκίνησαν οι ανταλλαγές των προϊόντων, ο γνωστός αντιπραγματισμός, δηλαδή πράγμα αντί πράγματος. Η διαδικασία του αντιπραγματισμού παρουσίαζε αρκετές δυσκολίες καθώς προϋπόθετε μεταξύ των ανταλλασσόμενων, κατά πρώτον να προσφέρει ο ένας ότι χρειάζεται ο άλλος και κατά δεύτερον να προσφέρει ο ένας τις αντίστοιχες ποσότητες που είχε ανάγκη ο άλλος. Οι παραπάνω δυσκολίες αντιμετωπίστηκαν με τη χρησιμοποίηση του χρήματος, που χώρισε την ανταλλαγή σε πώληση και αγορά, δηλαδή μετέτρεψε τις ανταλλαγές σε συναλλαγές. Σε κάθε μεταβίβαση προϊόντος, σε αγορά ή πώληση, αντιστοιχεί μια αντίθετη μεταβίβαση χρήματος. Σύμφωνα με την οικονομική επιστήμη «κάθε αντικείμενο που είναι γενικά αποδεκτό ως μέσο συναλλαγής των αγαθών επέχει θέση χρήματος. Χρήμα, δηλαδή, είναι οτιδήποτε η κοινωνία αποδέχεται ως γενικό μέσο ανταλλαγής». Επιπλέον, χρήμα θεωρείται καθετί που είναι γενικώς αποδεκτό για διακανονισμό χρέους.¹ Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι, καθοριστικό στοιχείο για τη λειτουργία του μέσου πληρωμών είναι η αποδοχή του από όλα τα συμβαλλόμενα οικονομικά υποκείμενα.

Στην αρχή της χρησιμοποίησης του χρήματος και ανάλογα με τις επικρατούσες οικονομικές συνθήκες, χρησιμοποιήθηκαν ως χρήμα διάφορα πράγματα ή ζώα, όπως δέρματα, κοχύλια, φτερά, βόδια κλπ. Τα μειονεκτήματα που παρουσίαζε η χρήση των παραπάνω ως χρήμα ήταν α) η αδιαιρετότητα, καθώς δεν εξυπηρετούσαν συναλλαγές μικρής αξίας αφού δεν ήταν διαιρετά, πχ τα βόδια, β) η μεταβολή της αξίας καθώς ήταν πολύ πιθανό να μεταβληθεί η αξία τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει αβεβαιότητα μεταξύ των συναλλασσόμενων και να δυσχεραίνονται οι συναλλαγές, πχ τα μέταλλα μπορούσαν να σκουριάσουν και γ) η δυσκολία στη χρήση, καθώς το βάρος ή ο όγκος ορισμένων από αυτά έκανε δύσκολη τη μεταφορά τους.²

¹ Λιανός Θ.-Παπαβασιλείου Α.-Χατζηανδρέου Α., σελ. 23

² Λιανός Θ.-Παπαβασιλείου Α.-Χατζηανδρέου Α., σελ. 151

Τα παραπάνω μειονεκτήματα εμπόδιζαν την ανάπτυξη των συναλλαγών και του εμπορίου και για το λόγο αυτό, οι οικονομίες προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσκολίες με τη χρησιμοποίηση ως χρήμα αγαθών τα οποία παρουσίαζαν διαιρετότητα, σταθερότητα στην αξία και ευκολία στη χρήση. Τέτοια προϊόντα ήταν ο χρυσός και ο άργυρος, που για πολλούς αιώνες χρησιμοποιούνται ως χρήμα. Από πολύ νωρίς μάλιστα, στις ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως στην Αρχαία Αθήνα, το ίδιο το κράτος αναλάμβανε την κοπή των νομισμάτων, ώστε να υπάρχει σταθερή ποσότητα χρυσού ή αργύρου σε κάθε νόμισμα και να εξασφαλίζεται η βεβαιότητα για την αξία του νομίσματος. Στην περίπτωση του χρήματος αγαθού, η αξία του προσδιοριζόταν από τη χρησιμότητα του αγαθού. Όσο σπανιότερο το αγαθό και όσο μεγαλύτερη αξία χρήσης του αποδιδόταν, τόσο καταλληλότερο για χρήμα. Επίσης, η αξία του μετάλλου, που χρησιμοποιούταν για την κοπή μεταλλικών νομισμάτων, προσδιόριζε την αξία των νομισμάτων ως μέσου ανταλλαγής.³

1.2 Λειτουργίες του χρήματος

Στη χρησιμοποίηση του χρήματος και στις λειτουργίες του, οφείλεται ο μεγάλος καταμερισμός των έργων, η ανάπτυξη του εμπορίου και των σύγχρονων οικονομιών. Ειδικότερα, το χρήμα λειτουργεί ως :

1. *Μέσο συναλλαγής.* Η κύρια λειτουργία του χρήματος είναι η χρησιμοποίησή του ως μέσο συναλλαγής. Σε αυτή τη λειτουργία οφείλεται κατά κύριο λόγο η εξέλιξη των σύγχρονων συναλλαγών και οικονομιών καθώς με τον αντιπραγματισμό γίνεται σπατάλη πόρων. Επιπλέον, η μεγάλη εξειδίκευση που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες οικονομίες έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα να ειδικεύονται στην παραγωγή ενός μόνο προϊόντος ή υπηρεσίας (ή τμήματος αυτών) και να καταναλώνουν αγαθά στην παραγωγή των οποίων δεν συμμετέχουν. Συνεπώς, τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες τους, θα πρέπει να τα αποκτήσει μέσω της ανταλλαγής, η οποία γίνεται εύκολη με την χρησιμοποίηση του χρήματος.
2. *Μονάδα μέτρησης της αξίας.* Με το χρήμα μπορούμε να μετρήσουμε την απόλυτη αξία των αγαθών καθώς η αξία κάθε προϊόντος είναι εκφρασμένη σε χρηματικές μονάδες, οι οποίες είναι κοινές για όλα τα αγαθά. Επιπρόσθετα,

³ Λιανός Θ.-Παπαβασιλείου Α.-Χατζηανδρέου Α., σελ. 151

μπορούμε να μετρήσουμε και τη σχετική αξία των αγαθών , δηλαδή να καθορίσουμε την αξία ενός αγαθού σε σχέση με την αξία ενός άλλου αγαθού. Βέβαια , στην πράξη χρησιμοποιείται μόνο η απόλυτη αξία των αγαθών, καθώς όπως γίνεται αντιληπτό, σε μια οικονομία με χιλιάδες αγαθά και υπηρεσίες θα έπρεπε να υπάρχουν εκατομμύρια σχετικές τιμές, κάτι που θα οδηγούσε με βεβαιότητα στην κατάρρευση της. Αντιθέτως, με το χρήμα αντί να έχουμε εκατομμύρια σχετικές τιμές, έχουμε τόσες τιμές όσες είναι τα αγαθά και οι υπηρεσίες.⁴

3. *Μέσο διατήρησης αξιών.* Καθώς το χρήμα είναι το μέτρο της απόλυτης αξίας των αγαθών, ο κάτοχός του μπορεί να το διαθέσει τμηματικά για την αγορά αγαθών. Το χρήμα, δηλαδή, ενσωματώνει αγοραστική δύναμη, η οποία δύναται να εκφραστεί μελλοντικά. Για παράδειγμα, ένας παραγωγός σιταριού, σε μια οικονομία που δεν χρησιμοποιεί χρήμα, θα πρέπει να αποθηκεύει ολόκληρη την παραγωγή του και να την ανταλλάσει τμηματικά με άλλα αγαθά που χρειάζεται για την κάλυψη των αναγκών του. Σε περίπτωση όμως που στην οικονομία γίνεται χρήση χρήματος, ο ίδιος παραγωγός, μπορεί να πουλήσει ολόκληρη τη σοδειά του και να εισπράξει την αξία της σε χρήμα, το οποίο θα μπορούσε να δαπανά τμηματικά σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, για να αγοράσει αγαθά που έχει ανάγκη.
4. *Μέσο πραγματοποίησης Μελλοντικών Πληρωμών.* Το χρήμα αποτελεί μια διαχρονική μονάδα μέτρησης και για το λόγο αυτό δίνει τη δυνατότητα δανείων και πιστώσεων.⁵

1.3 Είδη χρήματος

Τα κυριότερα είδη χρήματος είναι τα κέρματα, τα χαρτονομίσματα, οι τραπεζικές επιταγές και οι πιστωτικές κάρτες. Συγκεκριμένα :

1. *Τα κέρματα.* Αυτό το είδος χρήματος αποτελείται από μέταλλο, το οποίο είναι ευτελούς αξίας και είναι νομίσματα που στην οικονομία χρησιμοποιούνται για συναλλαγές που έχουν μικρή αξία. Το ποσοστό των κερμάτων στη συνολική ποσότητα χρήματος είναι πολύ μικρή.

⁴ Κότιος Άγγελος ,σελ. 3

⁵ Πηγή : Uom.gr, το χρήμα και οι λειτουργίες του, σελ.1

2. *Τα χαρτονομίσματα.* Παλαιότερα , το προνόμιο έκδοσης χαρτονομισμάτων είχε η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας, ενώ τα τελευταία χρόνια, με την εισαγωγή του ευρώ και την Οικονομική Νομισματική Ένωση (ONE), τα χαρτονομίσματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδίδονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Μέχρι πριν από αρκετές δεκαετίες, η Τράπεζα της Ελλάδος, θα έπρεπε να «καλύπτει» την αξία των μεταλλικών νομισμάτων και των χαρτονομισμάτων που βρίσκονταν σε κυκλοφορία με αντίστοιχης αξίας ποσότητα χρυσού, που διατηρούσε στο θησαυροφυλάκιο της. Η αντιστοιχία αυτή πλέον δεν ισχύει και για το λόγο αυτό, το χρήμα χαρακτηρίζεται και ως πιστωτικό χρήμα καθώς η αξία του ως μέσου ανταλλαγής είναι υψηλότερη από την εσωτερική του αξία. Στην περίπτωση αυτή η αξία του χρήματος προσδιορίζεται από την εξέλιξη των τιμών, οι δε λειτουργίες του κατοχυρώνονται δια νόμου (γι αυτό και ο όρος "νόμισμα" προκύπτει εκ της λέξεως "νόμος"). Από την 1/1/2001 η Τράπεζα της Ελλάδος συμμετέχει στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης που χαράσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας καθώς και της συναλλαγματικής πολιτικής.⁶
3. *Οι τραπεζικές επιταγές.* Στην περίπτωση των τραπεζικών επιταγών, οι εμπορικές τράπεζες δίνουν τη δυνατότητα στους πελάτες τους να κάνουν πληρωμές με επιταγές. Επάνω στο σώμα της επιταγής αναγράφονται το όνομα του δικαιούχου και το χρηματικό ποσό, ενώ υπογράφεται από τον εκδότη. Η προϋπόθεση που υπάρχει είναι ο εκδότης να έχει καταθέσει στον λογαριασμό του στην τράπεζα το αντίστοιχο χρηματικό ποσό κατά την ημερομηνία λήξης της επιταγής. Οι τραπεζικοί λογαριασμοί με τους οποίους διακινούνται οι επιταγές ονομάζονται καταθέσεις όψεως.
4. *Οι πιστωτικές κάρτες.* Αποκαλούνται «πλαστικό χρήμα» και εκδίδονται από τις εμπορικές τράπεζες και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Κατά την αγορά αγαθών με πιστωτική κάρτα, ο κάτοχός της δεν εξοφλεί αμέσως τον πωλητή αλλά πληρώνει το ποσό αργότερα στην τράπεζά του, ενώ ο πωλητής εξοφλείται αμέσως από την τράπεζα.⁷ Το χρήμα που χρησιμοποιείται στις συναλλαγές με πιστωτικές κάρτες, όπως και σε αυτές με επιταγές , τραπεζικές εντολές ή ηλεκτρονικές διαδικασίες, ονομάζεται και λογιστικό χρήμα και στη

⁶ Κότιος Άγγελος, σελ. 4

⁷ Λιανός Θ.-Παπαβασιλείου Α.-Χατζηανδρέου Α., σελ. 152-153

σύγχρονη εποχή είναι η μορφή χρήματος που ολοένα και κερδίζει έδαφος στις συναλλαγές.

Οι παραπάνω κατηγορίες χρήματος ονομάζονται και χρήμα αναγκαστικής κυκλοφορίας ή παραστατικό χρήμα (fiat money) καθώς χρησιμοποιούνται ως χρήμα με κυβερνητική απόφαση και δεν έχουν εγγενή αξία. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και τα αγαθά ως χρήμα που έχουν εγγενή (πραγματική) αξία και χρησιμοποιούνται ως μέσο συναλλαγής, όπως πχ ο χρυσός, το ασήμι, το λάδι, το αλάτι κλπ.⁸ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι, ως μέσα πληρωμών δεν χρησιμοποιούνται μόνο τα χαρτονομίσματα και τα νομίσματα, που εκδίδει το κράτος μέσω της κεντρικής του τράπεζας. Σε περίπτωση έλλειψης εμπιστοσύνης στο εθνικό νόμισμα εμφανίζονται τάσεις υποκατάστασής του από αλλοδαπά νομίσματα ή ακόμη και από αγαθά. Δεν είναι σπάνιες οι φορές στην οικονομική ιστορία όπου η καταρράκωση της αξίας του χρήματος από τον υπερπληθωρισμό προκάλεσε την χρησιμοποίηση αγαθών ως μέσων πληρωμών.⁹

1.4 Ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία

Ποσότητα χρήματος σε κυκλοφορία ονομάζεται το σύνολο του χρήματος που κυκλοφορεί σε μια οικονομία και η ποσότητα αυτή αποτελεί καθοριστικό μέγεθος για την οικονομία αυτή. Σύμφωνα με έναν γενικό ορισμό « η ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία ορίζεται ως το σύνολο των νομισματικών μονάδων κάθε είδους, δηλαδή κερμάτων, χαρτονομισμάτων και καταθέσεων, οι οποίες βρίσκονται στην κατοχή των οικονομούντων ατόμων, δηλαδή, των ιδιωτών, των επιχειρήσεων και των δημοσίων οργανισμών».¹⁰ Βέβαια, η ύπαρξη περισσότερων μορφών χρήματος προσδιορίζει την ύπαρξη περισσότερων επί μέρους συνόλων, δηλαδή ποσοτήτων. Οι επί μέρους ποσότητες έχουν διαφορετική σημασία για την οικονομία και την οικονομική πολιτική. Για το λόγο αυτό έχει καθιερωθεί να ορίζονται διαφορετικές ποσότητες, ανάλογα με το βαθμό ρευστότητας του χρήματος.

Στην περίπτωση του Ευρωσυστήματος (Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα και 12 εθνικές κεντρικές τράπεζες) υπάρχουν τρεις διαφορετικοί ορισμοί της ποσότητας χρήματος. Η ποσότητα M1 περιλαμβάνει τα πλέον ρευστά μέσα όπως τα νομίσματα

⁸ Πηγή : Uom.gr, σελ. 2

⁹ Κότιος Άγγελος, σελ. 1

¹⁰ Λιανός Θ.-Παπαβασιλείου Α.-Χατζηανδρέου Α., σελ. 154

που κυκλοφορούν έξω από το τραπεζικό σύστημα (τα οποία απαρτίζουν την ποσότητα M0) καθώς και τις καταθέσεις όψεως μίας ημέρας. Το M2 περιλαμβάνει το χρήμα M1 καθώς και τις καταθέσεις προθεσμίας με διάρκεια έως 2 έτη και τις καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών. Στην ποσότητα (ορισμό) M3 συμπεριλαμβάνονται το M2 καθώς και οι συμφωνίες επαναγοράς (repos), τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος, οι τίτλοι της αγοράς χρήματος και τα χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών. Το M3 περιλαμβάνει όλες τις μορφές χρήματος και συνιστά τον πλέον ευρύ ορισμό του. Το Ευρωσύστημα κατά το σχεδιασμό και άσκηση της ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής του, προσανατολίζεται κυρίως στον επηρεασμό του M3.¹¹

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι «το νόμισμα αντανakλά την εξουσία, την “αυθεντία” τόσο της κεντρικής διοίκησης που το εκδίδει όσο και της κοινωνίας που το χρησιμοποιεί. Ωστόσο, η αξία του νομίσματος δεν είναι αποκλειστικά συνδεδεμένη με το κύρος της αρχής που εγγυάται την έκδοσή του : καθώς υπόκειται στις οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις, υποτιμάται, διαβρώνεται, σπανιότερα υπερτιμάται, και εν τέλει αποδεδεσμεύεται από τους αντικειμενικούς κανόνες που διέπουν την έκδοσή του».¹²

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

¹¹ Κότιος Άγγελος ,σελ. 6

¹² Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 187

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ

Η κοπή του εθνικού μας νομίσματος χωρίζεται σε περιόδους με κριτήριο το ποιος ήταν ο ανώτατος άρχοντας της εποχής ή από την εκάστοτε πολιτική κατάσταση. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι, εκτός από την περίοδο του Ιωάννη Καποδίστρια, όπου το εθνικό νόμισμα ήταν ο Φοίνικας, η δραχμή κυκλοφόρησε αδιάληπτα για 170 ολόκληρα έτη μέχρι το 2002, έτος που η Ελλάδα υιοθέτησε το ευρώ.

2.1 Η περίοδος της Οθωμανικής κατοχής ή της Πρώτης Ελληνικής Δημοκρατίας¹³

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας επικρατούσε στην Ελλάδα νομισματικό χάος κυρίως λόγω της αναξιόπιστης νομισματικής πολιτικής των Σουλτάνων. Το τουρκικό νόμισμα – το γρόσι – ήταν υποτιμημένο ενώ κυκλοφορούσαν ανεξέλεγκτα διάφορα δυτικοευρωπαϊκά νομίσματα (βρετανικές λίρες, ναπολεόνια, κορώνες και τάλιρα της Μαρίας Θηρεσίας) , τα οποία όμως αποθησαυρίζονταν , με αποτέλεσμα να υπάρχει έλλειψη νομισμάτων και να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στην ελληνική οικονομία. Τα νομίσματα αυτά, τα οποία χρησιμοποιούνταν κυρίως από τους εμπόρους και από τους Έλληνες της διασποράς, παρουσίαζαν μεγάλες και συνεχείς διακυμάνσεις ως προς την ονομαστική της αξία, με αποτέλεσμα, κύριο μέλημα της επαναστατικής εξουσίας να είναι ο καθορισμός των τιμών των νομισμάτων.

Ήδη από το 1822 το ζήτημα της κοπής νομίσματος είχε απασχολήσει το αρμόδιο Βουλευτικό Σώμα της Προσωρινής διοίκησης της Ελλάδος. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης, έγιναν πολλές συζητήσεις και πάρθηκαν αποφάσεις σχετικά με την κοπή εθνικού νομίσματος και ιδιαίτερα μετά το 1825 και τη σύναψη του λεγόμενου δανείου της Ανεξαρτησίας, ύψους 2.800.000 αγγλικών λιρών. Ωστόσο, όλες οι προσπάθειες νομισματοκοπίας κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Αγώνα, ήταν ανεφάρμοστες καθώς δεν υπήρχαν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι.

¹³ Σε ορισμένες ερευνητικές πηγές ως Πρώτη Ελληνική Δημοκρατία ονομάζεται το προσωρινό Ελληνικό Κράτος κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης. Αποτελεί έναν καθαρά ιστοριογραφικό ρόλο, προκειμένου να τονίσει το συνταγματικό και δημοκρατικό χαρακτήρα του επαναστατικού καθεστώτος πριν από την ίδρυση του ανεξάρτητου Βασιλείου της Ελλάδος.

Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

2.2 Η περίοδος του Ιωάννη Καποδίστρια ή της Ελληνικής Πολιτείας (1828-1832)

Μία από τις πρώτες ενέργειες του Ι. Καποδίστρια ήταν η έκδοση εθνικού νομίσματος και θεωρείται η σπουδαιότερη νομισματική ενέργεια του πρώτου κυβερνήτη της ελεύθερης Ελλάδας. Πίστευε ότι, τα νομίσματα ήταν θέμα εθνικής αξιοπρέπειας καθώς μέσω αυτών προσδιοριζόταν και η ανεξάρτητη υπόσταση του Ελληνικού Κράτους. Στη συνείδηση όλων των πρωταγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, το εθνικό νόμισμα αποτελούσε καίριο μοχλό για την σύσταση ενός ανεξάρτητου πολιτειακού συστήματος και ταυτιζόταν με την εθνική ολοκλήρωση. Η νομισματική κυκλοφορία ακολουθεί τη σταδιακή συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, το οποίο, αναζητώντας φερέγγυα συναλλαγματικά μέσα, θα συμμετάσχει στην πρώτη ευρωπαϊκή ζώνη κοινής νομισματικής πολιτικής, τη Λατινική Νομισματική Ένωση.¹⁴

Επιπρόσθετα, το εθνικό νόμισμα ταυτιζόταν με την εθνική κυριαρχία καθώς το Ελληνικό Κράτος επιδίωκε να ενσωματώνει τις προσαρτώμενες περιοχές όχι μόνο εδαφικά αλλά και οικονομικά. Έτσι, σε όλη τη διάρκεια του 19^{ου} και στην αρχή του 20^{ου} αιώνα, η Ελληνική Πολιτεία από τη μια μεριά διεκπεραιώνει και ολοκληρώνει τη μετάβαση σε ένα εθνικό συναλλαγματικό μέσο και από την άλλη απαγορεύει την κυκλοφορία των τούρκικων νομισμάτων σε κάθε περιοχή που προσαρτά. Ειδικότερα, τα νομισματικά σχέδια του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, προέβλεπαν ως νομισματική μονάδα, ένα αργυρό νόμισμα, τον «Φοίνικα», όπως το Ιερό μυθικό πουλί των αρχαίων Αιγυπτίων. Ο χριστιανισμός χρησιμοποίησε το φοίνικα ως σύμβολο της αθανασίας της ψυχής και η Φιλική Εταιρεία ως σύμβολο του Ελληνικού κράτους που ξαναγεννιέται από τη στάχτη του. Ο Καποδίστριας τον καθιέρωσε επίσημο έμβλημα του κράτους και το απεικόνισε πάνω στα νομίσματα και τις σφραγίδες θέλοντας με τον τρόπο να αυτό να συμβολίσει την αναγέννηση της Ελλάδας ως ελεύθερο και δημοκρατικό κράτος. Επομένως, ο νομισματικός κανόνας ήταν ο άργυρος και το νέο νόμισμα εκδόθηκε κατά τα πρότυπα του γαλλικού φράγκου με αναλογία τίτλου εννέα μερών αργύρου και ενός χαλκού.¹⁵

¹⁴ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 188

¹⁵ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 189

Εικ. 1: Ασημένιο νόμισμα 1 φοίνικα

Το πρώτο νόμισμα της ελεύθερης Ελλάδας κόπηκε στις 27 Ιουνίου του 1829 και η επίσημη κυκλοφορία του (στις 31 Οκτωβρίου 1829), συνοδεύεται από δύο ιδιαίτερες συμπτώσεις : κατά πρώτον, για την κοπή του χρησιμοποιήθηκε ο νομισματικός – μηχανολογικός εξοπλισμός των Ιωαννιτών Ιπποτών της Μάλτας, οι οποίοι για πολλά χρόνια κυριαρχούσαν σε ένα τμήμα της υποδουλωμένης Ελλάδας και κατά δεύτερον η κοπή του πρώτου νομίσματος πραγματοποιήθηκε στην Αίγινα, όπου είχαν κοπεί τα πρώτα Ελληνικά νομίσματα, οι «χελώνες», κατά τον 7^ο πχ αιώνα.¹⁶ Οι 11.978 φοίνικες που κόπηκαν συνολικά κατασκευάστηκαν από άργυρο που προήλθε από διακοσμήσεις όπλων, ζαρφίων κλπ., ενώ για τις υπόλοιπες υποδιαίρεσεις (χάλκινο «λεπτό» με πολλαπλάσια τα «πεντάλεπτα» και τα «δεκάλεπτα»), χρησιμοποιήθηκε χαλκός από άχρηστα πυροβόλα και είδη οικιακής χρήσης.¹⁷

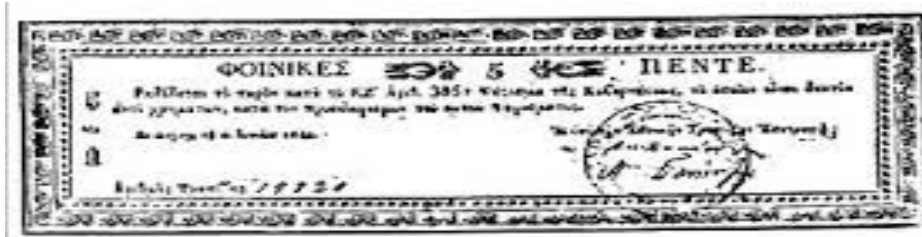
Στις 28 Σεπτεμβρίου του 1829, η επιτροπή που ήταν αρμόδια για τα οικονομικά θέματα, κοινοποιεί πως το νεόκοπο εθνικό νόμισμα , ο φοίνικας, υποδιαιρείτο σε 100 λεπτά ενώ οι 6 φοίνικες αντιστοιχούσαν σε ένα Ισπανικό δίστηλο, νόμισμα που χρησιμοποιούνταν ευρέως στις συναλλαγές στην Ανατολική Μεσόγειο. Επομένως, γίνεται αντιληπτό, πως το νομισματικό σύστημα που σχεδίασε και εισήγαγε ο πρώτος κυβερνήτης της ελεύθερης Ελλάδας, είχε δύο στόχους : κατά πρώτον, με την κυκλοφορία των χάλκινων υποδιαίρεσεων, το νέο νόμισμα να χρησιμοποιηθεί ευρέως στις καθημερινές μικροσυναλλαγές και κατά δεύτερον, να αναδειχθεί σε παράγοντα του εξωτερικού εμπορίου λόγω της αντιστοίχισής του με το ισπανικό δίστηλο. Τους δύο

¹⁶ Τζαμάλης Αναστάσιος, σελ. 105-110

¹⁷ Τζαμάλης Αναστάσιος, σελ. 105-110

αυτούς σκοπούς, εξυπηρετούσε και το ψήφισμα του 1830, με το οποίο καθοριζόταν η ισοτιμία των κυριότερων ξένων νομισμάτων ως προς το φοίνικα και απαγορευόταν στον Ελληνικό χώρο, η κυκλοφορία ξένων χάλκινων νομισμάτων.¹⁸

Κλείνοντας την αναφορά στην καποδιστριακή περίοδο, θα πρέπει να σημειωθεί η προσπάθεια που έγινε, το 1831, για έκδοση χαρτονομίσματος – και όχι τραπεζογραμμάτιου – για ταμειακούς λόγους, προκειμένου να καλυφθούν οι ταμειακές ελλείψεις του προϋπολογισμού, οι οποίες δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με άλλο τρόπο. Αν και αρχικά είχε προταθεί η έκδοση χαρτονομισμάτων αξίας 3.000.000 φοινίκων, τελικά εκδόθηκαν φοίνικες αξίας 500.000 σε ονομαστικές αξίες των 5,10,50 και 100 φοινίκων.¹⁹ Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια θα σημάνει και το τέλος του νομισματικού συστήματος που ο ίδιος εισήγαγε, παράλληλα με τις προσπάθειές του να συγκροτήσει πολιτικά το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος.

Εικ. 2: Χαρτονόμισμα 5 Φοινίκων

2.3 Η περίοδος του Βασιλιά Όθωνα (1832-1862)

Η ενθρόνιση του Όθωνα, ως βασιλέα των Ελλήνων, ακολουθείται από την αλλαγή του νομισματικού συστήματος, και σηματοδοτεί τη ρήξη με την προηγούμενη πολιτική κατάσταση και την αρχή του Ελληνικού Βασιλείου. Ο κύριος λόγος για την αλλαγή του νομισματικού καθεστώτος, θεωρήθηκε η αδυναμία του προηγούμενου νομίσματος να διασφαλίζει φερέγγυες συναλλαγές και να προασπίζει τα οικονομικά συμφέροντα των Ελλήνων πολιτών.²⁰ Ως βάση του νέου νομισματικού συστήματος επιλέχθηκε η **Δραχμή**²¹, γεγονός αναμενόμενο καθώς ο Λουδοβίκος – πατέρας του Όθωνα – υπήρξε

¹⁸ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 190

¹⁹ Τζαμάλης Αναστάσιος, σελ. 105-110

²⁰ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 193

²¹ Η λέξη **δραχμή** προέρχεται από το ρήμα *δράττω*, που σημαίνει αρπάζω (*δράττομαι* = πιάνω σφικτά). Στην αρχαιότητα, μία δραχμή ήταν ίση προς έξι οβολούς, νόμισμα το οποίο στην παλαιότερη μορφή του είχε σχήμα σιδερένιας ράβδου. Το πάχος του ήταν τόσο, ώστε η χούφτα ενός ανδρικού χεριού να

λάτρης της ελληνικής αρχαιότητας.²² Ήδη από το 1822, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Πρόεδρος του Εκτελεστικού, στο σχέδιο που συνέταξε για τα νομίσματα, το νέο εθνικό νόμισμα θα είχε την ονομασία δραχμή και θα ακολουθούσε το δεκαδικό σύστημα κατά τα πρότυπα του γαλλικού φράγκου²³. Αν και το σχέδιο αυτό έμεινε ανεκτέλεστο, η μετέπειτα επιλογή του ονόματος Δραχμή και από τον Όθωνα το 1833, απηχεί τη στροφή των Ελλήνων στην ελληνική κλασική αρχαιότητα, από την οποία αναζητούσε αξίες και εμπνεύσεις κατά τα πρότυπα και τις επιρροές του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Άλλωστε, για πολλούς αιώνες η δραχμή ήταν ένα από τα νομίσματα του νομισματικού συστήματος του αρχαιοελληνικού κόσμου, αφού αρκετές πόλεις- κράτη είχαν εκδώσει νομίσματα με το όνομα αυτό, με πιο γνωστά το αργυρό δίδραχμο του Φείδωνα, το Αθηναϊκό τετράδραχμο και το τετράδραχμο του Μεγάλου Αλεξάνδρου.²⁴

Η δραχμή, διαιρείτο σε εκατό μόρια – τα λεπτά – και αποτελείτο από εννέα μόρια καθαρού αργύρου και ένα μόριο χαλκού. Εκτός από την απλή δραχμή, εκδόθηκαν και νομίσματα των πέντε δραχμών, μισής δραχμής και τετάρτου της δραχμής, τα οποία είχαν όλα την ίδια αναλογία του μίγματος και εσωτερική αξία ως προς τη δραχμή. Επιπρόσθετα, κόπηκαν και χρυσά νομίσματα των 20 και 40 δραχμών, τα οποία αποτελούνταν από εννέα μόρια καθαρού χρυσού και ένα μόριο χαλκού. Για τις καθημερινές, μικρής αξίας, συναλλαγές, βγήκαν στην κυκλοφορία και χάλκινα νομίσματα των 1,2,5 και 10 λεπτών.²⁵

μπορεί να πιάσει έξι από αυτούς. Έτσι εκ του δράττω (όσους οβολούς μπορούσε να αδράξει η παλάμη) προκύπτει η λέξη δραχμή. Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

²² Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 129

²³ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 55

²⁴ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

²⁵ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 129

Εικ. 3 : Η δραχμή κατά την βασιλεία του Όθωνα

Με το διάταγμα στις 8/20 Φεβρουαρίου 1833 «Περί ρυθμίσεως του νομισματικού συστήματος», τα χρυσά και αργυρά νομίσματα του Όθωνα, θα χρησιμοποιούνταν για απεριόριστου ύψους συναλλαγές, ενώ τα χάλκινα νομίσματα θα χρησίμευαν για τις συναλλαγές μικρής αξίας και προς εξίσωση των πληρωμών, που δεν έπρεπε να υπερβαίνουν στις συναλλαγές το 2% του ολικού ποσού, εκτός αν υπήρχε άλλη συμφωνία μεταξύ των συναλλασσόμενων. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι, ο νομισματικός κανόνας και κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα είναι κατά κύριο λόγο ο άργυρος, αν και στη βιβλιογραφία υπάρχει διχογνωμία των ερευνητών καθώς ορισμένοι θεωρούν ότι κατά την περίοδο αυτή υπήρχε η λογική του διμεταλλισμού καθώς κυκλοφορούσαν και χρυσά και αργυρά νομίσματα. Άλλοι ερευνητές όμως υποστηρίζουν ότι παρά το γεγονός ότι το νέο ελληνικό νομισματικό σύστημα ήταν στη σύλληψή του διμεταλλικό, στην πράξη κυκλοφόρησαν ελάχιστα χρυσά νομίσματα.²⁶

Ωστόσο, ακολουθώντας την τακτική της προηγούμενης κυβέρνησης, η δραχμή συνδέθηκε εκ νέου με το Ισπανικό δίστηλο, του οποίου είχε το 1/6 του βάρους του. Βέβαια, για ορισμένους ερευνητές, η σύνδεση αυτή δεν ήταν ωφέλιμη για την ελληνική δραχμή καθώς το ισπανικό δίστηλο, που χρησιμοποιούνταν στις Ισπανικές αποικίες της Λατινικής Αμερικής, ήταν ένα αναξιόπιστο νόμισμα, αφού ήταν εύκολο να παραχαραχθεί και να νοθευτεί.²⁷ Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι, παράλληλα με τη δραχμή κυκλοφορούσαν και γίνονταν δεκτά ξένα νομίσματα όπως το γαλλικό φράγκο, τα γερμανικά, αυστριακά και ολλανδικά νομίσματα καθώς και το ισπανικό δίστηλο. Το γεγονός αυτό εξηγείται εν μέρει από την αβεβαιότητα που υπήρχε στην κρατική μηχανή όσον αφορά τις αντικειμενικές δυνατότητες του Ελληνικού κράτους να είναι σε θέση να προβαίνει στην κοπή των αναγκαίων ποσοτήτων του εθνικού νομίσματος. Παρ' όλα αυτά με διάταγμα στις 8/20 Φεβρουαρίου 1833 «Περί διατιμήσεως ξένων νομισμάτων», διατιμώνται 45 ξένα, αργυρά και χρυσά νομίσματα όσον αφορά την ονομαστική τους αξία και όχι με βάση την περιεκτικότητά τους σε πολύτιμο μέταλλο, ενώ δεν γίνεται καμία αναφορά στα τουρκικά νομίσματα. Η

²⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 24

²⁷ Μπριγιάννη Αικ., σελ. 194

νομισματική αυτή πρακτική, θεωρήθηκε από τους ερευνητές λανθασμένη και υπαίτια για την υπολειτουργία του οθωνικού νομισματικού συστήματος.²⁸

Στις απεικονίσεις που εμφανίζονταν στα νομίσματα, η Ελλάδα ακολούθησε τα πρότυπα των ευρωπαϊκών βασιλευόμενων κρατών, καθώς στη μια όψη υπήρχε η προτομή του βασιλιά Όθωνα σε νεαρή ηλικία και στην άλλη όψη χρησιμοποιήθηκαν σύμβολα του κράτους. Οι επιλογές αυτές ήταν λογικές και αναμενόμενες καθώς το νέο νόμισμα θα έπρεπε να συνδεθεί με το κύρος του κρατικού μηχανισμού, το οποίο εγγυόταν ο θεσμός της βασιλείας. Βέβαια, η τελευταία κοπή νομισμάτων έγινε από το Νομισματοκοπείο Αθηνών και ήταν χάλκινα νομίσματα του 1857. Αν και ο Όθωνας εγκατέλειψε την Ελλάδα το 1862, εντούτοις δεν είχαν κοπεί νέα νομίσματα στο μεσοδιάστημα από το 1857 έως το 1862, γεγονός που καταδεικνύει ότι το νομισματικό σύστημα είχε χάσει τη σημαντικότητά του πριν ακόμα φύγει ο βασιλιάς από τη χώρα. Συγκεκριμένα, η δραχμή λόγω των ταμειακών δυσχερειών του ελληνικού κράτους, δεν θα παραμείνει για αρκετό καιρό εντός της ελληνικής επικράτειας, ενώ θα επικρατήσουν τα ξένα αργυρά και χρυσά νομίσματα.²⁹

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι κατά την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα, συγκεκριμένα στις 30 Μαρτίου 1841, και μετά από μακροχρόνιες προσπάθειες, ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, στην οποία παραχωρήθηκε το εκδοτικό προνόμιο των χαρτονομισμάτων. Το προνόμιο αυτό διατηρήθηκε έως το 1927, έτος ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος. Καθήκοντα διευθυντή της Εθνικής Τράπεζας εκτέλεσε πρώτος ο Γεώργιος Σταύρου και το πορτρέτο του εμφανίζεται στην κύρια όψη όλων των χαρτονομισμάτων που εξέδωσε η τράπεζα.³⁰

2.4 Η περίοδος του Γεωργίου Α' (1863-1913) και της Κρητικής Πολιτείας (1896-1906)

Στα τέλη του 1863, έρχεται στην Ελλάδα ο βασιλιάς Γεώργιος Α' και αρχίζει μια νέα περίοδος για το ελληνικό νομισματικό σύστημα. Την εποχή αυτή, κυκλοφορούν κυρίως ξένα νομίσματα και μερικά χάλκινα του Όθωνα, ενώ η δραχμή δεν έχει καμιά αξία αφού χρησιμοποιείται μόνο λογιστικά. Όπως χαρακτηριστικά γράφει και ο Ε.

²⁸ Κοκκινάκης Ι., σελ. 73

²⁹ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 196-197

³⁰ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

Κεχαγιάς³¹ : «ούτω δε η νομισματική ημών μονάς, η δραχμή, δεν υφίσταται πλέον πράγματι, αλλά κατέστη νόμισμα ιδανικόν , χρησιμεύον απλώς ως μέσον λογιστικής αναγωγής των τε ξένων νομισμάτων και της των πραγμάτων αξίας».

Με το νόμο στις 10 Απριλίου 1867 «Περί νομισματικού συστήματος», η Ελλάδα υιοθέτησε καινούρια νομισματική μονάδα, μεγαλύτερη σε βάρος από την προηγούμενη ενώ διατηρεί το ίδιο όνομα – **Δραχμή**. Η νέα δραχμή ισοδυναμούσε με ένα φράγκο ή λίρα, ενώ ισοδυναμούσε με 89 λεπτά της παλαιότερης δραχμής. Το νέο αυτό νόμισμα δημιουργήθηκε προκειμένου η Ελλάδα να εκτελέσει τη νομισματική σύμβαση των χωρών, που συμμετείχαν στη Λατινική Νομισματική Ένωση (Γαλλία, Βέλγιο, Ελβετία και Ιταλία). Τον Απρίλιο του 1867 η Ελλάδα υπογράφει συμφωνία με τη Λατινική Νομισματική Ένωση, ώστε η δραχμή να ακολουθήσει τους κανόνες ισοτιμιών της ένωσης. Ωστόσο, λόγω των πολέμων και της οικονομικής κρίσης που ακολούθησε, η δραχμή δεν κατάφερε να προσχωρήσει στην ένωση πριν το 1910.³²

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι την περίοδο αυτή, η βασική νομισματική αρχή στην Ελλάδα είναι ο διμεταλλισμός καθώς υπάρχει σταθερή σχέση μεταξύ των δύο μετάλλων, του χρυσού και του αργύρου, 1 μέρος χρυσού = 151/2 άργυρος.

Εικ. 4 : Η δραχμή κατά τη βασιλεία του Γεωργίου Α΄

Η δραχμή , την περίοδο αυτή, κυκλοφορούσε σε χρυσά νομίσματα των 5,10,20,50,100 δραχμών και σε αργυρό πεντάδραχμο. Με τα νομίσματα αυτά, οι πολίτες είχαν τη δυνατότητα να κάνουν συναλλαγές απεριόριστων ποσών.³³

Τα νομίσματα των χωρών της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης, μπορούσαν να κυκλοφορούν ελεύθερα στα υπόλοιπα κράτη μέλη. Ο μόνος περιορισμός που υπήρχε αφορούσε την ποσότητα κοπής των αργυρών και των χάλκινων νομισμάτων ανά

³¹ Μπρεγιάννη Αικ., σελ. 197

³² Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 140

³³ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 141

κάτοικο, η οποία ήταν 6 δραχμές και 2 δραχμές αντίστοιχα. Επίσης, την περίοδο αυτή παρουσιάστηκε το φαινόμενο της μεγάλης εκροής ελληνικών αργυρών κερμάτων στο εξωτερικό από κερδοσκόπους, καθώς τα ελληνικά νομίσματα διατηρούσαν βάσει νόμου τη μετατρεψιμότητά τους έναντι του χρυσού (για παράδειγμα 20 αργυρές δραχμές ανταλλάσσονταν με ένα χρυσό 20δραχμο).³⁴

Η εκροή των ελληνικών κερμάτων οδήγησε στην ανάγκη εισροής άλλων ξένων αργυρών νομισμάτων, προκειμένου η χώρα να προβαίνει σε συναλλαγές με το εξωτερικό. Η διατίμηση που εφάρμοσε η κυβέρνηση με βασιλικό διάταγμα το 1875 δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα, γεγονός που την οδήγησε, ύστερα από πολλές πιέσεις, στην απόφαση της απαγόρευσης της κυκλοφορίας όλων των ξένων νομισμάτων. Αυτές οι νομισματικές αναταραχές, οι ελλειμματικοί κρατικοί προϋπολογισμοί που συνεπάγονταν μεγάλα εσωτερικά χρέη και εξωτερικό δανεισμό, ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος και η ελληνική κινητοποίηση κατά την προσάρτηση της Θεσσαλίας, οδήγησαν στο «δυστυχώς επτωχεύσαμεν» από τον Τρικούπη το 1893.³⁵

Παρά την άσχημη οικονομική κατάσταση, το 1893 κυκλοφορούν για πρώτη φορά χαλκονικέλινα κέρματα, τα οποία είναι πιο μικρά και πιο ελαφριά από τα αντίστοιχα χάλκινα και αποφέρουν κέρδη στα δημόσια ταμεία. Κυκλοφορούν σε κέρματα 5,10 και 20 λεπτών για τις συναλλαγές μικρής αξίας. Επιπρόσθετα, την ίδια περίοδο η Ελλάδα ζητάει από τις χώρες – μέλη της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης, να επιστρέψουν τα ελληνικά ασημένια κέρματα που κυκλοφορούν στις αγορές τους ενώ προβαίνει στην κοπή νέων ασημένιων κερμάτων. Ταυτόχρονα εθνικοποιεί τα ελληνικά κέρματα (όπως είχε κάνει νωρίτερα και η Ιταλία), με αποτέλεσμα να απαγορεύεται η κυκλοφορία τους σε άλλες χώρες έτσι ώστε να αποτραπεί η μελλοντική εκροή τους στο εξωτερικό. Η εθνικοποίηση της δραχμής οδηγεί στην επιστροφή ασημένιων κερμάτων αξίας 6.274.588 δρχ σε σύνολο κοπής και κυκλοφορίας 10.800.000 δρχ, γεγονός που επιβεβαιώνει τη μεγάλη διάσταση του φαινομένου της φυγάδευσης των ελληνικών ασημένιων κερμάτων στο εξωτερικό.³⁶

Στην εκπνοή της περιόδου αυτής, η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας είναι εμφανώς βελτιωμένη, ο προϋπολογισμός είναι πλεονασματικός και η ισοτιμία της

³⁴ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 145

³⁵ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 147

³⁶ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 148-149

δραχμής έναντι του φράγκου είναι $1\text{Fr} = 0.99 \text{ δρχ.}$ Επιπρόσθετα, η απόφαση της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης να αυξήσει από 6 σε 16 δραχμές τα κέρματα ανά κάτοικο καθώς και η απόφαση της Ελλάδας να αποσύρει χάλκινα κέρματα και να τα αντικαταστήσει με ασημένια, οδηγεί το 1910 και το 1911 σε νέα κοπή νικελίνων κερμάτων αξίας 1 και 2 δραχμών.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο του Γεωργίου Α', η Κρήτη αυτονομείται, ιδρύει την τράπεζα Κρήτης και εκδίδει δικό της νόμισμα και χαρτονόμισμα. Η κρητική δραχμή έχει τις ίδιες προδιαγραφές και είναι ισότιμη με την ελληνική. Το 1912, μετά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, τα νομίσματα της Κρητικής πολιτείας κυκλοφόρησαν κανονικά στην ελληνική επικράτεια και αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία όπως και τα υπόλοιπα ελληνικά του Γεωργίου Α' το 1926-1929.³⁷

Εικ. 5 Η δραχμή της Κρητικής Πολιτείας

2.5 Η περίοδος του Βασιλιά Κωνσταντίνου Α' (1913-1917 και 1920-1922)

Κατά την περίοδο αυτή συνεχίζεται η έκδοση νικελίνων κερμάτων αλλά ταυτόχρονα επιτρέπεται και η κυκλοφορία χρυσών και αργυρών τουρκικών νομισμάτων καθώς λόγω της επέκτασης της Ελλάδος με τους πολέμους του 1912 και του 1913 υπάρχουν αυξημένες νομισματικές ανάγκες. Το Ελληνικό κράτος αδυνατεί να καλύψει

³⁷ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 150

τις ανάγκες των νέων χωρών με ελληνικά νομίσματα αν και υπήρχε η πολιτική βούληση να απεικονιστεί η μορφή του νικητή βασιλέα Κωνσταντίνου Α' σε νέα νομίσματα.

Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος οδηγεί σε νομισματικό χάος τις εμπλεκόμενες χώρες και διαταράσσει τις παλιές ισοτιμίες των νομισμάτων. Οι πολίτες αποθησαυρίζουν τα χρυσά και αργυρά νομίσματα και η ελληνική κυβέρνηση οδηγείται – λόγω αδυναμίας– στην έκδοση χάρτινων κερματικών γραμματίων. Τα κέρματα σπανίζουν στις συναλλαγές ενώ η Εθνική Τράπεζα εξοφλεί τους καταθέτες της σε χαρτί παρά το γεγονός ότι οι καταθέσεις τους είναι σε χρυσό.³⁸

Το 1922, η δραχμή, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, χάνει μεγάλο μέρος της αξίας της και πέφτει στο 1/15. Λόγω της αθρόας εισόδου στη χώρα των προσφύγων της Μικράς Ασίας, αυξάνουν οι ανάγκες του κράτους για κέρματα στις καθημερινές συναλλαγές, με αποτέλεσμα η ελληνική κρατική μηχανή να προχωρήσει σε έκδοση μιας τεράστιας ποσότητας κερμάτων από αλουμίνιο. Τα νέα αυτά κέρματα είχαν μικρή εσωτερική αξία και αντικατέστησαν όλα τα προηγούμενα χάλκινα – χαλκονικέλινα – νικέλινα κέρματα, τα οποία και αποσύρθηκαν οριστικά τον Ιούνιο του 1926.³⁹

Εικ. 6 : Η δραχμή κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Κωνσταντίνου Α'

2.6 Η περίοδος της Δεύτερης Ελληνικής Δημοκρατίας (1924-1935)

Η κυριότερη αλλαγή που συνέβη στο ελληνικό νομισματικό σύστημα την περίοδο αυτή είναι η ίδρυση, το 1927, της Τράπεζας της Ελλάδος κάτω από τον Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο. Η νέα τράπεζα είχε το προνόμιο έκδοσης τραπεζογραμματίων, ενώ το Δημόσιο μπορούσε να εκδίδει κέρματα έως της αξίας των 20 δραχμών. Η νέα δραχμή υποτιμάται αρκετά σε σχέση με την παλιά καθώς είναι 15 φορές πιο μικρή η

³⁸ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 152

³⁹ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 153

αξία της. Επιπλέον, η Ελλάδα δέχεται και εφαρμόζει τον κανόνα του χρυσού συναλλάγματος (Gold Exchange Standard). Σύμφωνα με τον χρυσό κανόνα, η τράπεζα είχε την υποχρέωση να εξαργυρώνει τα τραπεζογραμμάτια της με συνάλλαγμα χρυσής βάσης, όπως το δολάριο ή η λίρα (1 αγγλική λίρα = 375 δραχμές). Ο κανόνας αυτός τηρήθηκε έως το 1932, όπου και εγκαταλείφθηκε, καθώς λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης – κραχ – του 1929, η Τράπεζα της Ελλάδος με βάση το νόμο 5422, δεν είχε πλέον την υποχρέωση να εξαργυρώνει τραπεζογραμμάτια σε συνάλλαγμα χρυσής βάσης.⁴⁰

Όσον αφορά τα κέρματα της δεύτερης Ελληνικής Δημοκρατίας, είναι χαρακτηριστική η έμπνευσή τους από την αρχαία νομισματοκοπία. Επιλέγονται οι μορφές της Αθηνάς και του Ποσειδώνα, ενώ εξαίρεση από την αρχαιοελληνική θεματολογία αποτελεί το πεντάδραχμο του 1930 αφού απεικονίζει το φοίνικα του Καποδίστρια. Η επιλογή αυτή γίνεται καθώς γιορτάζεται η εκατονταετηρίδα 1830-1930, δηλαδή τα πρώτα 100 ελεύθερα χρόνια του έθνους. Για το λόγο αυτό, το πεντάδραχμο του 1930 θεωρείται το πρώτο αναμνηστικό νεοελληνικό νόμισμα κανονικής κοπής και κυκλοφορίας.⁴¹

Εικ. 7 Νομίσματα της δεύτερης ελληνικής δημοκρατίας

2.7 Η περίοδος του Γεωργίου Β' (1935-1947)

Η επιστροφή της μοναρχίας στην Ελλάδα δεν συνοδεύεται από αλλαγές στο νομισματικό της σύστημα. Η μόνη έκδοση νομισμάτων που πραγματοποιήθηκε την

⁴⁰ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 155

⁴¹ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 157

περίοδο αυτή ήταν το 1939 στα πλαίσια του εορτασμού της 5^{ης} επετείου της μοναρχίας. Αν και η παραγγελία που δόθηκε αφορούσε 2.000 αργυρά εκατόδραχμα, 300 χρυσά εκατόδραχμα και 750 χρυσά εικοσάδραχμα, λόγω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, έφθασαν στην Ελλάδα, στο τέλος του 1940, μόνο 150, 100 και 70 κομμάτια αντίστοιχα.⁴²

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, τα κυριότερα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας ήταν η υφέρπουσα πίεση της οικονομικής κατάρρευσης και ο υπερπληθωρισμός, στοιχεία που οδήγησαν – με μαθηματική ακρίβεια – στην υποτίμηση της δραχμής. Το ελληνικό νόμισμα γνώρισε τη μεγαλύτερη απαξίωση στην ιστορία του και τυπώθηκαν χαρτονομίσματα με ονομαστική αξία ακόμα και δισεκατομμυρίων, τα οποία όμως δεν είχαν καμία ανταλλακτική αξία. Η μεγαλύτερη ονομαστική αξία σε χαρτονόμισμα της εποχής ήταν σε αυτό που εκδόθηκε το 1944 και είχε 100 δισεκατομμύρια δραχμές ενώ η ουσιαστική του αξία ήταν ανύπαρκτη. Για να γίνει αντιληπτή η απαξίωση της κατοχικής δραχμής αρκεί να αναφέρουμε ότι με σημερινές τιμές και με βάση τη χρυσή λίρα Αγγλίας, η πραγματική του αξία δεν θα ξεπερνούσε τα σημερινά 10 λεπτά του ευρώ.⁴³

Εικ. 8: Κατοχικά χαρτονομίσματα

⁴² Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 158

⁴³ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

2.8 Η περίοδος του Βασιλέα Παύλου (1947-1964)

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την απελευθέρωση της Ελλάδας, έγιναν προσπάθειες να αποκτήσει η χώρα και πάλι ένα σταθερό νόμισμα. Η πρώτη νομισματική μεταρρύθμιση έλαβε χώρα το 1944 και η κατοχική δραχμή αντικαταστάθηκε με μια νέα, όπου η ισοτιμία ορίστηκε σε 1 νέα δραχμή = 50.000.000.000 παλιές δραχμές. Το νέο αυτό νόμισμα διατηρήθηκε έως το 1954 και κάτω από συνεχείς υποτιμήσεις, η δεύτερη μετακατοχική μεταρρύθμιση όρισε νέα ισοτιμία 1 νέα δραχμή = 1.000 παλιές δραχμές.⁴⁴ Την εποχή αυτή ορίστηκε και η ισοτιμία της δραχμής ως προς το δολάριο των Ηνωμένων Πολιτειών, που ήταν 1 δολάριο = 30 δραχμές, ισοτιμία που διατηρήθηκε σχεδόν για 20 χρόνια.⁴⁵

Εικ. 8: η πρώτη μεταπολεμική δραχμή

Το 1954 εκδίδονται τα πρώτα μεταπολεμικά κέρματα και αντικαθιστούν τα κερματικά γραμμάτια που κυκλοφορούσαν. Τα κέρματα αυτά αποτελούσαν παραστατικό χρήμα χωρίς εγγενή αξία, αφού αξία του ευτελούς μετάλλου που χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή τους ήταν κατά πολύ μικρότερη από την ονομαστική τους αξία.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι, οικονομικές και νομισματικές επιλογές της Ελληνικής κρατικής μηχανής αμέσως μετά τον πόλεμο, σε μεγάλο βαθμό υπαγορεύτηκαν αρχικά από το Ην. Βασίλειο και μετέπειτα από τις Η.Π.Α. Είναι

⁴⁴ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 159

⁴⁵ Η ισοτιμία με το δολάριο οφειλόταν στο σύστημα ισοτιμιών Bretton Woods, στο οποίο είχε προσχωρήσει η ελληνική δραχμή από το 1953. Το 1973, το σύστημα Bretton Woods καταργήθηκε και η συναλλαγματική ισοτιμία των δύο νομισμάτων έπαψε να είναι σταθερή. Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, τόσο η υποτίμηση της δραχμής το 1949 όσο και η υποτίμηση το 1953 αποφασίστηκαν από την αμερικανική αποστολή στην Ελλάδα.⁴⁶

2.9 Η περίοδος του Βασιλέα Κωνσταντίνου Β' (1964-1967) και των Συνταγματαρχών της Χούντας (1967-1974)

Μετά το θάνατο του Βασιλέα Παύλου, αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της Ελλάδας ο νεαρός διάδοχός του Κωνσταντίνος, ο οποίος παραμένει τυπικά στο θρόνο έως το 1974 αλλά ουσιαστικά έως την εγκαθίδρυση της χούντας το 1967. Κατά την περίοδο της Βασιλείας του Κωνσταντίνου, συνεχίζεται η κοπή νομισμάτων στο πρότυπο αυτής του Βασιλέα Παύλου, με μόνη διαφορά την αντικατάσταση της μιας όψης του νομίσματος με την κεφαλή του νεαρού βασιλιά ενώ στην πίσω όψη απεικονίζεται ο βασιλικός θυρεός. Το 1971, ο βασιλικός θυρεός αντικαταστάθηκε με το έμβλημα της χούντας της 21^{ης} Απριλίου 1967⁴⁷.

Εικ. 9 η δραχμή κατά τη διάρκεια της δικτατορίας

2.10 Η περίοδος της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας (1974-2001)

Κατά τη διάρκεια της μεταπολίτευσης, εκδόθηκαν εθνικά νομίσματα – κέρματα και χαρτονομίσματα - τα οποία κυκλοφορούσαν έως την αντικατάστασή τους από το Ευρώ το 2002.

⁴⁶ Σαχινίδης Φ., σελ. 4

⁴⁷ Γεωργιόπουλος Γ., σελ. 162

Εικ. 10 : Η μορφή των ελληνικών κερμάτων και χαρτονομισμάτων πριν την υιοθέτηση του ευρώ

Τα τελευταία εθνικά κέρματα κυκλοφόρησαν το 2004 εν' όψει των ολυμπιακών αγώνων του 2004 και για το λόγο αυτό απεικόνιζαν 6 διαφορετικές ολυμπιακές παραστάσεις. Ήταν χαλκονικέλινα και αν και κυκλοφόρησαν κανονικά, εν τούτοις ήταν αναμνηστικά κέρματα, με αποτέλεσμα οι περισσότερες από αυτές τις δραχμές (500αρικά) να βρίσκονται στην κατοχή εμπόρων και συλλεκτών.⁴⁸

2.11 Η αντικατάσταση της δραχμής με το ευρώ

Το ευρώ εισήχθη επίσημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Ιανουαρίου 1999 και έγινε το επίσημο νόμισμα περισσότερων από 300 εκατομμυρίων ευρωπαϊών πολιτών. Τα τρία πρώτα χρόνια ήταν ένα άυλο νόμισμα ,το οποίο χρησιμοποιούνταν μόνο για λογιστικούς σκοπούς. Όσον αφορά την Ελλάδα, το ευρώ υιοθετήθηκε ως λογιστική μορφή παράλληλα προς τη δραχμή την 1η Ιανουαρίου 2001. Την επόμενη χρονιά και συγκεκριμένα την 1η Ιανουαρίου 2002, το ευρώ εισήχθη σε επίσημη κυκλοφορία ως νόμισμα παράλληλα με τη δραχμή, ενώ από την 1η Μαρτίου αποτέλεσε το μοναδικό ανταλλακτικό μέσο στην Ελλάδα οπότε και η ελληνική δραχμή έπαψε να αποτελεί νόμιμο χρήμα στην Ελλάδα. Η περίοδος της αντικατάστασης των δραχμών σε ευρώ από την Τράπεζα της Ελλάδας, έληξε για τα κέρματα την 1^η Μαρτίου 2004 και για τα χαρτονομίσματα την 1^η Μαρτίου 2012.⁴⁹

⁴⁸ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

⁴⁹ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

Η ισοτιμία του ευρώ με την δραχμή ορίσθηκε $1 \text{ ευρώ} = 340,75 \text{ δραχμές}$.
Ειδικότερα η ισοτιμία ανάμεσα στα ευρώ και στα κέρματα ήταν:

- ✓ $1 \text{ δραχμή} = 0,293 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $\text{δραχμές} = 0,587 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $5 \text{ δραχμές} = 1,47 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $10 \text{ δραχμές} = 2,93 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $20 \text{ δραχμές} = 5,87 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $50 \text{ δραχμές} = 14,67 \text{ λεπτά του ευρώ}$

Αναφορικά με τα χαρτονομίσματα, η ισοτιμία διαμορφώθηκε ως εξής :

- ✓ $100 \text{ δραχμές} = 29,35 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $200 \text{ δραχμές} = 58,69 \text{ λεπτά του ευρώ}$
- ✓ $500 \text{ δραχμές} = 1,47 \text{ ευρώ}$
- ✓ $1.000 \text{ δραχμές} = 2,93 \text{ ευρώ}$
- ✓ $5.000 \text{ δραχμές} = 14,67 \text{ ευρώ}$
- ✓ $10.000 \text{ δραχμές} = 29,35 \text{ ευρώ}$

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1953-2002

Η Ελλάδα, στην προσπάθειά της να συνδέσει την οικονομία της με τις ξένες χώρες, επέλεξε συναλλαγματικά συστήματα, τα οποία, στην ουσία τους, καθόρισαν οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες σε συνδυασμό με τις προτεραιότητες της πολικής και

οικονομικής Ελληνικής ηγεσίας. Τα κυριότερα συναλλαγματικά συστήματα παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

3.1 Η δραχμή και το συναλλαγματικό σύστημα των σταθερών ισοτιμιών Bretton Woods

Η Ελλάδα από το 1953 αρχίζει να εφαρμόζει το συναλλαγματικό σύστημα σταθερών ισοτιμιών Bretton Woods και αν και είναι μια μικρή και περιφερειακή χώρα, κατορθώνει να κρατά σταθερό το νόμισμά της. Καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, το Ελληνικό κράτος επιδιώκει τη συμμετοχή στις οικονομικές διεργασίες των δυτικών χωρών έτσι ώστε «να επωφεληθεί από τις ροές κεφαλαίων, αγαθών και υπηρεσιών, απολύτως απαραίτητες, προκειμένου να επιτευχθεί καταρχάς η ανασυγκρότησή της και κατόπιν η επιτάχυνση της σύγκλισης»⁵⁰.

Σύμφωνα με τον κο Σαχινίδη Φ.⁵¹, «η συμμετοχή της δραχμής στο σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods κρίνεται στη βιβλιογραφία από τις πλέον επιτυχημένες επιλογές οικονομικής πολιτικής της μεταπολεμικής περιόδου. Σε όλη τη διάρκεια της συμμετοχής της δραχμής, η ελληνική οικονομία κατέγραψε πρωτοφανείς επιδόσεις -με βάση την προ υπάρχουσα αλλά και τη μετέπειτα εμπειρία- ως προς την οικονομική μεγέθυνση και τη σταθερότητα των τιμών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης για την περίοδο 1954-1971 ανήλθε περίπου στο 7%, με συνέπεια η Ελλάδα να έχει το δεύτερο υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μετά την Ιαπωνία. Εξίσου εντυπωσιακές επιδόσεις σημειώθηκαν στη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, καθώς ο μέσος όρος για τον πληθωρισμό ήταν κάτω από το 4%. Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας ώθησαν πολλούς ερευνητές και από διαφορετικές σχολές οικονομικής σκέψης, να αποκαλέσουν την περίοδο εκείνη “χρυσή εποχή”».

Καθ' όλη τη διάρκεια της εικοσαετούς εφαρμογής του συστήματος σταθερών ισοτιμιών, η Ελλάδα δεν αντιμετώπισε σοβαρά νομισματικά προβλήματα και απέφυγε υποτιμήσεις του νομίσματός της, κάτι που δεν κατάφεραν άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες. Οι ερευνητές της περιόδου αυτής εκτιμούν ότι, αυτό συνέβη γιατί κατά την περίοδο εφαρμογής αυτού του συστήματος, οι Ελληνικές κυβερνήσεις είχαν να αντιμετωπίσουν πολύ διαφορετικούς περιορισμούς στις επιλογές της οικονομικής

⁵⁰ Σαχινίδης Φ., σελ. 3 και 4

⁵¹ Σαχινίδης Φ., σελ. 8

πολιτικής τους από αυτούς που είχαν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις την εν λόγω περίοδο.⁵²

Ο κυριότερος περιορισμός στις κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών ήταν η προεκλογική δέσμευσή τους με το μεταπολεμικό «κοινωνικό συμβόλαιο» για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης, ενώ αντίθετα οι Ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν προβεί σε τέτοιου είδους υποσχέσεις στο εκλογικό σώμα. Το γεγονός αυτό επέτρεπε στην Ελλάδα να θέσει ως προτεραιότητα τη διασφάλιση της αξίας του νομίσματος, η οποία θεωρούνταν απαραίτητη προϋπόθεση για τη μεγέθυνση της Ελληνικής Οικονομίας. Επιπρόσθετα, το θεσμικό πλαίσιο της μεταπολεμικής νομισματικής πολιτικής ευνοούσε τους περιορισμούς στη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών και στις ροές των κεφαλαίων και επομένως διευκόλυνε την εσωτερική και εξωτερική σταθερότητα της αξίας του νομίσματος.⁵³

Η ελληνική δραχμή βρέθηκε σε δύσκολη θέση, ουσιαστικά 3 φορές κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του συστήματος Bretton Woods. Αρχικά, οι πολιτικές εξελίξεις που δρομολογήθηκαν στη δεκαετία του 1960 οδήγησαν στην πρώτη κρίση. Συγκεκριμένα, στις εκλογές του 1963 το κόμμα της Ε.Ρ.Ε. έχει ως κύριο εκλογικό της σύνθημα «Αυτή η δραχμή είναι δική σου. Πρόσεξε μην σου την πάρει ο Παπανδρέου», με αποτέλεσμα μετά την εκλογή νίκη του κόμματος του Γ. Παπανδρέου, η δραχμή να υποστεί πιέσεις, καθώς οι πολίτες για 3 περίπου μήνες εγκατέλειψαν τη δραχμή και αναζητούσαν χρυσές λίρες. Η δεύτερη φορά που ο χρυσός κέρδισε έδαφος έναντι της δραχμής ήταν τον Ιούλιο του 1964, μετά το βομβαρδισμό της Κύπρου και την κρίση στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Τέλος, το 1965 ξέσπασε μια ακόμη νομισματική κρίση, μετά την παραίτηση του πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου.⁵⁴

3.2 Η δραχμή και το συναλλαγματικό σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών κατά την περίοδο 1972-1987

Κατά τη διάρκεια της περιόδου, που οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εγκατέλειψαν το συναλλαγματικό σύστημα Bretton Woods, στην Ελλάδα την εξουσία κατείχε η «χούντα των Συνταγματαρχών», η οποία αποφάσισε να προσδέσει την ελληνική δραχμή με το αμερικανικό δολάριο. Η ισοτιμία μεταξύ δραχμής και δολαρίου

⁵² Σαχινίδης Φ., σελ. 11

⁵³ Σαχινίδης Φ., σελ. 11 - 14

⁵⁴ Σαχινίδης Φ., σελ. 19

διατηρήθηκε σταθερή από το καλοκαίρι του 1971 έως το φθινόπωρο του 1973. Ωστόσο, η επιλογή αυτή των Συνταγματαρχών οδήγησε στην υποτίμηση της δραχμής έναντι των άλλων ευρωπαϊκών νομισμάτων, τα οποία στο μεταξύ είχαν ανατιμηθεί έναντι του δολαρίου. Ο προκαλούμενος εισαγόμενος πληθωρισμός σε συνδυασμό με την πετρελαϊκή κρίση είχαν ως αποτέλεσμα έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην απόφαση της αποδέσμευσης της δραχμής από το δολάριο το 1973 και προκάλεσε ανατίμηση του εθνικού μας νομίσματος κατά 10% έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων, δηλαδή στα επίπεδα πριν την υποτίμηση.⁵⁵

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974, η Ελλάδα όσον αφορά τη νομισματική της πολιτική, δεν συνέχισε την προάσπιση του δόγματος της, που ήταν η διατήρηση της εσωτερικής και της εξωτερικής αξίας της δραχμής και η νομισματική σταθερότητα υποχώρησε κάτω από το βάρος άλλων κυβερνητικών προτεραιοτήτων. Μετά την αποδέσμευση του νομίσματος της χώρας από το δολάριο, το συναλλαγματικό σύστημα που υιοθετήθηκε ήταν αυτό των κυμαινόμενων ισοτιμιών με ελεύθερη διακύμανση έναντι των υπολοίπων νομισμάτων διεθνώς. Η πολιτική που ακολουθήθηκε, τουλάχιστον μέχρι το 1987, ήταν αυτή των μεγάλων διολισθήσεων, προκειμένου να αμβλυνθούν οι διαφορές στα επίπεδα του πληθωρισμού σε σύγκριση με τους άλλους εταίρους. Από την άλλη πλευρά, το νέο συναλλαγματικό καθεστώς έδωσε ορισμένες ελευθερίες στις κυβερνήσεις εκείνης της περιόδου ως προς την άσκηση της δημοσιονομικής και νομισματικής τους πολιτικής.⁵⁶

Από την μεταπολίτευση και μέχρι το 1987, ο κύριος συναλλαγματικός στόχος της Ελλάδας ήταν να διατηρήσει η δραχμή την ανταγωνιστικότητά της ως προς τις εξαγωγές. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός κρίθηκε σκόπιμο από την ελληνική κρατική μηχανή, εκτός από τις διολισθήσεις της ισοτιμίας της δραχμής έναντι των νομισμάτων των κυριότερων εμπορικών εταίρων, να προβεί και σε δύο υποτιμήσεις του εθνικού μας νομίσματος κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Η πρώτη υποτίμηση – κατά 15,5% - πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1983 στα πλαίσια του κυβερνητικού προγράμματος για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, η πολιτική αυτή δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, με συνέπεια τον Οκτώβριο του 1985 να πραγματοποιηθεί και δεύτερη υποτίμηση του νομίσματος κατά 15%, προκειμένου η χώρα να καταφέρει να σταθεροποιήσει την

⁵⁵ Σαχινίδης Φ., σελ. 20

⁵⁶ Σαχινίδης Φ., σελ. 21

οικονομία της και να χρηματοδοτηθεί από την Ε.Ο.Κ. Η δεύτερη υποτίμηση αν και συνοδεύτηκε με σκληρά μέτρα λιτότητας για τους εργαζόμενους, όπως Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου που απαγόρευαν τις μισθολογικές αυξήσεις στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα κλπ., είχε θετικά αποτελέσματα και οδήγησε στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.⁵⁷

3.3 Η πολιτική της «σκληρής δραχμής» 1988-1997

Η επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, η οποία ακολουθήθηκε από το 1981 και μετά είχε ως συνέπεια την δημιουργία υψηλού πληθωρισμού και την αποσταθεροποίηση της Ελληνικής οικονομίας. Επομένως, η πολιτική που ακολουθήθηκε από το τέλος της δεκαετίας του 1980 και ως το 1998, χρονιά που η χώρα μας ενέταξε τη δραχμή στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (Μ.Σ.Ι) του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (Ε.Ν.Σ.), είχε ως στόχο την καταπολέμηση των πληθωριστικών πιέσεων και τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας. «Αυτό σήμαινε ότι το ποσοστό της ετήσιας διολίσθησης ήταν μικρότερο από τη διαφορά πληθωρισμού της Ελλάδας και των εμπορικών της εταίρων». Η πολιτική αυτή έγινε γνωστή με την ονομασία πολιτική της σκληρής δραχμής και ακολουθήθηκε από όλα τα κόμματα, που ανέλαβαν την εξουσία κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής.⁵⁸

Για την καλύτερη κατανόηση της πολιτικής της «σκληρής δραχμής» θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι πραγματικές ισοτιμίες είναι αυτές, οι οποίες επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο και προκύπτουν από την αφαίρεση της διαφοράς πληθωρισμού των ανταγωνιστικών χωρών από τις τρέχουσες ισοτιμίες. Οι διαφορετικοί ρυθμοί πληθωρισμού ανάμεσα σε διεθνώς ανταγωνιστικές χώρες οδηγούν στην επιδείνωση της θέσης της χώρας με τον υψηλότερο πληθωρισμό καθώς ανατιμάται η διεθνής τιμή των προϊόντων της και άρα ανατιμάται και το νόμισμά της. Επομένως, για να διατηρηθεί σταθερή η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ δύο χωρών που παρουσιάζουν διαφορετικά ποσοστά πληθωρισμού, θα πρέπει το νόμισμα της χώρας με τον υψηλότερο πληθωρισμό να διολισθήσει – να χάσει δηλαδή σιγά σιγά μέρος της αξίας του – σε ποσοστό ίσο με τη διαφορά πληθωρισμού. Στην περίπτωση που διολισθήσει σε

⁵⁷ Πηγή : <http://www.rizospastis.gr>

⁵⁸ Σαχινίδης Φ., σελ. 30

μικρότερο ποσοστό τότε το νόμισμα αυτής της χώρας οδηγείται σε ανατίμηση έναντι αυτού της ανταγωνίστριας χώρας.⁵⁹

Στην περίπτωση της Ελλάδας, σύμφωνα με τον Μηλιό Γ., « τα τελευταία χρόνια λαμβάνει χώρα μια συνεχής, σε πραγματικούς όρους, ανατίμηση της δραχμής έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων, λόγω ακριβώς της ονομαστικής διολίσθησης του ελληνικού νομίσματος με ρυθμούς που είναι χαμηλότεροι από το σχετικό (διαφορικό) πληθωρισμό Ελλάδας - ΕΟΚ. Σωστά, λοιπόν, η ακολουθούμενη νομισματική πολιτική περιγράφεται ως "πολιτική σκληρής δραχμής". Η σωρευτική πραγματική ανατίμηση της δραχμής έναντι του ECU έχει ξεπεράσει το 30%.»⁶⁰

Η πολιτική αυτή ακολουθήθηκε από όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις χωρίς να συναντήσει ιδιαίτερες κοινωνικές αντιστάσεις. Ακόμα λιγότερες δυσκολίες κατά την εφαρμογή της, εμφανίστηκαν την τριετία 1990-1993 καθώς προτεραιότητα στις δημόσιες συζητήσεις είχαν οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τη δημιουργία της Ο.Ν.Ε. και οι γενικότερες κοινωνικο-πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και στον υπόλοιπο κόσμο. Η ένταξη της Ελλάδας στο Μ.Σ.Ι. θεωρούνταν απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η χώρα να ενταχθεί στην Ο.Ν.Ε. και επομένως, η πολιτική της σκληρής δραχμής παρουσιαζόταν ως αναγκαία συνθήκη, ούτως ώστε οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι να εξοικειώνονταν με το περιβάλλον του Μηχανισμού αυτού.⁶¹

Τα αποτελέσματα της πολιτικής της «σκληρής δραχμής» ήταν η υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας και η επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας. Επιπρόσθετα, οι αλλεπάλληλες υποτιμήσεις, στις οποίες είχαν προχωρήσει όλες οι νότιες μεσογειακές χώρες (Πορτογαλία, Ισπανία και Ιταλία), δημιουργούσαν κλυδωνισμούς στο εσωτερικό της χώρας και έντονες αντιδράσεις από συλλογικούς φορείς, προκειμένου να σταματήσει η πολιτική της «σκληρής δραχμής» αφού είχε αρνητικές οικονομικές συνέπειες. Ωστόσο, η «σκληρή δραχμή» αποτελούσε μονόδρομο την περίοδο αυτή, καθώς μια νέα υποτίμηση του εθνικού νομίσματος θα είχε δυσμενείς επιπτώσεις στο οικονομικό σύστημα λόγω του μεγάλου δανεισμού σε συνάλλαγμα των Ελληνικών Τραπεζών, των μεγάλων επιχειρήσεων και του Δημοσίου.⁶²

⁵⁹ Μηλιός Γ., εφημερίδα έθνος, ίντερνετ

⁶⁰ Μηλιός Γ., εφημερίδα έθνος, ίντερνετ

⁶¹ Σαχινίδης Φ., σελ. 34

⁶² Σαχινίδης Φ., σελ. 40

Τέλος, στην περίοδο που εξετάζουμε, η δραχμή δέχθηκε πολλές πιέσεις και αρκετές φορές βρέθηκε σε δυσμενή θέση, λόγω προβλημάτων που παρουσιάστηκαν στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της Ελλάδας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η δραχμή τα τελευταία 20 χρόνια (1978-1998) έχασε περίπου το 90% της αξίας της σε σχέση με τα κυριότερα ξένα νομίσματα των εμπορικών εταιρών της. Συγκεκριμένα, η τιμή πώλησης του δολαρίου από 37,10 δραχμές που ήταν το Μάρτιο του 1978 εκτοξεύτηκε το Μάρτιο του 1998 στις 293,10 δραχμές για κάθε αμερικανικό δολάριο. Ομοίως, η δραχμή σε σχέση με το Γερμανικό μάρκο, αυξήθηκε την ίδια περίοδο από 18,30 δραχμές σε 160,40 δραχμές για κάθε μάρκο της Γερμανίας.⁶³

Ωστόσο, παρά τις αντιδράσεις, η τελευταία υποτίμηση του εθνικού μας νομίσματος πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 1998 κατά 12.3% έναντι του ECU ενώ ταυτόχρονα ανακοινώθηκε η συμμετοχή της χώρας στο Μ.Σ.Ι.⁶⁴

3.4 Η δραχμή πριν την Οικονομική Νομισματική Ένωση

Το συναλλαγματικό σύστημα του Bretton Woods κατόρθωσε να επιφέρει – όπως προαναφέρθηκε – μια διεθνή νομισματική σταθερότητα για περίπου 20 χρόνια. Το σύστημα που διαδέχθηκε αυτό του Bretton Woods είχε ως κύριο χαρακτηριστικό τις κυμαινόμενες ισοτιμίες, που αποτελούσαν και εξακολουθούν να αποτελούν για πολλές χώρες τη μόνη δυνατή οικονομική διέξοδο.

Ωστόσο, το σύστημα αυτό δεν εξυπηρέτησε τις οικονομικές ανάγκες των χωρών της τότε Ε.Ο.Κ., οι οποίες προκειμένου να περιορίσουν τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις των νομισμάτων τους, υιοθέτησαν συστήματα αναπροσαρμόσιμων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι μακροχρόνιες αυτές διεργασίες έφτασαν στο τέλος τους με την απόφαση των χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) να δημιουργήσουν την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.) και να αντικαταστήσουν τα εθνικά τους νομίσματα με το καινούριο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ.⁶⁵

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπήρξε πολιτική και κοινωνική συναίνεση αναφορικά με τον στόχο της Ελλάδας να συμμετάσχει στην Οικονομική Νομισματική Ένωση και η χώρα είχε μπει σε διαδικασίες προσαρμογής. Η γενικότερη

⁶³ Πηγή : <http://www.rizospastis.gr>

⁶⁴ Σαχινίδης Φ., σελ. 41

⁶⁵ Σαχινίδης Φ., σελ. 2

συμφωνία για την είσοδο της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε., δημιούργησε ευνοϊκό κλίμα για επενδύσεις και αύξηση της ζήτησης και κατανάλωσης, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας και η χώρα να μπει σε τροχιά δημοσιονομικής και ονομαστικής σύγκλισης. Ταυτόχρονα, η νομισματική πολιτική την περίοδο αυτή χαρακτηρίζεται περιοριστική καθώς τρεις από τις πέντε προϋποθέσεις – κριτήρια εισαγωγής στην Ο.Ν.Ε. ήταν νομισματικής φύσης και αφορούσαν τον πληθωρισμό, τα μακροχρόνια επιτόκια και τη συναλλαγματική ισοτιμία.⁶⁶

Το έτος εισαγωγής του ευρώ, το 1999, η Ελλάδα εισήχθη στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών και η κεντρική ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ καθορίστηκε αρχικά στις 353,109 δραχμές, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια του έτους παρουσίασε υψηλή απόκλιση της τάξης του 7,7% από την κεντρική ισοτιμία. Η απόκλιση αυτή από την κεντρική ισοτιμία ενίσχυε τις πληθωριστικές τάσεις και προκειμένου να ικανοποιηθεί το κριτήριο ένταξης που αφορούσε το ρυθμό πληθωρισμού, αποφασίστηκε την επόμενη χρονιά, η αναπροσαρμογή της κεντρικής ισοτιμίας στις 340,75 δραχμές. Με την ισοτιμία αυτή έγινε δεκτή και η αίτηση της Ελλάδας για τη συμμετοχή της στην Οικονομική Νομισματική Ένωση.⁶⁷

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4.1 Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, λόγοι δημιουργίας της και συνέπειες

⁶⁶ Σαχινίδης Φ., σελ. 45

⁶⁷ Σαχινίδης φ. ,σελ. 46

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης χαρακτηρίζεται από μια αυξανόμενη αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση των εθνικών οικονομιών σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Οι τομείς αυτοί αφορούν το σύστημα παραγωγής, το σύστημα κυκλοφορίας των εμπορευμάτων καθώς και τις νομισματικές και δανειακές σχέσεις μεταξύ των οικονομικών των διαφόρων κρατών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης εξελίσσεται ταυτόχρονα με την κυριαρχία του οικονομικού φιλελευθερισμού ως φιλοσοφία οργάνωσης των οικονομιών και ως μοντέλο άσκησης της οικονομικής πολιτικής.⁶⁸

Αν και οι τεχνολογικές και οικονομικές μεταβολές που συντελέστηκαν κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, η έκρηξη του φαινομένου αυτού πραγματοποιήθηκε, σύμφωνα με τους ερευνητές, λόγω δύο σημαντικών θεσμικών αλλαγών που συνέβησαν στην παγκόσμια οικονομία.

Η πρώτη αλλαγή σχετίζεται με τη μεταστροφή των ΗΠΑ σε νεοφιλελεύθερα οικονομικά μοντέλα, προκειμένου να μειώσουν το ρόλο του Λονδίνου και να ισχυροποιήσουν τη θέση της Νέας Υόρκης στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι ΗΠΑ πραγματοποιούν μια φιλελεύθερη μεταστροφή στην πολιτική τους στάση με στόχο να ικανοποιήσουν τα ηγεμονικά τους συμφέροντα. Την πολιτική αυτή ακολουθεί το 1979 και η Μεγάλη Βρετανία με την εκλογή της νεοφιλελεύθερης κυβέρνησης της Μ. Θάτσερ. Λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού στην προσέλκυση των ξένων κεφαλαίων, κατά τη δεκαετία του 1980, ακολουθούν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και η Ιαπωνία, να απελευθερώνουν τις δικές τους αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

Η δεύτερη θεσμική αλλαγή αφορά την κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος του Bretton Woods και την απελευθέρωση στην κίνηση του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, η χρηματοοικονομική δομή του διεθνούς νομισματικού συστήματος του Bretton Woods στηριζόταν στις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και στους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων προκειμένου να προστατευθούν η αυτονομία και η ανεξαρτησία στην άσκηση της εθνικής μακροοικονομικής πολιτικής. Η μετάβαση από τις σταθερές στις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες δημιούργησε στο παγκόσμιο κερδοσκοπικό κεφάλαιο

⁶⁸ Αργεΐτης Γ. ,σελ. 23

ευκαιρίες κέρδους μέσω επενδύσεων σε εναλλακτικά χρηματοπιστωτικά κέντρα, νομίσιμα και χρεόγραφα.⁶⁹

Η νεοφιλελεύθερη μορφή παγκοσμιοποίησης έχει προκαλέσει σημαντικές μεταβολές στα πεδία των χρηματικών και παραγωγικών σχέσεων μέσα στις χώρες και μεταξύ των χωρών καθώς εξυπηρετεί συγκεκριμένα οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα. Επιπρόσθετα, δημιουργεί όρια και περιορισμούς στις εθνικές οικονομίες μέσω συγκεκριμένων μηχανισμών και επηρεάζει την άσκηση της οικονομικής τους πολιτικής. Οι περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές συμφωνούν ότι, μία από τις βασικότερες αλλαγές που έχει επιφέρει η παγκοσμιοποίηση, είναι στη σχέση μεταξύ του ιδιωτικού και κρατικού τομέα της οικονομίας. Ολοένα και περισσότερο περιορίζεται ο κρατικός παρεμβατισμός στην οικονομία ενώ συγχρόνως συρρικνώνεται η κρατική δραστηριότητα λόγω της αύξησης των ιδιωτικοποιήσεων του κρατικού τομέα. Η δραστηριότητα του κράτους θεωρείται αναποτελεσματική και παράγοντας δυσλειτουργίας, που οδηγεί στη μείωση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας παγκοσμίως. Ταυτόχρονα όμως, παρατηρείται και το φαινόμενο του λεγόμενου νεοφιλελεύθερου μετασχηματισμού των σημερινών οικονομιών, καθώς ενισχύεται ο ρόλος των αγορών ως μηχανισμού κατανομής πόρων, εισοδήματος και ισχύος, με αποτέλεσμα να αναδιαρθρώνονται οι εθνικές και διεθνείς οικονομικές σχέσεις με οδηγό τις αγορές και τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.⁷⁰

Μία ακόμη σημαντική αλλαγή που έχει επιφέρει η παγκοσμιοποίηση είναι ο περιορισμός της δυνατότητας στις εθνικές κυβερνήσεις να ασκήσουν αυτόνομα την οικονομική διαχείριση των χωρών τους. Τα κράτη αδυνατούν να ασκήσουν κοινωνική πολιτική καθώς και πολιτική αύξησης της απασχόλησης. Το κόστος προσαρμογής μιας οικονομίας στην παγκοσμιοποίηση, χαρακτηρίζεται από μεγάλη ανισότητα τόσο στο εσωτερικό της μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων όσο και μεταξύ των χωρών που παρουσιάζουν διαφορετική θεσμική και διαρθρωτική δομή και θέση στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Επιπλέον, εφαρμόζονται αυστηρές αντιπληθωριστικές μακροοικονομικές πολιτικές, οι οποίες συντελούν στην ανακατανομή του παγκόσμιου πλούτου προς όφελος των βασικών παικτών στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου, δηλαδή προς τους κερδοσκόπους, τις ιδιωτικές τράπεζες και τους θεσμικούς επενδυτές.

⁶⁹ Αργεΐτης Γ., σελ. 29

⁷⁰ Αργεΐτης Γ., σελ. 24

Συμπερασματικά, ένα από τα βασικότερα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης είναι η διαμόρφωση για τις εθνικές οικονομίες ενός νέου εξωτερικού περιβάλλοντος, που επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την άσκηση, τα μέσα και τους στόχους της εθνικής οικονομικής πολιτικής. Οι διαφορές γίνονται αντιληπτές όταν συγκριθούν με την περίοδο όπου οι εθνικές οικονομίες ήταν λιγότερο ανοικτές σε εξωτερικές σχέσεις και επιδράσεις. Όπως θα αναφερθεί και στη συνέχεια της παρούσας εργασίας, οι κύριοι μηχανισμοί μέσω των οποίων εγκλωβίζονται οι εθνικές κυβερνήσεις και οι πολιτικές τους, είναι οι παγκοσμιοποιημένες αγορές χρήματος και κεφαλαίου καθώς και οι διεθνείς οργανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.⁷¹

4.2 Ο ρόλος της αξιοπιστίας και της πειθαρχίας στην άσκηση της εθνικής οικονομικής πολιτικής

Προκειμένου να γίνουν κατανοητές, από την αναγνώστη της παρούσας εργασίας, οι επιλογές οικονομικής πολιτικής που υιοθέτησαν όλες οι Ελληνικές κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στη χώρας μας, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο, οι κάτοχοι πλούτου υπαγορεύουν τις πολιτικές λιτότητας στις υπερχρεωμένες χώρες. Οι επενδυτές, οι οποίοι κατέχουν τον παγκόσμιο πλούτο, έχουν τη δυνατότητα μέσω των εισαγωγών και εξαγωγών κεφαλαίου σε μια χώρα, να επιβάλουν στις εθνικές κυβερνήσεις και στις κεντρικές τράπεζες τις οικονομικές πολιτικές που εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα και όχι αυτά των χωρών που επηρεάζουν. Από την άλλη πλευρά, υπό την απειλή της μαζικής εξαγωγής κεφαλαίων από την εγχώρια αγορά ή την αποφυγή ενός κράτους ως επενδυτικού προορισμού, εμποδίζουν την κυβέρνηση της χώρας αυτής, να ακολουθήσει εναλλακτικές οικονομικές πολιτικές, φοβούμενη την πιθανότητα χρεοκοπίας λόγω της ενδεχόμενης μαζικής φυγής κεφαλαίων. Συνεπώς, όσοι δραστηριοποιούνται στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου, κατορθώνουν να επηρεάζουν την εθνική οικονομική πολιτική ανάλογα με τις προσδοκίες, τις αντιλήψεις και τα συμφέροντά τους.⁷²

Τα παραπάνω οφείλονται κυρίως στο βασικό γνώρισμα των παγκοσμιοποιημένων αγορών χρήματος και κεφαλαίου, το οποίο είναι οι βραχυπρόθεσμες, κερδοσκοπικές ροές κεφαλαίου. Οι κερδοσκοπικές συναλλαγές πραγματοποιούνται μέσω της διαδικασίας αγοράς και πώλησης συναλλάγματος,

⁷¹ Αργεΐτης Γ., σελ. 25

⁷² Αργεΐτης Γ., σελ. 33

μετοχών κλπ, τα οποία είναι αποτιμημένα σε διαφορετικά νομίσματα. Ο ρόλος της μακροοικονομικής πολιτικής είναι καθοριστικός στη μετακίνηση του κεφαλαίου καθώς επηρεάζει ορισμένες μεταβλητές, οι οποίες μεταβάλλουν τις προσδοκίες κέρδους των επενδυτών και τις επενδυτικές τους αποφάσεις αναφορικά με τη μεταφορά κεφαλαίων από χώρα σε χώρα ή την αποφυγή μιας χώρας. Οι μεταβλητές αυτές είναι κυρίως τα επιτόκια, ο πληθωρισμός, η συναλλαγματική ισοτιμία, η ανεργία, το δημόσιο χρέος κλπ., η εξέλιξη των οποίων επηρεάζει τις αποφάσεις αυτών που έχουν επενδύσει σε κρατικά ομόλογα μιας χώρας, δηλαδή αυτών που έχουν αγοράσει ένα μέρος του δημόσιου χρέους της. Το ενδιαφέρον των επενδυτών εστιάζεται κυρίως στο μέγεθος του πραγματικού επιτοκίου δανεισμού, στην πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία καθώς και στην ικανότητα της χώρας να αποπληρώσει το χρέος της καθώς τα στοιχεία αυτά προσδιορίζουν την απόδοση της επένδυσής τους. Οποιαδήποτε εξέλιξη μεταβάλει πτωτικά την απόδοση της επένδυσης τους και την βεβαιότητα αποπληρωμής του χρέους της χώρας, είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει σε μαζική πώληση κρατικών ομολόγων, με αποτέλεσμα να αυξηθεί επικίνδυνα το επιτόκιο δανεισμού και η κυβέρνηση της χώρας αυτής να δυσκολευτεί να προβεί σε νέο δανεισμό. Ο πιθανός αυτός κίνδυνος εγκλωβίζει την κυβέρνηση σε οικονομικές πολιτικές, οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στις επιθυμίες των παγκόσμιων κερδοσκόπων καθώς εγγυώνται τη σταθερότητα στις προσδοκίες κέρδους και βεβαιότητας.⁷³

Στην περίπτωση όμως, που η κυβέρνηση μιας χώρας θελήσει να ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, προκειμένου να αυξήσει το επίπεδο της οικονομικής της δραστηριότητας, είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει μαζική φυγή χρηματικών κεφαλαίων. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική θα προκαλούσε υψηλά δημόσια ελλείμματα και η επεκτατική νομισματική πολιτική θα οδηγούσε σε χαμηλότερα επιτόκια, τα οποία σε συνδυασμό με μια πιθανή αύξηση του πληθωρισμού θα σηματοδοτούσαν τη μείωση της πραγματικής απόδοσης για τους κατόχους των κρατικών ομολόγων της χώρας αυτής. Ταυτόχρονα, η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των προσδοκιών των επενδυτών για την ικανότητα της χώρας να αποπληρώσει το συσσωρευμένο χρέος της και θα τους οδηγούσε σε μεταφορά των επενδύσεών τους σε άλλη χώρα, περισσότερο αξιόπιστη. Με τον τρόπο αυτό, ακυρώνεται στην ουσία της η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης καθώς αδυνατεί να αντλήσει τα κεφάλαια που είναι απαραίτητα για την

⁷³ Αργεΐτης Γ., σελ.30-31

χρηματοδότηση της επεκτατικής δημοσιονομικής της πολιτικής. Επιπλέον, η κυβέρνηση θα παρουσίαζε κρίση φερεγγυότητας και αξιοπιστίας, με πιθανή συνέπεια την αδυναμία αποπληρωμής του χρέους της και με αυξημένο κίνδυνο χρεοκοπίας της οικονομίας της. Αντίθετα, οι προαναφερόμενες αρνητικές συνέπειες θα αποφευχθούν εάν η κυβέρνηση ακολουθήσει μια αντιπληθωριστική οικονομική πολιτική και μια πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής, η οποία εξασφαλίζει υψηλή κερδοφορία στις επενδύσεις των κατόχων του πλούτου, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η άσκηση αυτής της οικονομικής πολιτικής θα οδηγούσε σε μείωση των μισθών, της απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της χώρας. Επιπρόσθετα, μια αυστηρή εισοδηματική πολιτική – πολιτική λιτότητας – δημιουργεί προσδοκίες υψηλής κερδοφορίας για τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, συνεπώς και υψηλότερης απόδοσης για τον επενδυτή.⁷⁴

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι, οι ιδιώτες και οι θεσμικοί επενδυτές υποστηρίζουν τις ασκούμενες πολιτικές της δημοσιονομικής και εισοδηματικής λιτότητας. Επιθυμούν θεσμικές αλλαγές, όπως η απορρύθμιση της αγοράς που προκαλεί μείωση στους μισθούς καθώς έτσι εξασφαλίζεται η κερδοφορία και η ασφάλεια του χαρτοφυλακίου τους. Αντίθετα, στην περίπτωση άσκησης χαλαρής δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των εργαζομένων, το πιθανότερο αποτέλεσμα είναι η μαζική πώληση μετοχών και ομολόγων και η φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό. Κατά τον ίδιο τρόπο, η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής που στοχεύει στην αύξηση της απασχόλησης, θεωρείται πληθωριστική και μειώνει το πραγματικό επιτόκιο, συνεπώς και τις αποδόσεις των επενδυτών και οδηγεί σε έξοδο από τη συγκεκριμένη αγορά κεφαλαίου καθώς αυτή θεωρείται αναξιόπιστη και μη ανταγωνιστική. Συνεπώς, η αξιοπιστία λειτουργεί ως μηχανισμός πειθάρχησης των εθνικών κυβερνήσεων στις προσταγές των αγορών κεφαλαίου. Με τον τρόπο αυτό, εφαρμόζονται νεοφιλελεύθερες πολιτικές λιτότητας, δημιουργώντας σοβαρά ζητήματα στη δημοκρατική λειτουργία των σημερινών καπιταλιστικών χωρών.⁷⁵

4.3 Η περίπτωση της Ελλάδας

⁷⁴ Αργεΐτης Γ., σελ. 32-33

⁷⁵ Αργεΐτης Γ., σελ. 34

Η εξαγωγή και εισαγωγή κεφαλαίου σήμερα, αποτελεί ένα θεσμικό εργαλείο ισχύος και χρησιμοποιείται για να υποχρεώνονται οι εθνικές κυβερνήσεις να επιλέγουν οικονομικές πολιτικές που διασφαλίζουν τα συμφέροντα αυτών που ελέγχουν το διεθνές χρηματικό κεφάλαιο. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική δομή έχει μεταβάλλει τον παρεμβατικό ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων – μεταξύ αυτών και της Ελληνικής Κυβέρνησης - μειώνοντας του βαθμούς ελευθερίας στην άσκηση οικονομικής πολιτικής και αυξάνοντας την πειθαρχία και την ανάγκη συμμόρφωσης τους με τις απαιτήσεις και τα συμφέροντα των κατόχων του χρηματικού κεφαλαίου. Η σταθερότητα και η προσαρμογή των εργαλείων και των στόχων της οικονομικής πολιτικής στις απαιτήσεις των αγορών, αυξάνει την εμπιστοσύνη και την προτίμησή τους για τις χώρες που την εφαρμόζουν.

Η ανάγκη για άσκηση οικονομικής πολιτικής σύμφωνης με τις προσδοκίες ,τις αντιλήψεις και τα συμφέροντα εκείνων που δραστηριοποιούνται στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου , γίνεται επιτακτική για τις κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρεοκοπίας και αδυναμία εξεύρεσης πόρων για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξής τους. Οι χώρες αυτές αναγκάζονται να προσφύγουν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ώστε αν αποκτήσουν τη φερεγγυότητα που χρειάζονται οι επενδυτές για να συνεχίζουν να δανείζουν τις εθνικές οικονομίες. Η περίπτωση της Ελλάδας στην τρέχουσα δημοσιονομική κρίση και η εφαρμογή των Μνημονίων αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.

4.4 Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και ο φαύλος κύκλος του χρέους

Το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα, προκειμένου να αποφεύγονται συναλλαγματικές κρίσεις και κρίσεις χρέους, έχει οργανώσει τη διεθνή χρηματοδότηση με βάση την αρχή του εσχάτου δανεισμού. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, ένα ηγεμονικό κράτος ή ένας διεθνής οργανισμός, συνεχίζει το δανεισμό της ενδιαφερόμενης χώρας, με σκοπό να ενισχύσει και να διατηρήσει τη σταθερότητα του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) έχει

αναλάβει το ρόλο του δανειστή εσχάτου ανάγκης για συγκεκριμένες περιπτώσεις προβλημάτων στους εξωτερικούς τομείς των οικονομικών και κρίσεις χρέους⁷⁶.

Όπως συνέβη και στην περίπτωση της χώρας μας, το ΔΝΤ επεμβαίνει όταν η κρίση χρέους φαντάζει αναπόφευκτη. Ο διεθνής αυτός οργανισμός αναλαμβάνει την πίστωση και τη ρευστότητα – ή μέρους αυτής όπως στην Ελλάδα – που έχει ανάγκη η χρεωμένη χώρα προκειμένου να καλύψει τις δανειακές της ανάγκες. Η δανειοδότηση της ενδιαφερόμενης χώρας γίνεται μέσα σε ένα πλαίσιο αυστηρών όρων και συνοδεύεται από αντιλαϊκά πολιτικά μέτρα, τα οποία στοχεύουν στην αποκατάσταση της ισορροπίας της οικονομίας. Βασικός πυλώνας της οικονομικής πολιτικής του ΔΝΤ είναι η μείωση του δημόσιου ελλείμματος και του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της χώρας. Ο στόχος αυτός, γίνεται προσπάθεια να επιτευχθεί βραχυχρόνια, μέσω της αύξησης των εξαγωγών και της μείωσης των εισαγωγών καθώς και μέσω της χρηματοδότησης του ισοζυγίου κεφαλαίων έτσι ώστε να περιοριστεί η ανάγκη της χώρας για νέα δάνεια. Σε μακροχρόνιο επίπεδο, υπάρχει η πεποίθηση ότι οι αυστηρές οικονομικές πολιτικές θα οδηγήσουν σε οικονομική μεγέθυνση και σε αύξηση του εισοδήματος, με αποτέλεσμα η δανειζόμενη χώρα να είναι ικανή να αποπληρώσει τα χρέη της στο μέλλον και να επεξαρτηθεί από τον εξωτερικό δανεισμό.

Ειδικότερα, οι όροι που θέτει το ΔΝΤ στη δανειζόμενη από αυτό χώρα καθώς και τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που απαιτεί είναι :

1. **Υποτίμηση του εθνικού νομίσματος.** Με αυτή την οικονομική ενέργεια, η συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος της χώρας μειώνεται σε σχέση με τα άλλα βασικά νομίσματα, με αποτέλεσμα οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών να γίνονται πιο ακριβές ενώ ταυτόχρονα να μειώνεται το κόστος των εξαγωγών. Με τον τρόπο αυτό, μειώνεται το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών αν και η υποτίμηση έχει αρνητική επίπτωση στην αύξηση του εξωτερικού χρέους και στον πληθωρισμό της δανειζόμενης χώρας.
2. **Σταθερότητα των τιμών.** Κυρίαρχο μέλημα των χωρών που προσφεύγουν στο ΔΝΤ είναι η συγκράτηση του πληθωρισμού, μέσω περιοριστικών πολιτικών, καθώς ο χαμηλός ρυθμός πληθωρισμού δημιουργεί ευνοϊκό

⁷⁶ Αργεΐτης Γ. ,σελ. 34

επενδυτικό κλίμα ενώ ο υψηλός ρυθμός αποθαρρύνει τους ξένους δανειστές και επενδυτές.

3. **Δημοσιονομική αυστηρότητα και πειθαρχία.** Βασικός στόχος της εθνικής κυβέρνησης είναι η μείωση του κρατικού ελλείμματος και του δανεισμού. Έτσι καταφεύγει σε πολιτικές που βασίζονται στην περικοπή των δημοσίων δαπανών και των επιδοτήσεων, στην αύξηση της φορολογίας καθώς και στην ιδιωτικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων.
4. **Απελευθέρωση του εμπορίου με την κατάργηση των δασμών.** Στόχος του μέτρου αυτού είναι η ενθάρρυνση των εισαγωγών, κυρίως σε πρώτες ύλες και ενδιάμεσα αγαθά, καθώς και η ενίσχυση των εξαγωγών.
5. **Δίκτυο κοινωνικής προστασίας.** Αποτέλεσμα των παραπάνω μέτρων οικονομικής πολιτικής είναι η μείωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της χώρας και ειδικότερα των φτωχών στρωμάτων. Για το λόγο αυτό, αναγνωρίζεται η ανάγκη δημιουργίας ενός δικτύου προγραμμάτων, τα οποία προσφέρουν κοινωνική προστασία στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, προκειμένου να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή των μέτρων πολιτικής λιτότητας.⁷⁷

Μετά την προσφυγή της χώρας μας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι εθνικές μας κυβερνήσεις ακολούθησαν τις ανάλογες οικονομικές πολιτικές, που υπαγορεύονταν από αυτό, και πήραν όλα τα παραπάνω αναγκαία μέτρα. Εξαίρεση αποτελεί η εφαρμογή του πρώτου μέτρου της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος καθώς το μέτρο αυτό δεν ήταν υλοποιήσιμο αφού η χώρα μας είναι στην ΟΝΕ και χρησιμοποιεί ως νόμισμά της το ευρώ. Το γεγονός αυτό, αποτέλεσε για πολλούς οικονομικούς αναλυτές, το βασικό λόγο για την εφαρμογή αυστηρών μέτρων εισοδηματικής πολιτικής, ώστε να επιτευχθεί η εσωτερική υποτίμηση της οικονομίας μέσω της περικοπής των μισθών και των συντάξεων.

Όπως γίνεται φανερό από τα παραπάνω, τα αυστηρά οικονομικά μέτρα, που θεωρούνται επιβεβλημένα από το ΔΝΤ, δημιουργούν έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια και πολιτική αποσταθεροποίηση στις χώρες που εφαρμόζονται. Έτσι, μια χώρα ξεκινώντας από ένα οικονομικό πρόβλημα – αυτό του χρέους - είναι πιθανό να

⁷⁷ Αργεΐτης Γ., σελ. 35-36

οδηγηθεί ταυτόχρονα και σε κοινωνική και πολιτική αποσταθεροποίηση. Επιπρόσθετα, η χώρα που εφαρμόζει τα παραπάνω οικονομικά μέτρα, θυσιάζει την εθνική της αυτονομία προκειμένου να διατηρηθεί η διεθνής χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Όλα αυτά τα στοιχεία οδηγούν στον φαύλο κύκλο του χρέους και έχουν αυξήσει σημαντικά την αστάθεια της παγκόσμιας οικονομίας. Ξεκινώντας από μια εθνική κρίση χρέους – όπως στην περίπτωση της Ελλάδας – αποσταθεροποιείται το διεθνές νομισματικό σύστημα. Το ΔΝΤ επεμβαίνει χρηματοδοτώντας τη χρεωμένη χώρα με νέα δάνεια, με στόχο να προστατεύσει το παγκόσμιο σύστημα πληρωμών αλλά με προαπαιτούμενη συνθήκη να εφαρμοστούν οι οικονομικές πολιτικές που αυτό προτείνει. Η εφαρμογή των πολιτικών αυτών δημιουργούν κοινωνική δυσαρέσκεια και πολιτική αστάθεια στις χώρες που τις εφαρμόζουν (για παράδειγμα οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και η Ελλάδα), με αποτέλεσμα να μειώνεται η αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών, ακόμη και στην υποθετική περίπτωση που ο σχεδιασμός τους είναι σωστός. Έτσι, οι εθνικές κυβερνήσεις αδυνατούν να εφαρμόσουν τα αυστηρά και αντιλαϊκά μέτρα της πολιτικής του ΔΝΤ, το χρέος συσσωρεύεται και προκαλείται μια νέα κρίση χρέους που διαταράσσει εκ νέου τη διεθνή χρηματοοικονομική σταθερότητα.⁷⁸

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν μελετηθεί εκτενώς οι συνέπειες από την εφαρμογή των πολιτικών λιτότητας που προσβέυει το ΔΝΤ. Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι αυτά τα προγράμματα λιτότητας, θεωρούν σημαντική μόνο τη σταθερότητα και την οικονομική ισορροπία και αδιαφορούν για τις ανάγκες των ευάλωτων οικονομικά ομάδων του πληθυσμού, αφού κατά κύριο λόγο περιορίζεται η ευημερία των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων. Άλλοι ερευνητές συνεκτιμούν ότι κατά τον υπολογισμό της σχέσης κόστους – οφέλους από την εφαρμογή των περιοριστικών πολιτικών του ΔΝΤ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η δυνατότητα που έχουν οι δανειζόμενες χώρες να ασκήσουν εναλλακτικές οικονομικές πολιτικές.

⁷⁸ Αργεΐτης Γ., σελ. 36-37

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

5.1 Ιστορική αναδρομή της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Ο.Κ)

Ο Ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Ελλάδας έλαβε συγκεκριμένη διάσταση με την υποβολή αίτησης από την πλευρά της χώρας μας, τον Ιούνιο του 1959, προς τη νεοσυσταθείσα Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Ο.Κ). Η αίτηση αυτή οδήγησε στη Συμφωνία Σύνδεσης του Ελληνικού Κράτους με την Ε.Ο.Κ. τον Ιούνιο του 1961. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ουσιαστικά το πρώτο βήμα για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Όμως, η πορεία της χώρας προς την Ε.Ο.Κ. παρέμεινε στάσιμη κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (1967-1974) και συνεχίστηκε μετά την αποκατάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος τον Ιούλιο του 1974. Το 1975, ο τότε πρωθυπουργός, Κωνσταντίνος Καραμανλής, καθοδηγούμενος από τον βασικό του στόχο, ο οποίος δεν ήταν άλλος από την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, υπέβαλε αίτηση ένταξης της χώρας μας ως πλήρες μέλος, στον τότε πρόεδρο του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Υπουργό Εξωτερικών της Ιρλανδίας G. Fitzgerald.⁷⁹

Σύμφωνα με τις επίσημες διαδικασίες της εποχής εκείνης και συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη συνθήκη της Ρώμης (άρθρο 237), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission) ήταν υποχρεωμένη να διατυπώσει επίσημα τη «γνώμη» της αναφορικά με την αίτηση, της υπό ένταξη χώρας. Έτσι, και στην περίπτωση της Ελλάδας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στις 28 Ιανουαρίου του 1976, αποφάσισε ότι ενώ έπρεπε να δοθεί «σαφώς θετική απάντηση» στο αίτημα της Ελλάδας για ένταξη, εντούτοις, πρότεινε τη θέσπιση προενταξιακής μεταβατικής περιόδου πριν από την πλήρη θεσμική ενσωμάτωση της χώρας, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι αναγκαίες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού ήταν άμεση και με δική του παρέμβαση προς τις κυβερνήσεις εννέα χωρών – μελών και ιδιαίτερα της Γαλλίας και της Γερμανίας, η παραπάνω πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής απορρίφθηκε και άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ελλάδας, οι οποίες και ολοκληρώθηκαν τον Μάιο 1979 με την υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης στην Αθήνα (στο Ζάππειο Μέγαρο). Το Ελληνικό Κοινοβούλιο επικύρωσε την Πράξη Προσχώρησης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στις 28 Ιουνίου 1979.⁸⁰

Η επιλογή για την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα έγινε για τους παρακάτω λόγους :

⁷⁹ Πηγή: <http://www.mfa.gr/> , Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

⁸⁰ Πηγή: <http://www.mfa.gr/> , Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

1. Η Ελλάδα εκτίμησε ότι, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελούσε ένα ασφαλές θεσμικό πλαίσιο , μέσα στο οποίο θα ήταν δυνατόν να σταθεροποιηθεί το εύθραυστο δημοκρατικό πολιτικό της σύστημα και οι δημοκρατικοί της θεσμοί.
2. Η Ελλάδα, επιθυμούσε την ανεξάρτησή της από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, καθώς μεταπολεμικά η εξάρτηση αυτή είχε γίνει πολύ μεγάλη. Επίσης, υπό την απειλή της Τουρκίας – και ιδιαίτερα μετά την κατάληψη μέρους της Κύπρου – η Ελλάδα επιδίωκε την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα καθώς και της «διαπραγματευτικής της δύναμης».
3. Η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θεωρούνταν την εποχή εκείνη, ισχυρός παράγοντας, ο οποίος θα συνέβαλε στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.
4. Η Ελλάδα με τον ευρωπαϊκό της χαρακτήρα, επιθυμούσε να είναι «παρούσα» και να επηρεάζει τις διεργασίες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το πρότυπο της Ευρώπης, στο οποίο η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει.⁸¹

5.2 Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ένωση κατά την περίοδο 1981-2002

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ένωση στην περίοδο 1981-2002 μπορεί να διακριθεί σε τρεις βασικές χρονικές υπο-περιόδους: την πρώτη μεταξύ 1981-1985, τη δεύτερη μεταξύ 1985-1995 και την τρίτη από το 1996 έως το 2002.

5.2.1 Η πρώτη περίοδος (1981-1985)

Το χρονικό διάστημα αυτό, αποτελεί μια περίοδο, κατά την οποία αμφισβητήθηκαν έντονα ορισμένες πτυχές της Ευρωπαϊκής ενοποίησης. Επιπρόσθετα, αναθεωρήθηκε η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μέσω ενός ειδικού καθεστώτος σχέσεων και ρυθμίσεων. Χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι το γεγονός της υποβολής Υπομνήματος από την πλευρά της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το

⁸¹ Πηγή: <http://www.mfa.gr/> , Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

1982, με το οποίο η Ελλάδα ζητούσε να αποκλίνει από ορισμένες κοινοτικές πολιτικές και ταυτόχρονα επιδίωκε πρόσθετη οικονομική ενίσχυση προκειμένου να ανασυγκροτήσει την Ελληνική οικονομία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από την πλευρά της έκανε δεκτό μόνο το δεύτερο αίτημα της χώρας μας, εγκρίνοντας, το 1985, τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ). Η συμβολή των προγραμμάτων αυτών ήταν καθοριστική στη διαμόρφωση της διαρθρωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οδήγησε, το 1988, στο πρώτο «πακέτο Delors». Ωστόσο, αναφορικά με τα γενικότερα θέματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την ευρωπαϊκή ενοποίηση στο θεσμικό, πολιτικό και αμυντικό τομέα, η χώρα μας υπήρξε ιδιαίτερα επιφυλακτική.⁸²

5.2.2 Η δεύτερη περίοδος (1985-1995)

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αυξάνεται βαθμιαία η φιλο-ενοποιητική πολιτική της Ελλάδας με την υποστήριξη του «ομοσπονδιακού» προτύπου ενοποίησης και την ανάληψη κοινής πολιτικής σε σημαντικούς τομείς όπως, η παιδεία, η υγεία και το περιβάλλον. Επιπλέον, υποστηρίζεται η ενίσχυση των υπερεθνικών θεσμών όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθώς και η ανάπτυξη κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, ορισμένες αντιφάσεις εξακολουθούν και υπάρχουν καθώς παρουσιάζονται αποκλίσεις, από τη μια πλευρά, στην ανάπτυξη της Ελλάδας σε σχέση με το μέσο κοινοτικό επίπεδο ανάπτυξης και, από την άλλη, στον πολιτικό τομέα καθώς παρουσιάζεται το πρόβλημα της ονομασίας των Σκοπίων, το οποίο εκτονώθηκε με την υπογραφή της ενδιάμεσης Συμφωνίας και την κατοχύρωση του ονόματος της χώρας αυτής ως ΠΓΔΜ.

Ταυτόχρονα, στο ίδιο χρονικό διάστημα, η Ελλάδα, αναδεικνύει ως κύριο πολιτικό της στόχο τη διασφάλιση της προοπτικής ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και υποστήριξε την υποβολή αίτησης για ένταξη της κυβέρνησης της Λευκωσίας το 1990.⁸³

5.2.3 Η τρίτη περίοδος (1996 – 2002)

Από το 1996, που ξεκίνησε χρονικά η τρίτη περίοδος συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αυξήθηκε η Ελληνική υποστήριξη της ιδέας και της διαδικασίας

⁸² Πηγή: <http://www.mfa.gr/>, Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

⁸³ Πηγή: <http://www.mfa.gr/>, Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

της ευρωπαϊκής υποστήριξης και της επέκτασης της ενοποίησης σε όλους τους τομείς, με άξονα το ομοσπονδιακό μοντέλο. Χαρακτηριστικό στοιχείο της περιόδου αυτής είναι η προσπάθεια για υψηλότερη οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με την επίτευξη των «κριτηρίων σύγκλισης» της Συνθήκης του Μάαστριχτ και τη συμμετοχή της Ελλάδας ως πλήρες μέλος στο ενιαίο νόμισμα – το ευρώ – και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) από την 1^η Ιανουαρίου του 2002.⁸⁴

5.3 Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

5.3.1 Ο ρόλος και τα θεσμικά όργανα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό βήμα προς την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης, η οποία ξεκίνησε το 1957 με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Σε γενικές γραμμές, αναφέρεται στον συντονισμό των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών, σε μια ενιαία νομισματική πολιτική και σε ένα κοινό νόμισμα, το ευρώ. Με την ONE και το ευρώ η Ευρωπαϊκή Ένωση προσδιόρισε ως βασικό της στόχο την πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που προσέφερε η ενιαία αγορά, συμβάλλοντας στη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, στην αύξηση των επενδύσεων και στην προσφορά καλύτερων συνθηκών και ποιότητας ζωής στους πολίτες της. Η απόφαση για τη δημιουργία της ONE, ελήφθη το Δεκέμβριο του 1991 στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και κατόπιν συμπεριελήφθη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση.⁸⁵

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ONE, πρακτικά, σημαίνει τα εξής:

- Συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών
- Συντονισμός των δημοσιονομικών πολιτικών, κυρίως με τον περιορισμό του δημόσιου χρέους και του ελλείμματος
- Ανεξάρτητη νομισματική πολιτική την οποία διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)

⁸⁴ Πηγή: <http://www.mfa.gr/>, Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας

⁸⁵ Αργεΐτης Γ., σελ. 47

➤ **Ενιαίο νόμισμα και ευρωζώνη.**

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι, δεν υπάρχει κάποιος ενιαίος φορέας για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Οι ανάλογες αρμοδιότητες διανέμονται μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων και βασικών συντελεστών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι είναι οι εξής :

- ✓ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο χαράσσει τις βασικές κατευθύνσεις πολιτικής
- ✓ Το Συμβούλιο της ΕΕ (" το Συμβούλιο"), το οποίο συντονίζει τη χάραξη των οικονομικών πολιτικών και αποφασίζει αν ένα κράτος - μέλος τηρεί τις προϋποθέσεις για την υιοθέτηση του ευρώ
- ✓ Η "Ευρωομάδα", η οποία συντονίζει τις πολιτικές κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη της ευρωζώνης
- ✓ Τα κράτη - μέλη, που καταρτίζουν τον εθνικό τους προϋπολογισμό εντός των συμφωνημένων ορίων για το έλλειμμα και το χρέος και χαράσσουν τις δικές τους διαρθρωτικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, τις συντάξεις και τις κεφαλαιαγορές
- ✓ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή , που παρακολουθεί τις οικονομικές επιδόσεις και τη συμμόρφωση με τους κανόνες
- ✓ Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία χαράσσει τη νομισματική πολιτική με κύριο στόχο τη σταθερότητα.
- ✓ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - είναι συναρμόδιο με το Συμβούλιο - να εκδίδει νομοθεσία και να ασκεί τον δημοκρατικό έλεγχο της οικονομικής διακυβέρνησης, ιδίως μέσω του νέου Οικονομικού Διαλόγου.⁸⁶

5.3.2 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ιδρύθηκε την 1^η Ιουνίου 1998 και έχει την έδρα της στη Φρανκφούρτη, στη Γερμανία. Αποτελεί τον κύριο διαχειριστή του ευρώ, με βασικότερο ρόλο της, τη διαφύλαξη της σταθερότητα των τιμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπρόσθετα, είναι υπεύθυνη για τη χάραξη και την εφαρμογή της

⁸⁶ Πηγή: ιντερνέτ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τελευταία ενημέρωση 22/8/2014

νομισματικής πολιτικής στις χώρες που συμμετέχουν πλήρως στην οικονομική και νομισματική ένωση της Ευρώπης (ΟΝΕ). Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες εξακολουθούν να υφίστανται, αν και έχουν πολύ μικρή αυτονομία στην εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ.

Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι οι παρακάτω :

1. ο καθορισμός βασικών επιτοκίων για την Ευρωζώνη και ο έλεγχος της προσφοράς χρήματος
2. η διαχείριση των συναλλαγματικών αποθεματικών της Ευρωζώνης και η αγορά ή πώληση νομισμάτων όταν κρίνεται αναγκαία για τη διατήρηση της ισορροπίας των συναλλαγματικών ισοτιμιών
3. η συμβολή στη διασφάλιση της κατάλληλης εποπτείας των κεφαλαιαγορών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τις εθνικές αρχές, καθώς και της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών
4. η παροχή άδειας στις κεντρικές τράπεζες της Ευρωζώνης να εκδίδουν χαρτονομίσματα του ευρώ
5. η παρακολούθηση των τάσεων των τιμών και η αξιολόγηση του κινδύνου που αυτές συνεπάγονται για τη σταθερότητα των τιμών στην Ευρωζώνη.⁸⁷

Η ΕΚΤ διοικείται από τρία σώματα : την Εκτελεστική Επιτροπή, το Διοικητικό Συμβούλιο και το Γενικό Συμβούλιο. Ειδικότερα, η Εκτελεστική Επιτροπή απαρτίζεται από 6 μέλη και διευθύνεται από τον πρόεδρο της ΕΚΤ και τον αντιπρόεδρο. Και τα έξι άτομα της επιτροπής διορίζονται με οκταετή θητεία και με τη σύμφωνη γνώμη των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κύρια αρμοδιότητά της είναι η παρακολούθηση της διαχείρισης των τρεχουσών υποθέσεων της τράπεζας. Το Διοικητικό Συμβούλιο, αποτελείται από τα έξι μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών της Ευρωζώνης. Αποτελεί το κυριότερο όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ καθώς διαμορφώνει τη νομισματική πολιτική της Ευρωζώνης και καθορίζει τα επιτόκια δανεισμού που επιβάλλει η Κεντρική Τράπεζα στις εμπορικές τράπεζες. Τέλος, το Γενικό Συμβούλιο δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις της νομισματικής πολιτικής καθώς

⁸⁷ Λαμπίρης Γ. – Μαχαίρας Β., σελ. 48

συμμετέχει στις συμβουλευτικές και συντονιστικές λειτουργίες της ΕΚΤ και στην προετοιμασία της προσχώρησης νέων χωρών στην Ευρωζώνη. Απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και από τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών όλων των κρατών μελών της ΕΕ.⁸⁸

Συνήθως, μια εθνική κεντρική τράπεζα είναι υποχρεωμένη να κάνει περιοδικές εκθέσεις για την κυβέρνηση ή το κοινοβούλιο της. Η ΕΚΤ δεν έχει τόσο συγκεκριμένη γραμμή ευθύνης, αν και είναι υποχρεωμένη να παρέχει τακτικά αναφορά για τις ενέργειές της στα κύρια όργανα λήψης αποφάσεων της Ε.Ε.: την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Για να αντισταθμιστεί κάπως αυτή η έλλειψη άμεσης λογοδοσίας, οι χώρες της ΟΝΕ έχουν δημιουργήσει μια άτυπη συμβουλευτική ομάδα, η οποία συζητά τα κοινά προβλήματα και τα θέματα της οικονομικής πολιτικής.

Η τυπική δομή και οι αρμοδιότητες της ΕΚΤ είναι σαφείς. Όπως και οι περισσότερες κεντρικές τράπεζες, έχει ένα διοικητικό συμβούλιο που συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα για να αποφασίσει πώς θα αντιδράσει στις οικονομικές συνθήκες. Μπορεί να χρησιμοποιήσει μια ποικιλία μέσων για να παρέμβει στις χρηματοπιστωτικές αγορές, για να αυξήσει ή να μειώσει τα επιτόκια και για να αυξήσει ή να μειώσει την αξία του ευρώ. Επίσης, η ΕΚΤ υποτίθεται ότι είναι πάνω από πολιτικά συμφέροντα. Σύμφωνα όμως με τις εκτιμήσεις ορισμένων οικονομολόγων, η ΕΚΤ εξυπηρετεί τα ισχυρά κράτη – μέλη και τους πολιτικούς τους ηγέτες.⁸⁹

Ωστόσο, το γεγονός αυτό, δεν είναι κάτι καινούργιο για τις κεντρικές τράπεζες: Μία α-πολιτική κεντρική τράπεζα είναι σχήμα οξύμωρο. Αλλά η ΕΚΤ έχει αναλάβει το δύσκολο καθήκον της εξεύρεσης ισορροπίας μεταξύ περισσότερο ανόμοιων περιοχών και συμφερόντων από ό,τι συμβαίνει στις περισσότερες χώρες. Επιπλέον, έχει ανάγκη να αποδεικνύει την αξιοπιστία της στις χρηματοπιστωτικές αγορές και οφείλει να σταθεί όρθια στη δίνη της διεθνούς χρηματοπιστωτικής διπλωματίας. Από την άλλη πλευρά, τυχόν θεσμικές αβεβαιότητες της νομισματικής ένωσης είναι πιθανό να καταστήσουν πιο έντονα τα πολιτικά εμπόδια που η ΕΚΤ έχει να διαπραγματευτεί.⁹⁰

⁸⁸ Λαμπίρης Γ. – Μαχαίρας Β., σελ. 48

⁸⁹ Frieden J., σελ. 35

⁹⁰ Frieden J., σελ. 36

Το ερώτημα, το οποίο καλείτε να απαντήσει μετά την οικονομική ένωση ο Ευρωπαϊκός χώρος δεν είναι πλέον εθνικής φύσης αλλά ευρωπαϊκής και αφορά το είδος της πανευρωπαϊκής πολιτικής, που θα ακολουθήσει η νέα κοινή κεντρική τράπεζα. Η απάντηση θα αντικατοπτρίζει τη δυναμική μεταξύ των διαφόρων ομάδων συμφερόντων της Ευρώπης, τις πιέσεις της κοινής γνώμης σε διαφορετικές χώρες, και τους περίπλοκους υπολογισμούς για τη σχέση κόστους – οφέλους.⁹¹

5.3.3 Τα στάδια και η σημασία της οικονομικής ολοκλήρωσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η Οικονομική και Νομισματική Ένωση αποτελεί ένα καθοριστικό βήμα στη διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία δεν ξεκίνησε χρονικά όταν αποφασίστηκε η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος αλλά συνυπάρχει με ολόκληρη την ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο βαθμός οικονομικής ολοκλήρωσης, σύμφωνα με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διακρίνεται σε έξι στάδια :

1^ο στάδιο : Ζώνη συναλλαγών, με προτιμησιακούς όρους και μειωμένους δασμούς μεταξύ ορισμένων χωρών.

2^ο στάδιο : Ζώνη ελευθέρων συναλλαγών, με συναλλαγές χωρίς εσωτερικούς δασμούς για ορισμένα ή όλα τα προϊόντα των συμμετεχουσών χωρών.

3^ο στάδιο: Τελωνειακή ένωση, με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο για τις τρίτες χώρες και κοινή εμπορική πολιτική.

4^ο στάδιο: Ενιαία αγορά, με κοινές κανονιστικές ρυθμίσεις για τα προϊόντα και ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων, κεφαλαίου, εργατικού δυναμικού και υπηρεσιών.

5^ο στάδιο: Οικονομική και νομισματική ένωση, με ενιαία αγορά με κοινό νόμισμα και κοινή νομισματική πολιτική.

6^ο στάδιο: Πλήρης οικονομική ολοκλήρωση, δηλαδή όλα τα προηγούμενα στάδια και επιπλέον εναρμονισμένες δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές.⁹²

Ο κύριος λόγος ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1958 ήταν, η τελωνειακή ένωση και η δημιουργία μιας κοινής γεωργικής αγοράς. Στα επόμενα χρόνια και μέχρι το 1993, πραγματοποιήθηκε επέκταση στην αρχικά

⁹¹ Frieden J., σελ. 28

⁹² Πηγή: ιντερνέτ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τελευταία ενημέρωση 22/8/2014

περιορισμένη κοινή αγορά ώστε να συμπεριλάβει και τα εμπορεύματα και τις υπηρεσίες. Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται στο πέμπτο στάδιο της διαδικασίας της οικονομικής ολοκλήρωσης.

Η οικονομική ολοκλήρωση επιδιώχθηκε καθώς, σύμφωνα με τους οραματιστές της, παρουσιάζει πολλά πλεονεκτήματα τόσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και για κάθε κράτος – μέλος . Τα πιο σημαντικά από αυτά τα πλεονεκτήματα είναι, η αύξηση του μεγέθους, η εσωτερική αποδοτικότητα και η ευρωστία της οικονομίας, τα οποία με τη σειρά τους συμβάλλουν στην ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας, στην τόνωση της ανάπτυξης και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης – αποτελέσματα που ωφελούν άμεσα όλους τους Ευρωπαίους πολίτες.⁹³

5.3.4 Η επιλογή του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Την εποχή πριν τη δημιουργία της ΟΝΕ, οι οικονομολόγοι στην πλειοψηφία τους συμφωνούσαν στο ότι τα καθαρά οικονομικά οφέλη από τη δημιουργία της νομισματικής ένωσης δεν υπερέβαιναν τα κόστη. Αν και το συμπέρασμα αυτό ήταν δυνατόν να αμφισβητηθεί, ακόμα και οι σκεπτικιστές οικονομολόγοι συμφωνούσαν ότι τον κυρίαρχο ρόλο σε αυτή την ένωση είχαν οι πολιτικοί παράγοντες. Οι κυριότεροι πολιτικοί παράγοντες που έκαναν το ευρώ εφικτό και ελκυστικό ήταν οι εξής τρεις:

- **Η αναζήτηση για αντί – πληθωριστική αξιοπιστία.** Κάτω από την «ομπρέλα» ενός ενιαίου νομίσματος, οι χώρες που είχαν υψηλό πληθωρισμό – όπως η Ιταλία και η Φινλανδία – θα είχαν τη δυνατότητα να συνδέσουν τα νομίσματά τους με το νόμισμα μιας χώρας με χαμηλό πληθωρισμό – όπως η Γερμανία – και να ενισχύσουν με τον τρόπο αυτό τις αντιλήψεις αναφορικά με τη δέσμευσή τους για μείωση του πληθωρισμού.
- **Ευρύτεροι δίοδοι προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.** Καθώς θα ήταν σε εξέλιξη στην Ευρώπη , η δημιουργία μιας ζώνης νομισματικά σταθερής, τα κράτη που δεν θα συμμετείχαν θα ανησυχούσαν ότι θα αποκλειστούν από άλλες πρωτοβουλίες, με συνέπεια να υποβιβαστούν σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁹³ Πηγή: ιντερνέτ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τελευταία ενημέρωση 22/8/2014

- **Η υποστήριξη από ισχυρά επιχειρηματικά συμφέροντα.** Η προοπτική της σταθερότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών και ενός ενιαίου νομίσματος, κέρδισε την σταθερή υποστήριξη των μεγαλύτερων εταιρειών και τραπεζών στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, οι μεγάλες επιχειρήσεις πίστευαν ότι η άρση των διακυμάνσεων στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, θα τους επέτρεπαν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητες της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και θα δημιουργούσαν μια αποτελεσματική βάση για την αντιμετώπιση των εξωτερικών ανταγωνιστών.

Οι παραπάνω τρεις λόγοι ήταν αρκετά ισχυροί ώστε να οδηγήσουν τα πρώτα 11 μέλη της Ε.Ε. εντός της ζώνης του ευρώ. Επιπρόσθετα, ήταν αρκετά σημαντικοί παράγοντες, για να επηρεάσουν και άλλες χώρες προκειμένου να αποφασίσουν να ενταχθούν στην Ευρωζώνη έως το 2002.⁹⁴

Τελικά, το όνομα του ενιαίου νομίσματος 'Ευρώ' αποφασίστηκε στη Μαδρίτη το 1995, στα πλαίσια της συνεδρίασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Το ελληνικό γράμμα έμυλον (Ε) ήταν η πηγή έμπνευσης για το σύμβολο του ευρώ "€", το οποίο παραπέμπει επίσης στο πρώτο γράμμα της λέξης "Ευρώπη" στο λατινικό αλφάβητο, ενώ οι δύο παράλληλες γραμμές συμβολίζουν τη σταθερότητα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διοργάνωσε εσωτερικό διαγωνισμό για το σύμβολο του ευρώ. Εξετάστηκαν 30 περίπου σχέδια, δέκα από τα οποία δοκιμάστηκαν στο κοινό, και το τελικό σχέδιο επιλέχθηκε μεταξύ των δύο επικρατέστερων προτάσεων από τον τότε Πρόεδρο της Επιτροπής, Ζακ Σαντέρ, και τον Επίτροπο Υβ Τιμπό ντε Σιλγκύ το 1995.⁹⁵

Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος πραγματοποιήθηκε το 1999 και αποτέλεσε, όπως προαναφέραμε, ένα καθοριστικό βήμα στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και μία από τις σημαντικότερες επιτυχίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά, το νέο νόμισμα, υιοθετήθηκε από 11 κράτη - μέλη, τα οποία αποφάσισαν να αντικαταστήσουν τα εθνικά τους νομίσματα, όπως το γαλλικό φράγκο και το γερμανικό μάρκο κλπ. Εξαιρέση αποτέλεσαν δύο χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο -, οι οποίες συμφώνησαν μια ρήτρα μη συμμετοχής, που

⁹⁴ Frieden J., σελ. 26

⁹⁵ Πηγή : http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/cash/index_el.htm , τελευταία ενημέρωση 17/4/2014

συμπεριλήφθηκε στη συνθήκη του Μάαστριχτ και τις εξαιρούσε από τη συμμετοχή τους.

Σήμερα, το ευρώ αποτελεί το ενιαίο νόμισμα για 19⁹⁶ από τα 28 κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων υπερπόντιων διαμερισμάτων, εδαφών και νησιών, τα οποία είτε αποτελούν μέρος κάποιας χώρας της ζώνης του ευρώ, είτε συνδέονται με αυτή. Οι χώρες αυτές αποτελούν τη ζώνη του ευρώ, δηλαδή την Ευρωζώνη. Επίσης, το ευρώ, χρησιμοποιείται ως επίσημο νόμισμα και σε τρία κρατίδια, τα οποία δεν αποτελούν μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης : τον Άγιο Μαρίνο και το Βατικανό, που βρίσκονται στην Ιταλική Χερσόνησο, το Μονακό στη Νοτιοανατολική Γαλλία καθώς και στην Ανδόρα. Το Μαυροβούνιο και το Κοσσυφοπέδιο χρησιμοποιούν το ευρώ αλλά χωρίς επίσημη συμφωνία.⁹⁷ Υπολογίζεται ότι το ευρώ, ως νόμισμά τους, το χρησιμοποιούν επίσημα, ήδη 338 εκατομμύρια Ευρωπαίοι πολίτες περίπου και οι οποίοι αναμένεται να αυξηθούν κατά πολύ στο μέλλον καθώς περισσότερες χώρες θα υιοθετήσουν για νόμισμά τους το ευρώ.⁹⁸

Η αντικατάσταση του εθνικού νομίσματος με το ενιαίο ευρωπαϊκό, πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια. Κατά τη διάρκεια του πρώτου σταδίου, το ευρώ αποτελούσε ένα εικονικό νόμισμα, το οποίο χρησιμοποιούνταν κυρίως για λογιστικούς σκοπούς, όπως οι ηλεκτρονικές πληρωμές, ενώ ταυτόχρονα τα εθνικά νομίσματα των κρατών – μελών χρησιμοποιούνταν για πληρωμές με μετρητά και θεωρούνταν υπομονάδες του ευρώ. Στο δεύτερο στάδιο, από την 1^η Ιανουαρίου του 2002 και έπειτα,

⁹⁶ Η εισαγωγή στο ευρώ των 19 χωρών πραγματοποιήθηκε ως εξής :

1^η Ιανουαρίου 1999 : Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Αυστρία, Πορτογαλία και η Φιλανδία.

1^η Ιανουαρίου 2002 : Ελλάδα

1^η Ιανουαρίου 2007 : Σλοβενία

1^η Ιανουαρίου 2008 : Κύπρος, Μάλτα

1^η Ιανουαρίου 2009 : Σλοβακία

1^η Ιανουαρίου 2011 : Εσθονία

1^η Ιανουαρίου 2014 : Λετονία

1^η Ιανουαρίου 2015 : Λιθουανία

⁹⁷ Πηγή : <http://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.el.html> , Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2016

⁹⁸ Πηγή : http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_el.htm, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οικονομικές και χρηματοδοτικές υποθέσεις, τελευταία ενημέρωση 31/7/2015

το ευρωπαϊκό νόμισμα κυκλοφόρησε σε χαρτονομίσματα και κέρματα και αντικατέστησε πλήρως τα εθνικά νομίσματα, βάσει καθορισμένων τιμών μετατροπής.⁹⁹

Προκειμένου να βρεθεί η σωστή αναλογία αισθητικού αποτελέσματος, πρακτικών διαστάσεων και προδιαγραφών ασφαλείας, χρειάστηκαν αρκετά χρόνια σχεδιασμού και προετοιμασίας από την πλευρά των ειδικών. Τελικά, δημιουργήθηκαν επτά χαρτονομίσματα, τα οποία είναι ίδια σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης καθώς και οκτώ κέρματα, τα οποία έχουν το ίδιο σχέδιο στη μια όψη και διαφορετικό σχέδιο ανά χώρα στην άλλη, η λεγόμενη εθνική όψη των κερμάτων.

Συνεπώς, στα κέρματα υπάρχουν 22 εθνικές όψεις. Συγκεκριμένα, πέντε χώρες έχουν 8 διαφορετικές παραστάσεις, δηλαδή κάθε κέρμα είναι διαφορετικό. Δέκα χώρες έχουν 3 διαφορετικές παραστάσεις και ειδικότερα, μία για τα μεγάλης αξίας κέρματα (1 ευρώ και 2 ευρώ) , μία για τα μεσαία (10,20 και 50 λεπτά) και μία για τα μικρά (1, 2, και 5 λεπτά), ενώ σε επτά χώρες υπάρχει μόνο μία παράσταση, δηλαδή όλα τα κέρματα έχουν την ίδια όψη. Τέλος, υπάρχουν και τα αναμνηστικά κέρματα των δύο ευρώ. Κάθε χώρα μπορεί να εκδίδει μέχρι δύο φορές το χρόνο αναμνηστικά κέρματα, προκειμένου να εορταστεί μια ιστορική περίοδος ή να τιμηθούν σύγχρονα γεγονότα ιστορικής σημασίας. Τα κέρματα αυτά μπορούν να εκδίδονται και από όλες τις χώρες μαζί. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, στην Ελλάδα, κάθε ονομαστική αξία έχει διαφορετικό σχέδιο.¹⁰⁰

Το ευρωπαϊκό όργανο, το οποίο έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για την έγκριση των χαρτονομισμάτων του ευρώ, είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Μετά

⁹⁹ Πηγή : Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2016, <http://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.el.html>

¹⁰⁰ «Η επιλογή των σχεδίων για την εθνική όψη των ελληνικών κερμάτων ευρώ έγινε από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ύστερα από εξέταση ενός αριθμού προτάσεων που είχαν υποβληθεί από εθνική τεχνική και καλλιτεχνική επιτροπή. Τα σχέδια που τελικά επιλέχθηκαν φιλοτέχνησε ο γλύπτης Γεώργιος Σταματόπουλος με την υποστήριξη της Τράπεζας της Ελλάδος. Στο κέρμα των 2 ευρώ απεικονίζεται σκηνή από ψηφιδωτό που βρέθηκε στη Σπάρτη (3ος αι. μΧ.) και αναπαριστά την αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία, μεταμορφωμένο σε ταύρο. Η Ευρώπη είναι μια μορφή της ελληνικής μυθολογίας από την οποία πήρε το όνομά της η ήπειρός μας. Η στεφάνη του κέρματος των 2 ευρώ φέρει την επιγραφή «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ». Πηγή : <http://www.ecb.europa.eu/euro/coins/2euro/html/index.el.html>, Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2016

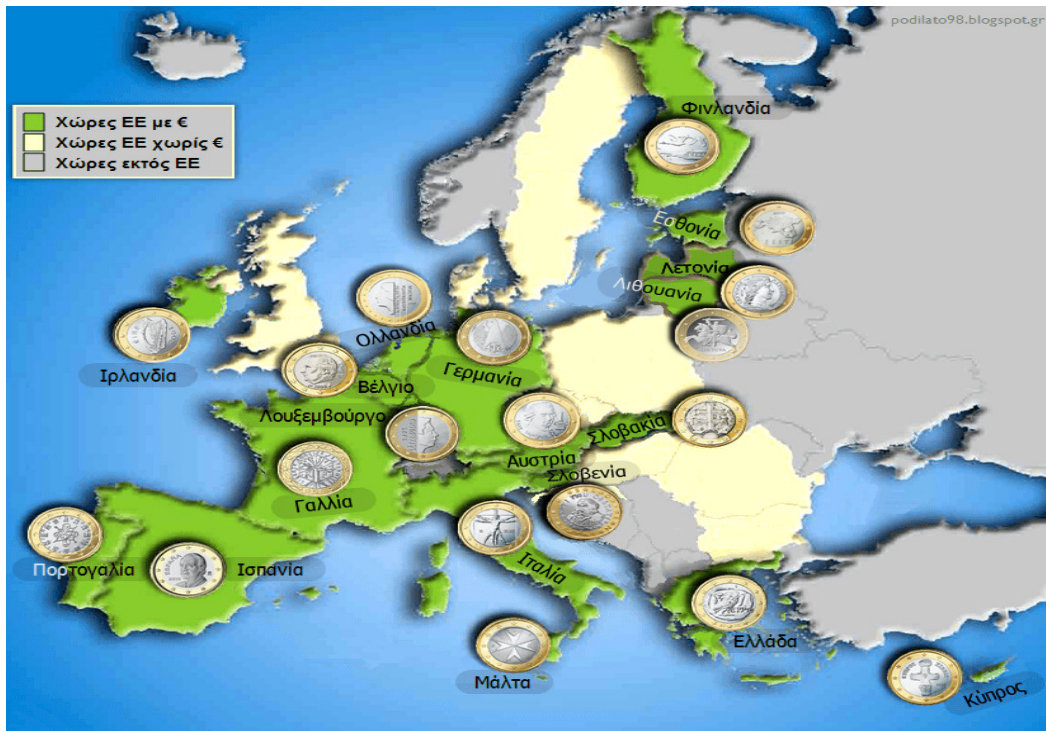
την έγκριση, η έκδοση των τραπεζογραμματίων πραγματοποιείται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών της ευρωζώνης, ενώ η ευθύνη παραγωγής και θέσης τους σε κυκλοφορία ανήκει από κοινού στις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Αναφορικά με τα κέρματα του ευρώ, αυτά εκδίδονται από τα κράτη – μέλη της Ευρωζώνης στα εθνικά νομισματοκοπεία της κάθε χώρας ενώ την ποσότητά τους την εγκρίνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα του ευρώ κυκλοφορούν σε ευρεία κλίμακα εντός της ζώνης του ευρώ λόγω του τουρισμού, των επαγγελματικών ταξιδιών και της διενέργειας διασυνοριακών αγορών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα, μεγάλες ποσότητες χαρτονομισμάτων να μην παραμένουν στο κράτος – μέλος στο οποίο εκδόθηκαν αλλά να μεταφέρονται και να δαπανώνται σε άλλα κράτη – μέλη της Ευρωζώνης. Για το λόγο αυτό, οι κεντρικές τράπεζες φροντίζουν να διανέμουν εκ νέου τα χαρτονομίσματα, έτσι ώστε να αποφεύγεται να υπάρχει έλλειψη σε μια χώρα και πλεόνασμα σε άλλη. Αυτές οι μαζικές μεταφορές συντονίζονται κεντρικά και χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.¹⁰¹

Εικόνα 11 : Τα χαρτονομίσματα του ευρώ

¹⁰¹ Πηγή : <http://www.ecb.europa.eu/euro/coins/2euro/html/index.el.html>, Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2016

Εικόνα 12 : Τα κέρματα του ευρώ

5.3.5 Τα κριτήρια ένταξης στην ΟΝΕ (‘κριτήρια σύγκλισης’ της Συνθήκης του Μάαστριχτ)

Η ύπαρξη διαφόρων νομισμάτων στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι ασταθείς συναλλαγματικές ισοτιμίες είχαν ως αποτέλεσμα το σχετικά υψηλό κόστος των συναλλαγών και τη δυσκολία στην επίτευξη όλων των ωφελημάτων από την δημιουργία της ενιαίας αγοράς. Για τους λόγους αυτούς, το 1988, συστήθηκε μια ‘Επιτροπή για τη μελέτη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης’, η οποία προεδρευόταν από τον τότε πρόεδρο της Επιτροπής Ζακ Ντελόρ, ενώ συμμετείχαν όλοι οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και τρεις προσωπικότητες που επιλέχθηκαν από κοινού από τους αρχηγούς κρατών.

Τον επόμενο χρόνο από την ίδρυσή της, η επιτροπή, υπέβαλε μια έκθεση στην οποία καθόρισε τους νομισματικούς στόχους της νομισματικής ένωσης. Αυτοί οι στόχοι συνοψίζονταν « στην πλήρη απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων, την πλήρη ολοκλήρωση των χρηματοοικονομικών αγορών, τον αμετάκλητο καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την πιθανή αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων με ένα ενιαίο νόμισμα ». Η επίτευξη των παραπάνω στόχων θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί σε τρία στάδια, με αρχικό το στάδιο της στενότερης

οικονομικής και νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων χωρών και με καταληκτικό στάδιο την πιθανή αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων από ένα ενιαίο νόμισμα. Επιπρόσθετα, η έκθεση της επιτροπής υποδεικνυε την ανάγκη ίδρυσης μιας ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας καθώς και τον καθορισμό κανόνων αναφορικά με το μέγεθος και τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων των εθνικών προϋπολογισμών.¹⁰²

Οι παραπάνω υποδείξεις της ‘Επιτροπής για τη μελέτη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης’, ελήφθησαν σοβαρά υπόψη από τα ενδιαφερόμενα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις 7 Φεβρουαρίου του 1992, υπεγράφη στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ή Συνθήκη του Μάαστριχτ), η οποία θεωρείται η σημαντικότερη συνθήκη στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ηπείρου και παγκοσμίως δεύτερη σε σημαντικότητα μετά τη Συνθήκη για την ίδρυση του ΟΗΕ. Το περιεχόμενό της ήταν πλούσιο σε στοιχεία οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά ενώ ταυτόχρονα διατηρούσε και την ισοτιμία μεταξύ των κρατών που συμμετείχαν.¹⁰³

Πιο συγκεκριμένα, η συνθήκη αυτή , προέβλεψε την σταδιακή καθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασιζόμενης σε ένα ενιαίο νόμισμα , το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Θεμελιώδης στόχος αυτής της ενιαίας πολιτικής θα ήταν « η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και , υπό την επιφύλαξη του στόχου αυτού, η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών στην Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Οι δράσεις αυτές των κρατών – μελών και της Κοινότητας, συνεπάγονταν την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών : σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών».¹⁰⁴

Ειδικότερα, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, τέθηκαν και τα κριτήρια τα οποία ήταν υποχρεωμένη να πληροί κάθε χώρα που επιθυμούσε να υιοθετήσει το νέο ενιαίο νόμισμα. Τα κριτήρια αυτά ονομάστηκαν «κριτήρια σύγκλισης» γιατί είχαν ως απώτερο σκοπό την ομαλή ενοποίηση – σύγκλιση των κρατών μελών. Οι προϋποθέσεις που συμπεριελάμβαναν τα κριτήρια σύγκλισης ήταν τέσσερις :

¹⁰² Πηγή : <http://europedia.moussis.eu> , 2011

¹⁰³ Πηγή : <https://el.wikipedia.org>

¹⁰⁴ Πηγή : <http://europedia.moussis.eu> , 2011

1. Οι ισοτιμίες του νομίσματος της κάθε χώρας πρέπει να παραμείνουν μέσα στη ζώνη που ορίζει ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) για δύο τουλάχιστον χρόνια.
2. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν επιτρέπεται να ξεπερνούν περισσότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες τα επιτόκια των τριών πιο αποδοτικών κρατών – μελών. Τα επίπεδα των μακροπρόθεσμων επιτοκίων θα αντανακλούν τη σταθερή σύγκλιση.
3. Ο πληθωρισμός θα πρέπει να βρίσκεται κάτω από μια τιμή αναφοράς και συγκεκριμένα, μέσα σε τρία χρόνια, οι τιμές δεν πρέπει να ξεπερνούν παραπάνω από 1,5% τις αντίστοιχες του πιο αποδοτικού κράτους – μέλους και
4. Το συνολικό δημόσιο χρέος θα πρέπει να είναι μικρότερο από το 60% του ΑΕΠ ή να βαίνει προς το στόχο αυτό, δηλαδή μπορεί να είναι μεγαλύτερο το ποσοστό αλλά να έχει πτωτική τάση και να τείνει προς αυτό καθώς και τα δημοσιονομικά ελλείμματα να μην είναι υπερβολικά και να μην ξεπερνούν το 3% του ΑΕΠ. Οι στόχοι αυτοί υπόκεινται σε πολιτική εκτίμηση του Συμβουλίου, το οποίο θα αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία.¹⁰⁵

Από τα παραπάνω κριτήρια, γίνεται κατανοητό ότι, κύρια πρόθεση της μελλοντικής νομισματικής ένωσης ήταν να συγκεντρώσει υγιή δημοσιονομικά κράτη με υψηλού βαθμού σταθερή σύγκλιση.

5.3.6 Η μακροοικονομική πολιτική της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης

Η δημιουργία της ΟΝΕ αποτελεί αποτύπωση της αρχιτεκτονικής και των βασικών χαρακτηριστικών της συνθήκης του Μάαστριχτ. Θεωρείται το επιστέγασμα μιας συλλογικής προσπάθειας, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα νέο πλαίσιο άσκησης οικονομικής πολιτικής, το οποίο θα διασφαλίζει την απαραίτητη οικονομική σταθερότητα για την αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού της ενιαίας αγοράς. Η ίδρυσή της σηματοδότησε μια ουσιαστική αλλαγή στη φιλοσοφία της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής και διαμόρφωσε ένα νέο πλαίσιο άσκησης μακροοικονομικής διαχείρισης τόσο για τα κράτη – μέλη της ΟΝΕ, όσο και για τα κράτη που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ.

¹⁰⁵ Πηγή : <https://el.wikipedia.org> και <http://europedia.moussis.eu> , 2011

Οι κυριότερες επιδιώξεις της ONE είναι η εύρυθμη κυκλοφορία του ευρώ και η διαφύλαξη της σταθερότητάς του. Οι δύο αυτές συμπληρωματικές επιδιώξεις είναι πρωταρχικής σημασίας τόσο για την αποτελεσματική λειτουργία της ενιαίας αγοράς όσο και για την διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας στην ευρωζώνη. Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η δέσμευση κάθε χώρας – μέλους ότι θα προχωρήσει σε προσαρμογή σε μακροοικονομικό επίπεδο και θα ακολουθήσει μια πορεία διαρθρωτικής και θεσμικής προσαρμογής.¹⁰⁶

Το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο υιοθέτησε η Ευρωπαϊκή Ένωση για τις χώρες – μέλη της είναι αυτό που βασίζεται στο δόγμα της ελεύθερης αγοράς. Η παρέμβαση του κράτους είναι πολύ περιορισμένη και αφορά την ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών για την υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα και την ενίσχυση των επενδύσεων και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Επιπλέον, ο ρόλος του κράτους είναι σημαντικός στην «εκκαθάριση» των αγορών από θεσμικές ακαμψίες, αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού των τιμών/μισθών, ο οποίος θα οδηγήσει στην εθνική και στην ευρωπαϊκή ανάπτυξη.¹⁰⁷

Στο πλαίσιο του παραπάνω αναπτυξιακού μοντέλου, η μακροοικονομική πολιτική της ONE βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες. Συγκεκριμένα¹⁰⁸ :

1^{ος} πυλώνας : *Άσκηση αντιπληθωριστικών μακροοικονομικών πολιτικών.* Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, κατά την ανάλυση των κριτηρίων του Μάαστριχτ, πρωταρχικό μέλημα της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής είναι η σταθερότητα των τιμών ακόμα και σε βάρος του στόχου της πλήρους απασχόλησης. Η άσκηση οικονομικής πολιτικής, η οποία θα στοχεύει σε στήριξη της παραγωγής, της απασχόλησης και της ζήτησης θα πρέπει να αποφεύγεται καθώς οδηγεί σε αύξηση του πληθωρισμού και κατά συνέπεια εμποδίζει την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας.

2^{ος} πυλώνας : *το κρατικό έλλειμμα και το υψηλό δημοσιονομικό χρέος αποτελούν αποσταθεροποιητικούς παράγοντες.* Κατά τους αρχιτέκτονες της ONE, υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ του δημόσιου ελλείμματος, της αποταμίευσης και της επένδυσης. Ειδικότερα, το έλλειμμα και το δημόσιο χρέος αυξάνουν τον πληθωρισμό,

¹⁰⁶ Αργεΐτης Γ., σελ. 48

¹⁰⁷ Αργεΐτης Γ., σελ. 49

¹⁰⁸ Αργεΐτης Γ. σελ. 49-51

μειώνουν την αποταμίευση και συνεπώς περιορίζουν τη χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων. Τα ίδια αποτελέσματα έχουν και οι αναδιανεμητικές πολιτικές που ευνοούν την εργασία καθώς οι αυξήσεις των μισθών αυξάνουν από τη μια μεριά την κατανάλωση αλλά από την άλλη μειώνουν την αποταμίευση και τις ιδιωτικές επενδύσεις. Για τους λόγους αυτούς, οι χώρες – μέλη της ευρωζώνης θα πρέπει να ασκούν οικονομική πολιτική που θα στοχεύει στη μείωση των κρατικών ελλειμμάτων και στη δημιουργία ισοσκελισμένων ή πλεονασματικών προϋπολογισμών. Οι στόχοι αυτοί είναι δυνατόν να επιτευχθούν με μείωση των κρατικών δαπανών και περικοπές στη χρηματοδότηση του κοινωνικού κράτους καθώς και με αποκρατικοποιήσεις επιχειρήσεων και οργανισμών. Επιπρόσθετα, η αναδιανομή του εισοδήματος θα πρέπει να γίνεται προς όφελος του κεφαλαίου προκειμένου να ενθαρρύνονται οι ιδιωτικές και ξένες επενδύσεις.

3^{ος} πυλώνας : η κρατική παρέμβαση με πολιτικές ρύθμισης στις αγορές χρήματος, προϊόντων – υπηρεσιών και εργασίας θεωρούνται αναποτελεσματικές. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι πολιτικές αυτές εμποδίζουν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών ενώ αντίθετα οι πολιτικές απορρύθμισης των αγορών κρίνονται αναγκαίες προκειμένου να δημιουργηθούν ευκαιρίες για νέες επενδύσεις και να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Για τον ίδιο λόγο, η άσκηση πολιτικών που υποστηρίζουν την εργασία και τα συλλογικά συστήματα προσδιορισμού των μισθών θα πρέπει να αποφεύγονται καθώς θεωρείται ότι αναστέλλουν τον εκσυγχρονισμό και τη μεγέθυνση της οικονομίας και αυξάνουν τα επίπεδα της ανεργίας. Αντίθετα, οι οικονομίες της ευρωζώνης θα πρέπει να στοχεύουν στην επίτευξη υψηλού βαθμού ευκαμψίας στις τιμές, στους μισθούς και στην απασχόληση καθώς θεωρούνται απαραίτητα στοιχεία για την προσαρμογή της πραγματικής οικονομίας στο μακροοικονομικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί από την εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ και του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

5.3.7 Η νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, υπεύθυνοι για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωζώνη, είναι το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Το ΕΣΚΤ περιλαμβάνει την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες των κρατών – μελών της Ευρωζώνης. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες των εθνικών κεντρικών τραπεζών περιορίζονται ως επί το πλείστον στην εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής που αποφασίζει το ΕΣΚΤ.

Όταν μια χώρα δεν έχει ενταχθεί ακόμη στην ευρωζώνη, τότε η νομισματική και συναλλαγματική πολιτική της ασκείται από την εθνική κεντρική της τράπεζα σε συνεργασία με την εκάστοτε κυβέρνηση της. Από τη στιγμή όμως που η χώρα θα συμμετάσχει στην ΟΝΕ παραιτείται από το δικαίωμά της να ασκεί αυτόνομη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική καθώς ο έλεγχος περνάει στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Το ΕΣΚΤ είναι πλέον υπεύθυνο για την άσκηση της κοινής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, για τη διαχείριση των συναλλαγματικών διαθεσίμων και για την διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών στη ζώνη του ευρώ.¹⁰⁹

Αυτή η απώλεια της ανεξαρτησίας και της δυνατότητας της χώρας να παρεμβαίνει στην οικονομία μέσω της νομισματικής της πολιτικής, αποτελεί μια θεμελιακή θεσμική αλλαγή που επέφερε η ΟΝΕ και το ευρώ στο μηχανισμό άσκησης της εθνικής οικονομικής πολιτικής. Όλα τα κράτη – μέλη της ΟΝΕ- μεταξύ τους και η Ελλάδα – θα πρέπει να προσαρμόσουν τη μακροοικονομική τους πολιτική στο νομισματικό περιβάλλον της ευρωζώνης, τόσο ως προς τη φιλοσοφία της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, όσο και ως προς την ιεράρχηση των στόχων και των εργαλείων άσκησης της οικονομικής πολιτικής.

Σύμφωνα με τις απόψεις των Buti και Sapir¹¹⁰, πριν τη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, « οι διαφορές στις δομές των χρηματοπιστωτικών αγορών μεταξύ των χωρών – μελών της ΟΝΕ είναι παράγοντας που μεταβάλλει τις επιπτώσεις της νομισματικής πολιτικής μεταξύ των χωρών – μελών. Καθώς η κάθε μία εθνική κεντρική τράπεζα είχε αναπτύξει το δικό της σύστημα εργαλείων άσκησης νομισματικής πολιτικής και παρέμβασης, τότε είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις επιπτώσεις της κοινής νομισματικής πολιτικής».

Η πολιτική της σταθερότητας των τιμών

¹⁰⁹ Αργείτης Γ., σελ. 58

¹¹⁰ Buti & Sapir, 1998, από Αργείτη Γ., σελ. 59

Κεντρικό σημείο της κοινής νομισματικής πολιτικής, αποτελεί σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η σταθερότητα των τιμών καθώς θεωρείται αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη της σταθερότητας του ευρώ και της ΟΝΕ.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 105(1) της Συνθήκης ορίζει ότι «πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών». Επιπλέον, το άρθρο 105(1) ορίζει, ότι, «εφόσον και μόνο όταν έχει επιτευχθεί η σταθερότητα των τιμών», το ΕΣΚΤ μπορεί να στηρίζει τις υπόλοιπες οικονομικές πολιτικές, έτσι ώστε να συμβάλλει η νομισματική πολιτική στην υλοποίηση των γενικότερων οικονομικών στόχων της ΕΕ. Το άρθρο 2 ορίζει τους στόχους αυτούς ως την επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης και μίας διατηρήσιμης και μη πληθωριστικής οικονομικής μεγέθυνσης.¹¹¹

Όπως γίνεται αντιληπτό, η Συνθήκη του Μάαστριχτ εμμένει στην επίτευξη της σταθερότητας των τιμών και η διασφάλισή της αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη μεταβολή της πολιτικής της ΕΚΤ. Η επιμονή στις τιμές στηρίζεται στη λογική ότι η σταθερότητα των τιμών συνεπάγεται έναν πολύ χαμηλό ρυθμό πληθωρισμού, ο οποίος είναι αναγκαίος για να διατηρηθεί η οικονομική μεγέθυνση και η ευημερία μακροχρόνια. Οι θετικές επιπτώσεις της σταθερότητας αυτής είναι η μείωση του ρίσκου των τραπεζικών χορηγήσεων και συνεπώς η μείωση των επιτοκίων και η αύξηση των επενδύσεων. Επιπλέον, βελτιώνεται η διαφάνεια του μηχανισμού των τιμών, η αποτελεσματικότητα της κατανομής των διαθέσιμων πόρων και η πλήρης αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η ενιαία αγορά. Επίσης, με τη σταθερότητα των τιμών αποφεύγονται οι μεταβολές στη διανομή του εισοδήματος που προκαλούνται από τον πληθωρισμό.¹¹²

Επιπρόσθετα, μέσω της σταθερότητας των τιμών βελτιώνονται οι οικονομικές προοπτικές της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και αυξάνεται το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι, αν και κυρίαρχος στόχος της νομισματικής πολιτικής της ΟΝΕ ήταν η σταθερότητα των τιμών, η Συνθήκη του Μάαστριχτ αρχικά δεν καθόρισε ποσοτικά το ρυθμό του πληθωρισμού που αντιστοιχεί στη σταθερότητα των τιμών, έτσι ώστε οι αγορές να μπορούν να αξιολογούν και να ελέγχουν την ΕΚΤ και να αποφεύγονται προβλήματα αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης προς αυτήν.

¹¹¹ Πηγή : http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf

¹¹² Αργεϊτής Γ. ,σελ. 60

Το πρόβλημα αυτό λύθηκε το 1998, με την ΕΚΤ να προσδιορίζει ποσοτικά τη νομισματική σταθερότητα ως «την ετήσια αύξηση του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) για τη ζώνη του ευρώ κάτω του 2%». Το 2003, έπειτα από πέντε χρόνια εμπειρίας, η ΕΚΤ όρισε το στόχο της «σταθερότητας των τιμών, ως τη διατήρηση του δείκτη του πληθωρισμού κάτω, κοντά όμως στο 2% για τη μεσοπρόθεσμη περίοδο».¹¹³ Ταυτόχρονα, όμως, διασαφηνίζεται ότι μια κατάσταση αποπληθωρισμού είναι εξίσου ασύμβατη με τη νομισματική σταθερότητα. Για την ΕΚΤ, η διευκρίνιση αυτή απηχεί την άποψη ότι ο αποπληθωρισμός συνεπάγεται οικονομικός κόστος παρόμοιο με εκείνο του υψηλού πληθωρισμού.

5.3.8 Η γεωπολιτική φύση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης

Ορισμένοι αναλυτές αποδίδουν γεωπολιτικές ρίζες στην οικονομική και νομισματική ένωση της Ευρώπης (ΟΝΕ). Υποστηρίζουν ότι πρόθεση της Γαλλίας, με τη δημιουργία της ΟΝΕ, ήταν να δεσμεύσει τη Γερμανία απέναντι των δυτικών εταίρων της, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η Γερμανία συμφώνησε, παρά τις επιφυλάξεις της, για ένα ενιαίο νόμισμα, προκειμένου να αποδείξει τη δέσμευσή της για τη δυτική συμμαχία.

Σύμφωνα όμως, με άλλους αναλυτές, όπως ο Frieden Jeffrey (1998), αυτό το επιχείρημα είναι, στην καλύτερη περίπτωση, αδύναμο. Τα σχέδια για ένα κοινό Ευρωπαϊκό νόμισμα, έχουν ξεκινήσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, όταν αυτό που ήταν αμφίβολο, ήταν η γαλλική σύνδεση με το ΝΑΤΟ. Το έργο αναπτύχθηκε και σταθεροποιήθηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, όταν η γερμανική συμμετοχή στη συμμαχία δεν αποτελούσε ερώτημα. Στην πραγματικότητα, η γερμανική κυβέρνηση ήταν από την αρχή ένας από τους πιο ενθουσιώδεις υποστηρικτές της νομισματικής ένωσης. Σε κάθε περίπτωση, μια τόσο πολύπλοκη και πρωτοφανή διαδικασία όπως η ΟΝΕ, φαίνεται περίεργο να δημιουργήθηκε προκειμένου να εδραιωθεί μια στρατηγική στρατιωτική συνεργασία. Υπάρχουν ευκολότεροι και πιο άμεσοι τρόποι για να ενθαρρυνθεί μια στρατιωτική συνεργασία, όπως είναι η πράξη της ίδιας της στρατιωτικής συνεργασίας.¹¹⁴

¹¹³ Πηγή : <https://www.ecb.europa.eu>

¹¹⁴ Frieden J., σελ. 35

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΝΕ, ΠΡΙΝ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ

6.1 Προσδοκίες και προβληματισμοί

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης (ΟΝΕ) είναι το αποτέλεσμα πολιτικών μαχών, οι οποίες διήρκησαν 25 περίπου χρόνια μεταξύ και εντός των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρκετές φορές και κυρίως στις αρχές των δεκαετιών του 1980 και του 1990, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να σταθεροποιήσει τις διακυμάνσεις των διαφόρων νομισμάτων των Ευρωπαϊκών χωρών και να προχωρήσει προς ένα ενιαίο νόμισμα, το ευρώ. Τελικά, το 1999, υπερτέρησαν οι υποστηρικτές του κοινού νομίσματος έναντι αυτών του εθνικού.

Με το τέλος της πολιτικής μάχης για το κοινό νόμισμα, οι Ευρωπαϊκές Αρχές είχαν μπροστά τους ένα βαρυσήμαντο έργο : να συμφωνήσουν σε μια κοινή νομισματική πολιτική για όλες τις διαφορετικές χώρες της Ευρώπης καθώς και να διαχειριστούν τις πολιτικές συγκρούσεις που θα απελευθερώνονταν. Ο συνεχής αγώνας για τον έλεγχο του πιο σημαντικού εργαλείου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής πολιτικής, ήταν σχεδόν σίγουρο ότι θα έστρεφε τα ισχυρά αντικρουόμενα συμφέροντα του ενός εναντίον του άλλου. Επιπρόσθετα, αυτές οι οικονομικές αψιμαχίες ήταν πιθανό να έχουν σημαντικές επιδράσεις στην Ευρωπαϊκή οικονομία καθώς και στην πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης γενικότερα.¹¹⁵

Πριν τη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, πολλοί οικονομολόγοι, ανάμεσά τους και ο Frieden Jeffrey¹¹⁶, αμφισβητούσαν την ορθότητα της δημιουργίας της. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις τους, το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν ότι οι χώρες που θα συμμετείχαν ποίκιλλαν σε μεγάλο βαθμό στις οικονομικές δομές και τα προβλήματά τους. Ειδικότερα, μια συγκεκριμένη νομισματική πολιτική θα μπορούσε να είναι σωστή για τη Γαλλία και τη Γερμανία αλλά αντίθετα θα μπορούσε να αποδειχθεί πολύ δαπανηρή για την Ισπανία ή την Πορτογαλία. Για παράδειγμα, η ανεργία της Ισπανίας, κατά τη διάρκεια του έτους 1999, στο 19%, και της ανεργίας των

¹¹⁵ Frieden J., σελ. 25

¹¹⁶ Ο Jeffrey Frieden είναι Professor of Government στο Πανεπιστήμιο Harvard

νέων στο 40%, θα μπορούσε να δημιουργήσει πολιτική δυσφορία, ενώ οι εθνικές προσπάθειες για τη μείωση της, ήταν δυνατόν να μη συνάδουν με την αυστηρή νομισματική πολιτική της νέας Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).¹¹⁷ Επιπρόσθετα, ένα ισχυρό ευρώ, που αυξάνει το κόστος των εξαγωγών της Ευρώπης και μειώνει το κόστος των εισαγωγών, θα ήταν δυνατό να οδηγήσει, για παράδειγμα, τις πορτογαλικές βιομηχανίες σε αδιέξοδο, και η ΕΚΤ θα μπορούσε να αρνηθεί να αποδυναμώσει το κοινό νόμισμα προκειμένου να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές οι Πορτογαλικές επιχειρήσεις.

Επιπλέον, οι υπερεκτιμημένες προσδοκίες αναφορικά με τις οικονομικές συνέπειες της ΟΝΕ, θα μπορούσαν να επιδεινώσουν τις εντάσεις κατά το μεταβατικό στάδιο. Μετά από αρκετά χρόνια αργής ανάπτυξης, υψηλής ανεργίας και επιδείνωσης των κοινωνικών προβλημάτων, πολλοί Ευρωπαίοι ήλπιζαν ότι η ΟΝΕ θα ανοίξει το δρόμο προς μεγαλύτερη ευημερία. Όμως, η νέα κεντρική τράπεζα είναι πιθανό να υποστηρίξει ότι δεν μπορεί να λύσει τα διαρθρωτικά προβλήματα τόσων δεκαετιών, και να επιχειρήσει να χρησιμοποιήσει πιο χαλαρή νομισματική πολιτική για την τόνωση της οικονομίας, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός νέου γύρου πληθωρισμού.¹¹⁸

Για τους οικονομικούς αναλυτές, δύο είναι τα σημαντικά θέματα που έρχονται στο προσκήνιο με την οικονομική ένωση. Το πρώτο είναι εσωτερικό, και αφορά τη δημιουργία της «εγχώριας» νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ. Παρά το γεγονός ότι η ζώνη του ευρώ δεν αποτελείται από μόνο μία χώρα, ωστόσο θα θεωρηθεί ως τέτοια, για νομισματικούς λόγους, και θα αντιμετωπίσει τα συνήθη προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτοί που χαράσσουν τις εθνικές νομισματικές πολιτικές. Εδώ, το δίλημμα θα βρίσκεται μεταξύ της διατήρησης του χαμηλού πληθωρισμού μιας χώρας και της τόνωσης της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Οι εγγενείς δυσκολίες στο παραπάνω δίλημμα επιδεινώνονται από την εξαιρετική ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών οικονομικών συνθηκών και συμφερόντων. Το δεύτερο σημαντικό θέμα για την Ευρωπαϊκή πολιτική είναι εξωτερικό: δηλαδή, η πολιτική της ΕΚΤ στις αγορές συναλλάγματος, αναφορικά με την αξία του ευρώ. Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει οι αρμόδιες αρχές να επιλέξουν μεταξύ του να υπάρχει ένα ισχυρό ευρώ, που θα συναγωνίζεται το δολάριο ως διεθνές νόμισμα ή ένα πιο αδύναμο ευρώ, που όμως θα

¹¹⁷ Frieden J., σελ. 26

¹¹⁸ Frieden J., σελ. 27

καθιστά τα ευρωπαϊκά προϊόντα πιο ανταγωνιστικά σε σχέση με αυτά των άλλων ηπείρων.¹¹⁹

Το χρονικό διάστημα πριν την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ευρωπαϊκός οικονομικός τύπος, ήταν γεμάτος με ελπιδοφόρες προβλέψεις ότι το ευρώ θα υπερτερήσει του δολαρίου στα επίσημα συναλλαγματικά αποθέματα, στο διεθνές εμπόριο και στις επενδύσεις. Όπως γίνεται αντιληπτό, η κατάσταση αυτή απαιτεί ένα νόμισμα που να εμπνέει εμπιστοσύνη στη διεθνή κοινότητα, δηλαδή ένα ισχυρό ευρώ, το οποίο δεν υπόκειται σε ξαφνικές και απροσδόκητες διακυμάνσεις.

Επιπρόσθετα, ένα ισχυρό κοινό νόμισμα θα είναι ελκυστικό στις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές. Είναι κατανοητό ότι, η ισχυρή θέση των Αμερικανικών τραπεζών και επιχειρήσεων οφείλεται κατά κύριο λόγο στην κυρίαρχη θέση του δολαρίου παγκόσμια. Η ευρεία χρήση του αμερικανικού νομίσματος στις διεθνείς πληρωμές και τις επενδύσεις είναι σχεδόν βέβαιο ότι αυξάνει τη ζήτηση για τις υπηρεσίες των τραπεζών των ΗΠΑ, και πιθανώς δίνει στους αμερικανούς εξαγωγείς ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις ήλπιζαν ότι, η διεθνής εμπιστοσύνη στη ζώνη του ευρώ θα οδηγούσε σε παρόμοια διεθνή επιτυχία τους Ευρωπαίους χρηματοδότες και επενδυτές, καθιστώντας ευκολότερο για τους ξένους να χρησιμοποιούν τις ευρωπαϊκές τράπεζες και να αγοράζουν ευρωπαϊκά αγαθά και υπηρεσίες. Από την άλλη πλευρά, ένα ισχυρό ευρώ θα κατασττούσε τα ξένα προϊόντα φθηνότερα σε σχέση με τα ευρωπαϊκά. Για το λόγο αυτό, υπήρχαν ισχυρές πιέσεις, ώστε το ευρώ να μην ανατιμηθεί έναντι του δολαρίου και άλλων νομισμάτων. Έτσι, οι ανταγωνιστές των Ευρωπαίων εξαγωγέων και εισαγωγέων θα αποτελούσαν μια δύναμη, η οποία δεν θα ενθάρρυνε ή επέτρεπε στο ευρώ να ενισχυθεί, μια τάση που θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα ενοχλητική, καθώς όλο και περισσότερα αγαθά από την Ασία και άλλες περιοχές με χαμηλούς μισθούς προωθούνται στην ευρωπαϊκή αγορά και στις αγορές τρίτων χωρών.¹²⁰

Φυσικά, οι δύο διαστάσεις της νομισματικής πολιτικής είναι στενά συνδεδεμένες. Περισσότερο περιοριστικές πολιτικές οδηγούν σε υψηλότερα επιτόκια

¹¹⁹ Frieden J., σελ. 29

¹²⁰ Frieden J., σελ. 29

και σε ένα ισχυρότερο ευρώ.¹²¹ Περισσότερο επεκτατικές πολιτικές σημαίνουν χαμηλότερα επιτόκια και ένα πιο αδύναμο ευρώ. Η αλληλεξάρτηση των εσωτερικών και εξωτερικών πολιτικών, και η συνδέσεις τους με το εμπόριο, τις φορολογικές και άλλες πολιτικές, καθιστούν τις «σκληρές» οικονομικές επιλογές ακόμα πιο δύσκολες.

Γίνεται, επομένως, κατανοητό ότι η ΕΚΤ, από την αρχή της δημιουργίας της αντιμετωπίζει πιέσεις καθώς είναι φανερό ότι δεν μπορεί να ικανοποιήσει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Σε περιόδους οικονομικής ανόδου, όπου η οικονομία αναπτύσσεται και τα εισοδήματα αυξάνονται, είναι εύκολο για την ΕΚΤ να σχεδιάσει μια δημοφιλή νομισματική πολιτική. Αντίθετα, σε περιόδους καθόδου και ύφεσης, η ΕΚΤ θα αναγκαστεί να ασκήσει νομισματική πολιτική, η οποία δεν θα είναι αρεστή σε όλους.

Από την άλλη πλευρά, ανησυχία προκαλεί στους οικονομικούς ερευνητές, η πιθανότητα σύνδεσης της ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής με πολιτικά συμφέροντα. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες έχουν την υποστήριξη των εθνικών πολιτικών αρχών τους. Συνήθως, είναι ημι- αυτόνομοι πράκτορες της κυβέρνησης, οι οποίοι υποχρεούνται να αναφέρουν ενώπιον της, σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ωστόσο, δεν υπάρχει «κυβέρνηση» της ΟΝΕ, ανάλογη με τις εθνικές κυβερνήσεις στις οποίες οι εθνικές κεντρικές τράπεζες είναι υπόλογες. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τους μελετητές της ΟΝΕ, υπάρχει ένα κενό στο κέντρο της νέας νομισματικής κατάστασης της Ευρώπης. Επιπρόσθετα, εκτός από τις επίσημες γραμμές λογοδοσίας, οι επιτυχημένες κεντρικές τράπεζες βασίζονται σε ανεπίσημες σχέσεις με τους πολιτικούς και τις χρηματοπιστωτικές αγορές, που συνήθως παίρνουν χρόνια ή δεκαετίες για να αναπτυχθούν. Εάν η νομισματική πολιτική φαίνεται πάρα πολύ δέσμια στις ιδιωτικές τράπεζες, κινδυνεύει με αντίδραση από τους δημοφιλείς πολιτικούς εκπροσώπους. Αλλά αν η νομισματική πολιτική φαίνεται να έχει πολιτικά κίνητρα, χάνει την εμπιστοσύνη των χρηματοπιστωτικών αγορών.¹²²

Στα νομισματικά ιδρύματα, με αμφισβητούμενη γραμμή ευθύνης, είναι πιθανό να υπάρξουν δύο καταστροφικές επιδράσεις. Η πρώτη αφορά την παράλυση σε μια κρίση, όπου κανείς δεν έχει την εξουσία να δράσει δυναμικά. Η Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930 είναι πιθανό να επιδεινώθηκε από την αναποφασιστικότητα για την

¹²¹ Frieden J., σελ. 30

¹²² Frieden J., σελ. 36-37

ανάληψη δράσης, ανάμεσα στα θεσμικά όργανα, που ήταν υπεύθυνα για την αντιμετώπιση της. Μία δεύτερη συνέπεια στα κεντρικά τραπεζικά ιδρύματα με ασαφείς γραμμές στη λογοδοσία, στην εξουσία, και στην επικοινωνία, είναι η υπερβολική επιρροή από αυτούς που διατηρούν άτυπους δεσμούς με την κεντρική τράπεζα, συνήθως τους ιδιωτικούς χρηματοδότες. Και η αντίληψη ότι η νομισματική πολιτική έχει ξεφύγει από τον δημόσιο έλεγχο και έχει περάσει στα χέρια των χρηματοπιστωτικών αγορών μπορεί να προκαλέσει μια ισχυρή πολιτική αντίδραση.¹²³

6.2 Σενάρια σύγκρουσης αντικρουόμενων συμφερόντων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι οικονομολόγοι, στην προσπάθειά τους να προβλέψουν πιθανές δύσκολες οικονομικές καταστάσεις, μετά τη δημιουργία της ΟΝΕ, υποστήριξαν ότι τρία είναι τα πιο πιθανά σενάρια στα οποία συγκρούονται αντικρουόμενα συμφέροντα. Συγκεκριμένα ¹²⁴ :

1^ο σενάριο : Ύπαρξη ύφεσης στην Ευρωπαϊκή Οικονομία

Η ευρωπαϊκή οικονομία- ή τμήματά της, παρουσιάζουν κάθοδο. Οι χώρες που επηρεάζονται από την ύφεση και είναι κουρασμένες από τη στασιμότητα και την ανεπαρκή ζήτηση, ζητούν από την ΕΚΤ να τις βοηθήσει. Οι σκληροπυρηνικοί της νομισματικής πολιτικής - ανήσυχτοι όσον αφορά την αύξηση του πληθωρισμού, επιμένουν ότι η ύφεση είναι ένα τοπικό πρόβλημα ή μια αναγκαία διορθωτική κατάσταση και ότι η πληθωριστική εναλλακτική λύση είναι πολύ χειρότερη. Εάν η ΕΚΤ ανταποκριθεί σε εκείνους που προβληματίζονται με την δημοσιονομική επέκταση, οι έμποροι συναλλάγματος θα μπορούσαν να εγκαταλείψουν το ευρώ, προκαλώντας μια σοβαρή κρίση στο νόμισμα. Εάν η ΕΚΤ κρατήσει αμετακίνητη στάση, η αποφασιστικότητά της θα μπορούσε να προκαλέσει μια πολιτική αντίδραση με στόχο την τιθάσευση της κεντρικής τράπεζας ή αλλιώς την τροποποίηση της ευρωπαϊκής πολιτικής.

2^ο σενάριο : Ύπαρξη οικονομικής Κρίσης σε ένα κράτος – μέλος της νομισματικής ένωσης

¹²³ Frieden J., σελ. 38

¹²⁴ Frieden J., σελ. 34

Ένα από τα περισσότερο γνωστά ασθενή χρηματοοικονομικά συστήματα της Ευρώπης, λένε ότι είναι της Ισπανίας, και απειλείται από κύμα πτώχευσης των τραπεζών της. Οι εθνικές αρχές δεν είναι σε θέση ή δεν θέλουν να κάνουν ότι χρειάζεται προκειμένου να αποφύγουν την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος και τον επερχόμενο πανικό. Απευθύνονται στην ΕΚΤ, απαιτώντας μια χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής, έτσι ώστε να βοηθήσουν τις τράπεζές τους. Ίσως μάλιστα επιμείνουν στο ότι η ΕΚΤ και οι κεντρικές τράπεζες μέλη της μπορούν να παρέχουν βραχυπρόθεσμα δάνεια στο προβληματικό Ισπανικό τραπεζικό σύστημα.

Η ΕΚΤ θα μπορούσε να διασώσει ένα κράτος – μέλος της από την πτώχευση. Αυτό το σχέδιο διάσωσης δεν θα είναι δημοφιλές στις χώρες που δεν έχουν επηρεαστεί από την κρίση, καθώς θα μπορούσε να σημαίνει την αύξηση του πληθωρισμού αλλού και την αποστολή χρημάτων άλλων λαών για την Ισπανία. Αυτή η πολιτική διάσωσης θα μπορούσε να ενθαρρύνει και άλλες αδύναμες τράπεζες να κάνουν το ίδιο, καθώς η ΕΚΤ έχει δημιουργήσει προηγούμενο στη χορήγηση επισφαλών δανείων. Από την άλλη πλευρά, η ΕΚΤ θα μπορούσε να αγνοήσει την τοπική κρίση και να αφήσει την Ισπανία να πληρώσει τις συνέπειες. Αυτή η εναλλακτική ενέχει τον κίνδυνο της δυσaréσκειας από την πλευρά της Ισπανίας και γενικότερα των εταίρων. Επιπλέον, θα είναι πολύ πιθανό να μεταδοθεί η κρίση και στην υπόλοιπη Ευρωζώνη, και να προκληθεί οικονομικός πανικός, καθώς ένα κράτος – μέλος της νομισματικής ένωσης, σπάνια διαχωρίζεται από τις υπόλοιπες χώρες.

3^ο σενάριο : Ύπαρξη κρίση στο Εξωτερικό (εκτός νομισματικής ένωσης)

Η Ιαπωνική οικονομία συνεχίζει να έχει προβλήματα, ενώ η Ασιατική κρίση επιδεινώνεται. Η κατάρρευση της Wall Street προκαλεί ένα κύμα χρεοκοπίας των τραπεζών στη Βόρεια Αμερική και μια νέα κρίση χρέους στη Λατινική Αμερική. Οι παραγωγοί της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής και της Βόρειας Αμερικής θέτουν φραγμούς στα ξένα αγαθά και προωθούν τα απούλητα προϊόντα τους στην Ευρώπη σε τιμές πώλησης πολύ υψηλές.

Οι κορυφαίες τράπεζες και επιχειρήσεις της Ευρώπης διαβλέπουν σε αυτή την κρίση μια ιδανική ευκαιρία να υποσκελίσουν τους Ιάπωνες και Αμερικανούς ανταγωνιστές τους και το ευρώ να πάρει τη θέση του πιο αξιόπιστου νομίσματος στον κόσμο. Αυτοί, μαζί με τους βασικούς τραπεζίτες της Ευρωπαϊκής ηπείρου, ζητούν από την ΕΚΤ να διπλασιάσει τη δέσμευσή της για νομισματική σταθερότητα. Από την άλλη

πλευρά, πολλοί ευρωπαίοι κατασκευαστές και αγρότες που επλήγησαν από τις εισαγωγές φθηνότερων προϊόντων και έχασαν την πρόσβαση στις ξένες αγορές, απαιτούν να επιτραπεί η μείωση της ισοτιμίας του ευρώ, έτσι ώστε να συμβαδίσει με το δολάριο και το γιεν. Εν τω μεταξύ, ο πυρήνας των οικονομικών και επιχειρηματικών κέντρων της Ευρώπης θέλει ένα ισχυρό ευρώ, ενώ οι χαμηλοί εργατικοί μισθοί και οι αγροτικές περιοχές απαιτούν ένα αδύναμο νόμισμα .

Κανένα από αυτά τα σενάρια δεν αποτελεί αποκύημα της φαντασίας ορισμένων οικονομολόγων. Δυστυχώς, η πρόσφατη ιστορία της οικονομικής κρίσης, την οποία βιώνει ακόμη και σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση, ανάγκασε την ΕΚΤ να δράσει – ή θα έπρεπε να δράσει – αποφασιστικά, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις σοβαρές οικονομικές δυσκολίες αρκετών κρατών – μελών και κυρίως της Ελλάδας. Επίσης, κατέδειξε ότι η ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική, προκειμένου να βρει βιώσιμες λύσεις, θα πρέπει να ασχοληθεί με τα διασταυρούμενα κοινωνικά και πολιτικά αιτήματα, τα οποία δεν θα έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει χωρίς να χρειαστεί να αμφισβητήσει βασικές δεσμεύσεις της όπως, το ελεύθερο εμπόριο, τη σταθερότητα των τιμών, την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

7^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

7.1 Τα πλεονεκτήματα του ενιαίου νομίσματος – Ευρώ

Το ευρώ εισήχθη τον Ιανουάριο του 1999 ως λογικό και αναγκαίο βήμα στη διαδικασία της ενοποίησης των πολιτών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Οι υποστηρικτές αυτής της πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας, μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, έκριναν ότι, κατ' αρχήν, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ενεργεί ως ένα υπερεθνικό κράτος με κοινούς θεσμούς και κανόνες που θα διέπουν μια εκτεταμένη ενιαία αγορά, μέσω της οποίας, τα εμπορεύματα, οι υπηρεσίες, το κεφάλαιο και το εργατικό δυναμικό θα μπορεί να μετακινείται ελεύθερα. Μια από τις βασικότερες ιδέες της διαδικασίας οικοδόμησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε η καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος, προκειμένου να διευκολύνεται το εμπόριο μεταξύ των επιχειρήσεων και των πολιτών από διαφορετικές χώρες. Η λογική πίσω από τη θέσπιση μιας κοινής νομισματικής πολιτικής ήταν ότι μία κοινή Ευρώπη δεν μπορεί να λειτουργήσει σωστά σε περίπτωση απουσίας ενός κοινού νομίσματος. Προφανώς, η χρήση ενός κοινού νομίσματος σε ένα ενιαίο οικονομικό και πολιτικό χώρο δημιουργεί πολλά πλεονεκτήματα, τα οποία είναι απολύτως απαραίτητα για την ελεύθερη συνεργασία των πολιτών των χωρών μελών.

Η αποτελεσματικότητα της κατανομής των πόρων βασίζεται στην ικανότητα του οικονομικού συστήματος να χρησιμοποιεί αποδοτικά την εξειδίκευση και την ανταλλαγή. Οι άνθρωποι βελτιώνουν το βιοτικό τους επίπεδο, επεκτείνοντας τα οφέλη της ειρηνικής συνεργασίας και του καταμερισμού της εργασίας. Ωστόσο, η εξειδίκευση είναι δυνατή μέσω της επέκτασης των αγορών, δηλαδή με την άρση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, του κεφαλαίου και του εργατικού δυναμικού. Αυτός είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους για την κατανόηση του γεγονότος ότι η ενοποίηση των χωρών της Ευρώπης είναι ένας τρόπος για την αύξηση της ευημερίας των πολιτών με την ευρεία χρήση της αρχής της εξειδίκευσης και της απεριόριστης μεταφοράς αγαθών και υπηρεσιών.¹²⁵

¹²⁵ Mursa G., σελ. 61

Επιπλέον, σύμφωνα με τους οικονομολόγους, υπάρχουν λόγοι για τους οποίους, τα οικονομικά συστήματα τείνουν, φυσικά, να επιλέξουν ένα νόμισμα που χρησιμοποιείται από ιδιώτες για την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Για να εκπληρώσει την αποστολή του, ένα νόμισμα πρέπει να χρησιμοποιείται από ένα μεγάλο αριθμό ατόμων. Μια αποδοχή του νομίσματος σε ευρεία κλίμακα, μειώνει το κόστος νομισματικής διαχείρισης και των συναλλαγών για την ανταλλαγή αγαθών και, τελικά, αυξάνει τα οφέλη που προκύπτουν από την εξειδίκευση και το ελεύθερο εμπόριο. Από αυτή την άποψη, το ευρώ, αποτέλεσε ένα μέσο για τη μείωση του κόστους των συναλλαγών που προκύπτουν από την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών στον ευρωπαϊκό χώρο, επιτρέποντας την ελεύθερη και εύκολη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, του κεφαλαίου και της εργασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα στη ζώνη, την οποία αποτελούν τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης. Η χρήση ενός κοινού νομίσματος, επέτρεψε μια ευρεία ενσωμάτωση των οικονομικών δραστηριοτήτων από διάφορες χώρες, και συνεπώς την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των ιδιωτών και των επιχειρήσεων στις χώρες μέλη, όπως αποδεικνύεται από την ανάπτυξη του εμπορίου.¹²⁶

Επίσης, ένα προφανές πλεονέκτημα του ευρώ ήταν να μειωθούν οι κίνδυνοι της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Στο σύστημα των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι συνεχείς αλλαγές στις σχέσεις ανταλλαγής, δυσχέραιναν το εμπόριο, δημιουργώντας δυσκολίες στους εξαγωγείς και στους εισαγωγείς. Για παράδειγμα, μια υποτίμηση 2% ενός νομίσματος μπορεί να φέρει σε δύσκολη θέση μια επιχείρηση που ειδικεύεται στο εξωτερικό εμπόριο, και λειτουργεί με ένα περιθώριο κέρδους 5%. Οι συνεχείς διακυμάνσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ δύο ή περισσότερων νομισμάτων αυξάνει την αβεβαιότητα και τον κίνδυνο για τις επιχειρήσεις που εμπλέκονται με το συνάλλαγμα και αποθαρρύνει τη διασυνοριακή μεταφορά των αγαθών και των υπηρεσιών. Από αυτή την άποψη, η υιοθέτηση του ευρώ δημιούργησε ένα τεράστιο πλεονέκτημα. Η βαθύτερη οικονομική ολοκλήρωση, η αυξημένη εξειδίκευση και η αύξηση του εμπορίου, είχαν ως αποτέλεσμα, οι χώρες της Ευρωζώνης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία, το ΑΕΠ τους να είναι το δεύτερο μεγαλύτερο στον κόσμο, αντιπροσωπεύοντας το 14,6% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Βασικά, η Ευρωζώνη έχει γίνει ο πιο σημαντικός οικονομικός

¹²⁶ Mursa G., σελ. 61

παράγοντας στον κόσμο, με τις εισαγωγές και τις εξαγωγές της να καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μερίδιο στο παγκόσμιο εμπόριο (εξαγωγές - 21,7% του ΑΕΠ, οι εισαγωγές - 20,9% του ΑΕΠ).¹²⁷

Επομένως, η ενίσχυση του εμπορίου μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης και η σημαντική ανάπτυξη των οικονομιών τους, ήταν σε μεγάλο βαθμό δυνατή με τη συμπίεση του κόστους των συναλλαγών, το οποίο δημιουργείται στις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες. Η μετάβαση στο ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα επέτρεψε τη δημιουργία σταθερών επιτοκίων μεταξύ των νομισμάτων της Ευρωζώνης. Από τότε, η συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ των νομισμάτων των κρατών – μελών (π.χ. του γερμανικού μάρκου και του γαλλικού φράγκου), παρέμεινε σταθερή στο πλαίσιο του νομισματικού συστήματος του ευρώ. Η κατάργηση των νομισματικών διακυμάνσεων εξάλειψε τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Προφανώς, ο συναλλαγματικός κίνδυνος μπορεί να κατασταλεί και με άλλα μέσα, αλλά, σε βασικές γραμμές, αυτά αυξάνουν το κόστος των συναλλαγών και μειώνουν τα οφέλη από το εμπόριο, αποθαρρύνουν την εξειδίκευση και τις ανταλλαγές.

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα της θέσπισης του ευρώ ήταν η εξάλειψη των συναλλαγματικών διαφορών. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ένα ενιαίο νόμισμα, μια Ελληνική εταιρεία που εξάγει στη Γερμανία, λαμβάνει Γερμανικά μάρκα, αλλά πληρώνει μισθούς σε ελληνικές δραχμές. Λόγω αυτού του γεγονότος, οι επιχειρήσεις μπαίνουν στη διαδικασία να πωλούν και να αγοράζουν γερμανικά μάρκα ή άλλα ξένα νομίσματα. Εκτός από τον κίνδυνο που συνδέεται με τις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, η Ελληνική επιχείρηση χάνει τη διαφορά μεταξύ της τιμής αγοράς και της τιμής πώλησης. Οι τράπεζες αγοράζουν τα νομίσματα σε χαμηλή τιμή και τα πωλούν σε υψηλότερη τιμή. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται με ξένο συνάλλαγμα χάνουν, από αυτό το περιθώριο κέρδους των τραπεζών, κατά την πώληση και την αγορά ξένου συναλλάγματος. Έτσι, ένα σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών μπορεί να δημιουργήσει απώλειες τόσο από την διαφορετική συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος όσο και από τη διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης και της τιμής αγοράς ξένων νομισμάτων στην αγορά συναλλάγματος.

¹²⁷ Πηγή : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/National_accounts_and_GDP/el, 2015

Ωστόσο, αυτές οι πιθανές απώλειες μπορεί να θεωρηθούν ως κόστος συναλλαγών, το οποίο δυσκολεύει το εξωτερικό εμπόριο, περιορίζει την εκμετάλλευση του συγκριτικού πλεονεκτήματος και τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς. Η εισαγωγή του ευρώ έγινε σε μια σταθερή σχέση ανταλλαγής των εθνικών νομισμάτων, η οποία είχε το πλεονέκτημα της εξάλειψης αυτά των μειονεκτημάτων. Μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία έχει το μεγάλο πλεονέκτημα μιας πιο αποτελεσματικής κατανομής των πόρων σε διεθνές επίπεδο, και σε αυτή την περίπτωση, για τις χώρες μέλη της Ευρωζώνης.¹²⁸

Ουσιαστικά, μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία εξαλείφει τη δυνατότητα χρησιμοποίησης της, από την εθνική νομισματική πολιτική, ως μέσο για την τεχνητή αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εθνικών οικονομιών, μέσω των περιοδικών υποτιμήσεων του εθνικού νομίσματος. Με βάση ένα κυμαινόμενο σύστημα, οι εθνικές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν σκόπιμα την υποτίμηση του νομίσματος, προκειμένου να τονώσουν βραχυπρόθεσμα τις εξαγωγές. Ωστόσο, ένα τέτοιο μέτρο έχει περιορισμένα και βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα και ευνοεί μια συγκεκριμένη ομάδα ενδιαφέροντος (εξαγωγείς), ενώ δεν ευνοεί τους εισαγωγείς και τους καταναλωτές, καθώς προκαλεί μια συνολική αύξηση των εγχώριων τιμών των αγαθών. Στο πλαίσιο ενός συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, η εξωτερική ανταγωνιστικότητα των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στο εσωτερικό της χώρας έχει πραγματική βάση, δεν είναι νομισματική ή κατασκευασμένη και δεν δημιουργήθηκε από μια υποτίμηση του εθνικού νομίσματος. Όταν η οικονομία λειτουργεί με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, μπορεί να εξασφαλίσει την ανταγωνιστικότητά της στο διεθνές εμπόριο μέσω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, χωρίς τη χειραγώγηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος, η οποία ωφελεί μόνο μια μικρή ομάδα, αυτή των εξαγωγέων.¹²⁹

Ένα, ακόμα, τεράστιο πλεονέκτημα της υιοθέτησης του ευρώ, ήταν ότι με το ενιαίο νόμισμα, εξαλείφεται η πιθανότητα, οι εθνικές κυβερνήσεις να χρησιμοποιούν τη νομισματική τους πολιτική, ώστε να προκαλούν τεχνητές ανατιμήσεις. Με το νέο νόμισμα, οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να τυπώνουν χρήμα αναγκαστικής κυκλοφορίας ή παραστατικό χρήμα (fiat money) και να καταφεύγουν σε λαϊκιστικές πολιτικές.

¹²⁸ Mursa G., σελ. 62

¹²⁹ Mursa G., σελ. 62

Ως γνωστό, οι δημοκρατικές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τη νομισματική πολιτική ως μέσο για την ικανοποίηση των πολιτικών τους συμφερόντων, χωρίς να καταφεύγουν σε σκληρά μέτρα, όπως η αύξηση των φόρων. Στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, μια σημαντική αύξηση των κρατικών δαπανών οδήγησε σε τεράστια ελλείμματα του προϋπολογισμού, τα οποία καλύπτονταν με νομισματικά εργαλεία. Σε γενικές γραμμές, οι κυβερνήσεις προτίμησαν να δημιουργήσουν πληθωρισμό και να μην αυξήσουν τα έσοδα του προϋπολογισμού τους από την αύξηση των φόρων, διότι, σε ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα, οι ψηφοφόροι απορρίπτουν τις φορολογικές αυξήσεις. Έτσι, προτίμησαν να βασιστούν στον κρυφό φόρο του πληθωρισμού, ο οποίος νοθεύει τη λειτουργία των σχετικών τιμών και συνεπώς την κατανομή των περιορισμένων πόρων. Από την άλλη πλευρά, η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και η μεταβίβαση των προνομίων της νομισματικής πολιτικής, ανάγκασε τις κυβερνήσεις, που συνήθιζαν να καλύπτουν τα ελλείμματα του προϋπολογισμού τους μέσω των νομισματικών μέσων, να στερηθούν ένα από τα πλέον χρησιμοποιούμενα εργαλεία της οικονομικής πολιτικής.¹³⁰

Η πολιτική αυτή, ευνοούσε ιδιαίτερα τους πολίτες των χωρών εκείνων, στις οποίες οι κυβερνήσεις τους κατέφευγαν συχνά στην «νομισματοποίηση» των ελλειμμάτων σε βάρος της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Το γεγονός αυτό ήταν αρκετά εμφανές τα τελευταία χρόνια, όταν πολλές από τις χώρες της Ευρωζώνης, οπαδοί της πληθωριστικής πολιτικής, έπρεπε να λάβουν προληπτικά μέτρα για την μεταρρύθμιση της οικονομίας. Από την άποψη αυτή, το ευρώ είχε αποτέλεσμα, όπως νωρίτερα και ο κανόνας του χρυσού, λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων των πολιτικών να υποτιμήσουν τα εθνικά τους νομίσματα για να λύσουν τα βραχυπρόθεσμα οικονομικά προβλήματα της δικής τους χώρας. Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών έχει αναγκάσει τους πολιτικούς να καταφύγουν σε περιορισμό των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, σε προσαρμογή των δημόσιων δαπανών, σε απελευθέρωση της οικονομικής δραστηριότητας και σε ενθάρρυνση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας κλπ. Χωρίς το ευρώ, η ύπαρξη των εθνικών νομισμάτων με ευέλικτη συναλλαγματική ισοτιμία θα έδινε τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις των διαφόρων χωρών να εγκαταλείψουν τις πολιτικές λιτότητας και να καταφύγουν στον πληθωρισμό και την υποτίμηση ως μέσο για την προσωρινή επίλυση των οικονομικών δυσκολιών που

¹³⁰ Mursa G., σελ. 63

προκαλούνται από την οικονομική κρίση. Αλλά, όπως έχει προαναφερθεί, ο πληθωρισμός λειτουργεί ως φόρος που επιτρέπει στις κυβερνήσεις να χρηματοδοτούν την υπερβολική δαπάνη, από την κρυφή κράτηση μέρους της αγοραστικής δύναμης των χρηστών του νομίσματος.¹³¹

Με το ενιαίο νόμισμα, οι κυβερνήσεις της Ευρωζώνης, έχουν πολύ περιορισμένες δυνατότητες στη χρησιμοποίηση του πληθωρισμού, ως μέθοδο χρηματοδότησης του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Στην πραγματικότητα, η μόνη επιλογή τους είναι να ελέγχουν τις δημόσιες δαπάνες, λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα υψηλό επίπεδο δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί εύκολα με την αύξηση των φόρων. Από την άποψη αυτή, οι περιορισμένες εξουσίες των εθνικών κυβερνήσεων λειτουργούν ως ζώνη ασφαλείας για τις οικονομίες της νότιας πτέρυγας της Ευρωπαϊκής Ένωσης – ανάμεσα τους και της Ελλάδας - η οποία παραδοσιακά δεν είναι εξοικειωμένη με τη δημοσιονομική πειθαρχία, που επιβάλλεται από μια κοινή νομισματική πολιτική, ενώ σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε στην Ευρωζώνη .

Τέλος, το ευρώ είχε το πλεονέκτημα να καθορίσει για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης ορισμένα κριτήρια σύγκλισης. Έτσι, προκειμένου τα κράτη – μέλη να απολαύσουν τα οφέλη της εξειδίκευσης και της συνεργασίας μέσω μιας ενιαίας και ευρείας αγοράς, οι εθνικές κυβερνήσεις τους θα έπρεπε σταδιακά να εγκαταλείψουν τις χαλαρές νομισματικές και δημοσιονομικές πολιτικές που δυσκολεύουν τη σταθερότητα των τιμών, να κρατήσουν υπό αυστηρό έλεγχο την εκτύπωση του εθνικού τους νομίσματος, να αναδιαρθρώσουν τις δημόσιες δαπάνες και να εξαλείψουν τα χρόνια δημοσιονομικά τους ελλείμματα. Τα κριτήρια αυτά αποσκοπούσαν στην εισαγωγή μια ισχυρής πειθαρχίας σε χώρες που συνήθως είχαν εκπαιδευτεί να χρησιμοποιούν την τεχνική του πληθωρισμού και να καθυστερούν επ' αόριστον την επίλυση των πραγματικών οικονομικών τους προβλημάτων.

7.2 Τα μειονεκτήματα του ενιαίου νομίσματος – Ευρώ

Τα οικονομικά γεγονότα των τελευταίων ετών έχουν αποκαλύψει ότι το ενιαίο νόμισμα δεν είναι τέλειο και έχει πολλά μειονεκτήματα. Τα παραστατικά νομίσματα (fiat money) δεν βασίζονται σε ένα πραγματικό χαρακτηριστικό, αλλά στην απλή εμπιστοσύνη των ανθρώπων. Το μεγαλύτερο μειονέκτημα του ευρώ είναι ότι η

¹³¹ Mursa G., σελ. 63

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μπορεί να διαχειρίζεται τα νομισματικά θέματα και να εφαρμόζει πολιτικές, παρόμοιες με εκείνες που χρησιμοποιούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις με τα δικά τους νομίσματα. Στερούμενες μιας πραγματικής βάσης ή κριτηρίου, οι ευρωπαϊκές αρχές μπορούν να υποτιμήσουν το ευρώ και να χρηματοδοτήσουν τα δημοσιονομικά ελλείμματα των χωρών της Ευρωζώνης.

Αυτό δεν είναι απλώς μια θεωρητική δυνατότητα, αλλά ένα γεγονός που έχει συμβεί τα τελευταία χρόνια, όταν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αποδέχτηκε ως εξασφαλίσεις τα junk bonds (τοξικά ομόλογα) της Ελληνικής κυβέρνησης. Βασικά, συμπεριφέρθηκε σαν μια εθνική κυβέρνηση, που, αντιμέτωπη με την αδυναμία να χρηματοδοτήσει τις υπερβολικές δημόσιες δαπάνες, χρησιμοποίησε τη μέθοδο της «νομισματοποίησης» του ελλείμματος. Με τον τρόπο αυτό, η ίδια η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, παραβίασε θεμελιώδεις αρχές των κριτηρίων σύγκλισης. Έτσι, το ευρώ μπορεί να αποτελεί μια ισχυρή εγγύηση για την εφαρμογή αποτελεσματικών μακροπρόθεσμων οικονομικών πολιτικών και να έχει αποφεύγει εν μέρει τους κινδύνους που προκύπτουν από τα πρώην εθνικών νομισμάτων, όπως η πεσέτα, η δραχμή ή το εσκούδο, αλλά δεν έχει εξαλείψει όλους τους κινδύνους των νομισματικών θεμάτων και της χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής.¹³²

Το δεύτερο σημαντικό μειονέκτημα του ευρώ είναι ότι περιορίζει την ελευθερία επιλογής των πολιτών. Με δεδομένη την ύπαρξη των εθνικών νομισμάτων, υπήρχε μια αγορά χρήματος, μέσω της οποίας αυτά τα νομίσματα ανταγωνίζονταν το ένα το άλλο. Στην πραγματικότητα, υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των εθνικών κεντρικών τραπεζών και όφειλαν να είναι πολύ προσεκτικές σχετικά με τα νομισματικά ζητήματα. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι πολίτες της Ε.Ε. μπορούσαν να κάνουν συναλλαγές ή είχαν τη δυνατότητα να διαφυλάξουν τον πλούτο τους, στο νόμισμα που θεωρούσαν καταλληλότερο για την επίτευξη των προσωπικών τους σκοπών. Αντίθετα, σήμερα, με την υιοθέτηση του νομίσματος του ευρώ, αυτή η ελευθερία επιλογής έχει μειωθεί σημαντικά. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το ευρώ είναι το νόμιμο νόμισμα, κάθε πολίτης αναγκάζεται να αποδεχθεί και να χρησιμοποιεί το νόμισμα που επιβάλλεται από τις ευρωπαϊκές αρχές.

¹³² Mursa G., σελ. 65

Ωστόσο, η έλλειψη της ελευθερίας όσον αφορά την επιλογή του νομίσματος είναι αντίθετη προς τις ευρωπαϊκές αρχές της προστασίας των ατομικών ελευθεριών και την επιθυμία των ατόμων να βελτιώσουν τη δική τους ευημερία. Με την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, η αγορά χρήματος της Ε.Ε. εξαρτάται από ένα μονοπώλιο. Τα εθνικά μονοπώλια που κατέχονταν από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες έχουν αντικατασταθεί από ένα ισχυρότερο μονοπωλιακό, ένα υπερεθνικό, που δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Προφανώς, οι αρνητικές συνέπειες που προέρχονται από την αναγκαστική συγκέντρωση της παραγωγής ισχύει επίσης και για την παραγωγή του χρήματος.¹³³

Κατά συνέπεια, σε περίπτωση απουσίας του ανταγωνισμού μεταξύ των εθνικών νομισμάτων, η ύπαρξη του ενιαίου νομίσματος, που παρέχεται από το μονοπώλιο, μπορεί να επιφέρει τα δυσμενή αποτελέσματα κάθε μονοπωλίου. Οι απώλειες που προκύπτουν από το νέο μονοπώλιο που κατέχει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα μπορούσαν να αντισταθμιστούν από την επιβολή συγκεκριμένων κριτηρίων, σύμφωνα με τα καλύτερα νομίσματα που υπήρχαν πριν από το 1999, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει στην επιβολή μιας νομισματικής πολιτικής παρόμοιας με αυτήν που εφαρμόζεται από χώρες όπως η Γερμανία και η Ολλανδία. Αν αυτό θα συμβεί, οι πολίτες οποιουδήποτε μέρους της Ευρωζώνης θα έχουν επωφεληθεί από ένα στέρεο, σταθερό νόμισμα, όπως το Γερμανικό μάρκο. Αλλά ο πολιτικός ομορτισμός έδωσε στο ευρώ μια τιμή που αντιπροσωπεύει, μάλλον, μια μέση τιμή των πρώην νομισμάτων. Οι ευρωπαίοι χρήστες του νομίσματος έχασαν την ευκαιρία να επιλέξουν το καλύτερο νόμισμα από το καλάθι των ανταγωνιστικών νομισμάτων. Η υιοθέτηση χαμηλών νομισματικών κριτηρίων έθεσε σε μειονεκτική θέση τις χώρες με τη συνετή νομισματική πολιτική και δημιούργησε κίνητρα για την υιοθέτηση μιας χαλαρής νομισματικής πολιτικής, μιας πολιτικής με ένα ασταθές νόμισμα.

Ωστόσο, με δεδομένη την εξαφάνιση των εθνικών νομισμάτων, οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν χάσει την ικανότητα να δημιουργούν πίεση στις κεντρικές τράπεζες των χωρών τους, επιλέγοντας τα νομίσματα των άλλων χωρών. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2008 επιβεβαιώνουν αυτή την άποψη.

¹³³ Mursa G., σελ. 65

Επιπλέον, η καταστολή της ελευθερίας της επιλογής του νομίματος κατέστησε αδύνατο να ανακαλυφθούν οι προτιμήσεις των πολιτών.¹³⁴

Η υιοθέτηση του ευρώ επέτρεψε την εισαγωγή μιας ισχυρότερης νομισματικής και δημοσιονομικής πειθαρχίας σε χώρες που, παραδοσιακά, χαρακτηρίζονται από λαϊκισμό και έλλειψη σοβαρότητας, αλλά είχε ως αποτέλεσμα την προσφορά χαμηλότερου επιπέδου υπηρεσιών στους πολίτες χωρών, όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, που ήταν εξοικειωμένοι με σταθερά νομίσματα. Στην πραγματικότητα, η υιοθέτηση του ευρώ έχει οδηγήσει σε αυθαίρετη μεταφορά πλούτου από τις χώρες με χαμηλό πληθωρισμό στις χώρες με υψηλό πληθωρισμό, μέσω των υπερβολικών εισαγωγών, που καλύπτονται από τα κρατικά ομόλογα. Για να αποφευχθούν αυτές οι μεταφορές, οι χώρες που προηγουμένως είχαν συνετή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική θα πρέπει να υιοθετήσουν τις ίδιες προδιαγραφές, οι οποίες οδήγησαν σε γενίκευση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού και σε μια σημαντική υποτίμηση του ευρώ σε όλα τα μέρη της Ευρωζώνης.

Ένα τρίτο σημαντικό μειονέκτημα του ενιαίου νομίματος είναι η τεράστια συγκέντρωση των αποφάσεων σε επίπεδο Ε.Ε. και η συγκέντρωση των εξουσιών στα χέρια μιας μικρής ομάδας ατόμων, η οποία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ατομική ελευθερία. Μια συγκεντρωμένη εξουσία λήψης αποφάσεων αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα διάπραξης λαθών, επειδή η λήψη αποφάσεων βασίζεται σε λιγότερα μυαλά από ό,τι συμβαίνει σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα. Επιπλέον, ο αντίκτυπος των εσφαλμένων αποφάσεων μπορεί να είναι τεράστιος, γιατί αφορά άμεσα και τα 300 εκατομμύρια πολίτες της Ευρωζώνης. Προφανώς, λόγω της εισαγωγής του ενιαίου νομίματος, οι εθνικές κυβερνήσεις δεν μπορούν να ασκήσουν άμεση πίεση στις δικές τους εθνικές κεντρικές τράπεζες, προκειμένου να νομισματοποιήσουν τα ελλείμματα του προϋπολογισμού τους. Όμως αυτό το πλεονέκτημα της κοινής νομισματικής πολιτικής, μπορεί να αποδυναμωθεί από τη συγκέντρωση των εξουσιών στα χέρια μιας μικρής ομάδας τεχνοκρατών, η οποία αποτελείται από τους πιο σημαντικούς πολιτικούς των χωρών της Ε.Ε.¹³⁵

¹³⁴ Mursa G., σελ. 66

¹³⁵ Mursa G., σελ. 66

Τέλος, μία συνέπεια του ευρώ, η οποία από μερικούς ερευνητές χαρακτηρίζεται ως πλεονέκτημα και από άλλους ως μειονέκτημα, είναι ότι το νομισματικό σύστημα της Ευρωζώνης αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στην επέκταση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για εκλογικούς λόγους, όλες οι ευρωπαϊκές χώρες υποστηρίζουν ένα τεράστιο κονδύλι δημοσίων δαπανών, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν το κράτος πρόνοιας, ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται από όλα τα πολιτικά κόμματα για να αγοράσουν ψήφους και να παραμείνουν στην εξουσία. Με το ενιαίο νόμισμα, είναι πιο δύσκολο να το κάνουν αυτό. Προφανώς, η υιοθέτηση του ευρώ δεν έχει οδηγήσει στην εξαφάνιση αυτού του λαϊκίστικου συστήματος, αλλά έχει θέσει εμπόδια στην πορεία της επέκτασής του.

Με μια αυτόνομη νομισματική πολιτική, οποιαδήποτε κυβέρνηση μπορεί να χρηματοδοτήσει ένα μέρος των δαπανών αυτών από την νομισματοποίηση των δημοσίων ελλειμμάτων. Προκειμένου να αποφευχθεί η αύξηση των φόρων, η κυβέρνηση έχει καταφύγει στην κρυμμένο φόρο του πληθωρισμού για την κάλυψη των δαπανηρών κοινωνικών προγραμμάτων που προωθούνται από τα πολιτικά κόμματα. Σήμερα, οι κυβερνήσεις της ζώνης του ευρώ έχουν περιορισμένες ευκαιρίες για να το κάνουν αυτό, επειδή έχουν χάσει το δικαίωμα να τυπώνουν χρήματα αναγκαστικής κυκλοφορίας (fiat money). Φυσικά, το ευρώ δεν έχει οδηγήσει στην εξαφάνιση του κρατικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, αλλά έχει κάνει περισσότερο διαφανή τη χρηματοδότηση του. Οι κυβερνήσεις σήμερα, είναι αναγκασμένες να χρηματοδοτούν τις κοινωνικές δαπάνες μέσω της αυξημένης φορολογίας, μια διαφανή και δημοκρατική μέθοδο για τη χρησιμοποίηση των εισοδημάτων των φορολογουμένων. Αλλά, όπως έχει προαναφερθεί, οι φορολογικές αυξήσεις έχουν αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στην οικονομία, αλλά και στα πολιτικά κόμματα που προωθούν μια τέτοια πολιτική. Ως εκ τούτου, είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθεί ένα τέτοιο μέσο σε ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα και συνεπώς με το ευρώ εισήχθη ένα φυσικό εμπόδιο για την επέκταση των προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλισης. Με τον τρόπο αυτό ,όμως, και ειδικότερα μετά την οικονομική κρίση, μειώθηκαν κατά πολύ οι δαπάνες για την κρατική πρόνοια, και χειροτέρεψε το βιοτικό επίπεδο αρκετών Ευρωπαίων πολιτών.¹³⁶

¹³⁶ Mursa G., σελ. 64

7.3 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Εθνικού νομίσματος – η Ελληνική Δραχμή

Από την εκτενή παρουσίαση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων του ενιαίου νομίσματος, που προηγήθηκε στην παρούσα εργασία, γίνεται αντιληπτό ότι, οι θετικές συνέπειες του ευρώ, αποτελούσαν αρνητικά στοιχεία για τις οικονομίες των χωρών, οι οποίες διατηρούσαν το εθνικό τους νόμισμα και το αντίστροφο. Η αντίστροφη αυτή σχέση γίνεται περισσότερο κατανοητή για χώρες με αδύνατη οικονομία και σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα, όπως είναι η Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της χώρας μας, κατά τη διάρκεια των παρελθοντικών πετρελαϊκών κρίσεων, προκλήθηκε μεγάλη οικονομική και κοινωνική αναστάτωση στην Ελλάδα καθώς υπήρχε υποτίμηση της δραχμής και συμπληρωματικά μέτρα λιτότητας. Η διεθνής οικονομική αστάθεια δημιουργούσε κρίση εμπιστοσύνης στην προοπτική της ελληνικής οικονομίας και στο εθνικό νόμισμα. Η φυγή του κεφαλαίου σε συνδυασμό με τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις οδηγούσαν σε ανταγωνιστική υποτίμηση του εθνικού νομίσματος και σε συμπληρωματικά μέτρα λιτότητας. Η λιτότητα οδηγούσε την οικονομία σε περίοδο ύφεσης και στη συνέχεια εκδηλωνόταν μια νέα αναπτυξιακή δυναμική. Σήμερα όμως, η πιθανή εκτόξευση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου πάνω από τα 70 δολάρια το βαρέλι, έχει για τη χώρα μας πολύ περιορισμένες συνέπειες σε σχέση με το παρελθόν. Άλλωστε, η διεθνής τιμή του πετρελαίου τριπλασιάστηκε σε μία τριετία χωρίς να αποσταθεροποιηθεί η ελληνική οικονομία. Το πέρασμα από τη δραχμή στο ευρώ και η συμμετοχή μας στην ΟΝΕ έχουν δημιουργήσει ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας και αντιμετώπισης των όποιων κρίσεων. Σύμφωνα με ορισμένους οικονομολόγους, το γεγονός αυτό αποτελεί την καλύτερη απόδειξη της ισχύος και της χρησιμότητας του ευρώ.

Ωστόσο, το ευρώ και η ΟΝΕ προσφέρουν στην Ελλάδα πρόσθετες δυνατότητες, δημιουργούν όμως και νέες υποχρεώσεις. Η χώρα μας, δεν κινδυνεύει πλέον από κάποιου είδους αποσταθεροποίηση αλλά από τη σταδιακή υποβάθμιση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων και της οικονομίας της. Επίσης, η είσοδος της Ελλάδας και της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση προσέφερε ένα μεγάλο και αποτελεσματικό εμπόδιο στην επεκτατική διάθεση της Τουρκίας, η οποία, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία, συντέλεσε στο γεγονός πως η χώρα μας δεν

μπόρεσε να αξιοποιήσει οικονομικά το Αιγαίο, κυρίως όσον αφορά στην ανεύρεση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα με το ευρώ ενίσχυσε τον «ηγεμονικό» ρόλο της στα Βαλκάνια, αποτελώντας έναν από τους μεγαλύτερους ξένους επενδυτές στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Αλβανία και τα Σκόπια.¹³⁷

Παρ' όλα αυτά, η ένταξη στην ΟΝΕ, παρά τα θετικά της αποτελέσματα στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής, δεν ήταν σε θέση να εξαλείψει σημαντικά και χρόνια προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας όπως είναι το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας, το οποίο μπορεί εύκολα να διαπιστωθεί με τη βοήθεια διαφόρων δεικτών, η σημαντική μείωση των επιτοκίων και του συναλλαγματικού κινδύνου, ο πληθωρισμός επί σειρά ετών, που είναι υψηλότερος από τον μέσο πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ, ο υψηλός βαθμός φτώχειας, η κοινωνική ανισότητα, κλπ. Η Ελλάδα μέσα στην Ευρωζώνη – και ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση – παρουσιάζει μεγάλες οικονομικές ανισότητες, αύξηση της παραοικονομίας, ραγδαία αύξηση της ανεργίας με όλες τις συνακόλουθες αρνητικές συνέπειες, χαμηλού επιπέδου ποιότητας παιδεία, ψηφιακό χάσμα, αύξηση της διαφθοράς, γραφειοκρατία, χαμηλό επίπεδο ιατρο-φαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, καθώς και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Γίνεται ήδη έχει γίνει αντιληπτό από τα στοιχεία που προηγήθηκαν, η ΟΝΕ και η παγκοσμιοποίηση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του εξωτερικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο η Ελλάδα καλείται να διαμορφώσει την οικονομική πολιτική της. Η οικονομική πολιτική της χώρας μας αναπόφευκτα καλείται να προσαρμοστεί στο νέο αυτό περιβάλλον, μέσω μιας διαδικασίας προσαρμογής, τόσο ως προς τη φιλοσοφία της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, όσο και ως προς την ιεράρχηση των στόχων και των εργαλείων άσκησης της οικονομικής πολιτικής. Βέβαια, η έκταση της προσαρμογής αυτής εξαρτάται από τον ιδεολογικό προσανατολισμό και την πολιτική ταυτότητα της εκάστοτε κυβέρνησης της χώρας.

Συνεπώς, δεν μπορούμε να αξιολογήσουμε την ασκούμενη πολιτική της Ελλάδας, αν πρώτα δεν την εντάξουμε στο μακροοικονομικό περιβάλλον της Ευρωπαϊκής και Νομισματικής ένωσης. Το ερώτημα «Ευρώ ή Δραχμή?», το οποίο απασχολεί όχι μόνο τους οικονομικούς αναλυτές αλλά και τους Έλληνες πολίτες τα

¹³⁷ Λαμπίρης Γ.-Μαχαίρας Β., σελ. 51

τελευταία χρόνια είναι πολύ δύσκολο να απαντηθεί. Ίσως, μόλις φτάσει στο τέλος της, η δραματική οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας, θα είμαστε σε θέση όλοι – πολίτες και οικονομικοί ερευνητές – να αποτιμήσουμε τα πραγματικά κόστη και οφέλη, που αποκομίσαμε από την συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

8^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ

Η εξαιρετικά σοβαρή οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ευρωζώνη και ιδιαίτερα η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια , μπορεί να συγκριθεί σε ένταση με τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930. Τα τελευταία έξι χρόνια, σύμφωνα με τις έρευνες, οι Έλληνες πολίτες έχουν χάσει το 1/3 της αγοραστικής τους δύναμης και το 1/4 του εισοδήματός τους. Σύμφωνα με τους οικονομικούς αναλυτές, οι ρίζες της παρούσας οικονομικής δυσπραγίας εντοπίζονται στις ανισορροπίες που συσσωρεύτηκαν στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου κυρίως, πριν από την παγκόσμια κρίση του 2007-2009. Κατά συνέπεια, για να κατανοηθούν και να ερμηνευθούν τα αίτια της σημερινής οικονομικής κατάστασης, θα πρέπει να αναλυθούν τα γεγονότα που προηγήθηκαν της εμφάνισης της κρίσης.

8.1 Τα Αίτια της Ελληνικής Κρίσης

Στη δημόσια συζήτηση που αναπτύσσεται αναφορικά με την ελληνική κρίση και τα αίτια της, υποστηρίζεται ευρέως ότι το κυριότερο αίτιο για την εμφάνισή της, ήταν η δημοσιονομική σπατάλη των ελληνικών κυβερνήσεων. Ωστόσο, η αποδοχή της άποψης αυτής συνεπάγεται και την υιοθέτηση της παραδοχής ότι η μόνη υπεύθυνη για την κρίση είναι η ελληνική κυβέρνηση και οι οικονομικές της επιλογές καθώς και το ότι η μόνη διέξοδος από αυτή τη δύσκολη οικονομική κατάσταση είναι η μείωση του δημοσίου ελλείμματος και του χρέους. Συνεπώς, αποκλειστικά υπόλογη για την Ευρωπαϊκή κρίση είναι η Ελλάδα και η είσοδός της στην Ευρωζώνη, επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε προεκλογικά το 2013 στη Γερμανία από την καγκελάρια Μέρκελ και από τον πρόεδρο του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Sigmar Gabriel.

Τα παραπάνω επιχειρήματα θεωρούνται αβάσιμα από αρκετούς οικονομολόγους, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι αν και το δημοσιονομικό έλλειμμα αποτελεί σημαντικό πυλώνα της κρίσης, ωστόσο δεν θεωρείται ότι είναι η κύρια ή αποκλειστική αιτία της και συνεπώς η εξάλειψή του δεν θα οδηγήσει αυτόματα σε οικονομική ανάπτυξη την ελληνική οικονομία. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται μέσα από τη σύγκριση των μακροοικονομικών μεγεθών τεσσάρων χωρών που έχουν λάβει οικονομική βοήθεια : της Πορτογαλίας, της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Ελλάδας.

Μέχρι το 2008 που ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση, οι τέσσερις αυτές χώρες παρουσίαζαν μεγάλες διαφορές στα δημοσιονομικά τους μεγέθη. Η Ελλάδα και η Πορτογαλία είχαν υψηλό δημόσιο έλλειμμα και χρέος ενώ η Ισπανία και η Ιρλανδία είχαν ακολουθήσει περισσότερο συνεπείς δημοσιονομικές πολιτικές. Παρ' όλα αυτά και οι τέσσερις χώρες οδηγήθηκαν σε εξωτερική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, προκειμένου να ενισχύσουν τους κρατικούς τους προϋπολογισμούς ή για να ανακεφαλαιώσουν τις τράπεζές τους. Το κοινό χαρακτηριστικό των οικονομιών αυτών ήταν ότι το 2008, όλες αυτές οι οικονομίες παρουσίασαν μεγάλο εμπορικό έλλειμμα και αυξημένο εξωτερικό χρέος σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ζώνης του Ευρώ. Συγκεκριμένα, για το μεγάλο εξωτερικό χρέος της Ελλάδας και της Πορτογαλίας κύριος υπεύθυνος ήταν ο δημόσιος τομέας ενώ για την Ιρλανδία και την Ισπανία ο ιδιωτικός τομέας.¹³⁸

Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 2007-2009 και η απότομη μείωση των χρηματοδοτικών ροών, είχε ως αποτέλεσμα να προκληθούν σημαντικά οικονομικά προβλήματα και στις τέσσερις χώρες ανεξάρτητα από την προηγούμενη δημοσιονομική τους θέση. Βέβαια, οι επιπτώσεις της κρίσης ήταν περισσότερο δυσμενείς για τις χώρες οι οποίες παρουσίαζαν τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα – όπως η Ελλάδα – καθώς δεν είχαν τη δυνατότητα αρκετών εναλλακτικών λύσεων και ήταν λιγότερο προετοιμασμένες για μια ενδεχόμενη οικονομική κρίση. Κατά συνέπεια, γίνεται αντιληπτό ότι οι γενεσιουργές αιτίες της κρίσης δεν είναι οι δημοσιονομικές ανισορροπίες μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης αλλά οι εξωτερικές και επομένως, η απουσία της Ελλάδας από την Ευρωζώνη δεν θα απέτρεπε την κρίση.

Σύμφωνα με επίσημα οικονομικά στοιχεία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αναφέρονται στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και στο επίπεδο εξωτερικού χρέους, οι χώρες που αναγκάστηκαν να ζητήσουν οικονομική βοήθεια από τους θεσμούς ήταν αυτές που παρουσίαζαν τη μεγαλύτερη επιδείνωση στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών τους καθώς και τα υψηλότερα επίπεδα εξωτερικού χρέους. Επιπρόσθετα, μόνο η Ελλάδα και η Πορτογαλία είχαν επιδείξει δημοσιονομικές ανισορροπίες κατά τη δεκαετία του 2000. Συνεπώς, σύμφωνα με τον κο Γαλενιανό, « ο πιο ακριβής δείκτης για ποιες χώρες της Ευρωζώνης εισήλθαν σε κρίση μετά το 2009, ήταν η ύπαρξη εξωτερικών ανισορροπιών, ενώ οι δημοσιονομικές ανισορροπίες ήταν

¹³⁸ Γαλενιανός Μ., σελ. 2

δευτερεύουσας σημασίας. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι για να κατανοήσουμε την κρίση στην Ευρωζώνη και, κυρίως, για να εκτιμήσουμε το τι πρέπει να γίνει, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε την πηγή των εξωτερικών ανισοροπιών». ¹³⁹

Η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος συντέλεσε στην χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση των χωρών της Ευρωζώνης. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το 2007, τα χρηματικά κεφάλαια που διακινήθηκαν εντός των κρατών – μελών, είτε για άμεσες επενδύσεις είτε για δανεισμό, ανήλθαν στο 40% του ΑΕΠ της Ευρωζώνης, δηλαδή ποσοστό διπλάσιο από αυτό του 1999. Ταυτόχρονα, οι πιστωτικές συνθήκες που επικρατούσαν στις χώρες – μέλη του ευρώ, παρουσίασαν σύγκλιση μετά την εισαγωγή του ευρώ. Συγκεκριμένα, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια, με τα οποία δανείζεται η κυβέρνηση και που αποτελούν τη βάση για τον υπολογισμό του επιτοκίου στον ιδιωτικό τομέα, μετά την υιοθέτηση του ευρώ, συνέκλιναν σχεδόν απόλυτα, με αποτέλεσμα όλες οι χώρες της Ευρωζώνης να δανείζονται με το επιτόκιο της Γερμανίας¹⁴⁰, ενώ τα spreads δεν ξεπερνούσαν την τιμή της μισής ποσοστιαίας μονάδας. Αυτή η επίτευξη σύγκλισης των επιτοκίων θεωρήθηκε μια σημαντική επιτυχία του κοινού νομίσματος καθώς συντέλεσε στην εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων και στην ολοκλήρωση των χρηματαγορών της ζώνης του ευρώ, που ήταν και ένας από τους κύριους στόχους της υιοθέτησης του κοινού νομίσματος.

Βέβαια, στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι, η μεγαλύτερη ροή κεφαλαίων πραγματοποιήθηκε από τις χώρες που θεωρούνται ο πυρήνας της Ευρωζώνης (πχ Γερμανία, Γαλλία κλπ) προς τις χώρες της περιφέρειας, όπως είναι τα κράτη του Ευρωπαϊκού Νότου. Ενδεικτικό της εξέλιξης αυτής είναι, η σημαντική μεταβολή της σύνθεσης του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών των χωρών της Ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της εισαγωγής του κοινού νομίσματος, οι χώρες της περιφέρειας είχαν ένα πολύ μικρό έλλειμμα, το οποίο σταδιακά αυξήθηκε τα επόμενα χρόνια, ενώ ταυτόχρονα οι χώρες του πυρήνα παρουσίασαν πλεόνασμα στο ισοζύγιό τους, σε ανάλογο ποσοστό. ¹⁴¹

¹³⁹ Γαλενιανός Μ., σελ. 10

¹⁴⁰ Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, τα γερμανικά επιτόκια ήταν κατά 16 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τα ελληνικά, 6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τα Ιταλικά ενώ ακόμη και η Γαλλία πλήρωνε μια ποσοστιαία μονάδα παραπάνω από τη Γερμανία.

¹⁴¹ Γαλενιανός Μ. σελ. 13-14

Η ανακατανομή των κεφαλαίων εντός της Ευρωζώνης, δεν δημιούργησε ανησυχίες, καθώς ερμηνεύτηκε από τους ιθύνοντες ως απαραίτητη διαδικασία της οικονομικής σύγκλισης. Μάλιστα, ήταν έντονη η προσδοκία σε όλες τα ενδιαφερόμενα μέρη, ότι οι οικονομικές επιδόσεις των χωρών της περιφέρειας θα συγκλίνουν με αυτές των χωρών του πυρήνα, προσδοκία που επιβεβαιώθηκε κατά την χρονική περίοδο από το 1999 έως το 2008 καθώς η ετήσια αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ των περιφερειακών χωρών ανήλθε στο 3,6% κατά μέσο όρο, έναντι 2,2% για τις χώρες του πυρήνα, και το κατά κεφαλήν εισόδημα έφθασε το 75% του εισοδήματος των χωρών του πυρήνα (από το 61% που ήταν αρχικά). Μερική ανησυχία δημιούργησε το γεγονός της αύξησης του εξωτερικού χρέους και της μείωσης της αποταμίευσης στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Ωστόσο, η αύξηση του χρέους αντισταθμιζόταν από την ραγδαία οικονομική μεγέθυνση των χωρών αυτών, γεγονός που δημιουργούσε αισιοδοξία στις χρηματοοικονομικές αγορές ότι το χρέος είναι βιώσιμο και διαχειρίσιμο.¹⁴²

Από την άλλη πλευρά, και όπως αποδείχτηκε κατά την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η μεγάλη εισροή κεφαλαίων δημιούργησε αυξήσεις στις τιμές και στους μισθούς στις δανειζόμενες χώρες. Ταυτόχρονα, δεν υλοποιήθηκαν στο βαθμό που αναμενόταν, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τα δημοσιονομικά μέτρα, που θα συντελούσαν στην ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους, μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας και της ποιοτικής βελτίωσης των προϊόντων και των υπηρεσιών τους, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η εξάρτηση των χωρών αυτών από τις εισροές κεφαλαίων.

Επιπρόσθετα, ορισμένοι οικονομολόγοι, στην προσπάθειά τους να απαντήσουν στο ερώτημα γιατί η Ελλάδα έφτασε σε τέτοια κατάσταση παρόλο που τα ποσοστά μεγέθυνσης της ήταν πολύ μεγαλύτερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου, θεωρούν κύριο υπεύθυνο το στρεβλό μοντέλο της πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης της Ελλάδας και το αποτυχημένο μοντέλο διακυβέρνησής της. Η ανάπτυξη πολιτικών φαινομένων όπως, ο κρατισμός, η διαφθορά, οι προσοδοθηρικές συμπεριφορές, η πολιτική και κοινοβουλευτική ανισορροπία, η αποτυχία εξευρωπαϊσμού, η επίδραση των συνδικάτων και των ομάδων ενδιαφέροντος, ο λαϊκισμός και η αποτυχία των μεταρρυθμίσεων, είναι μερικοί από τους λόγους για τους οποίους, δεν είναι δυνατόν να

¹⁴² Γαλενιανός Μ. σελ. 14-16

αντιμετωπιστεί ουσιαστικά η ελληνική κρίση, ακόμα και αν συμφωνηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο μια βιώσιμη οικονομική λύση.¹⁴³

8.2 Οι Φάσεις της Ελληνικής Κρίσης

Σύμφωνα με τον καθηγητή κο Πετράκη Παναγιώτη¹⁴⁴, η ελληνική οικονομία έχει περάσει μέχρι σήμερα από τέσσερις φάσεις και συγκεκριμένα από τη φάση της προετοιμασίας της Κρίσης, της εκδήλωσης της Κρίσης, της Κρίσης Πολιτικής και τέλος από τη φάση της Αναζήτησης του Μοντέλου Ανάπτυξης.

Κατά την πρώτη φάση, η οποία αρχίζει κυρίως με την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωζώνη, δηλαδή μετά το 2001, στην Ελληνική Οικονομία διαμορφώνονται οι συνθήκες, που υπήρχαν κατά την εμφάνιση της κρίσης. Το πρότυπο ανάπτυξης της χώρας μας αλλά και όλων των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, εξελίχθηκε σε μοντέλο κατανάλωση/ζήτηση. Επιπλέον, τα χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι τα χαμηλά επιτόκια και η μη δυνατότητα αναπροσαρμογής της συναλλαγματικής ισοτιμίας και άσκησης νομισματικής πολιτικής, στοιχεία που οδήγησαν στην μεγάλη εισροή δανειακών κεφαλαίων. Ωστόσο, η διαφορά της Ελλάδας σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό κρίση οικονομίες είναι ότι τις ροές δανεισμού τις προσδιόρισε ο δημόσιος τομέας και όχι ο ιδιωτικός, με αποτέλεσμα να συσσωρευτούν πόροι σε μη εμπορεύσιμους τομείς. Ταυτόχρονα, η ανάγκη για χρηματοδότηση των δημόσιων δραστηριοτήτων συνέπεσε χρονικά με την κρίση ανταγωνιστικότητας, η οποία προήλθε από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Η αύξηση των μισθών ήταν μεγαλύτερη της παραγωγικότητας, με συνέπεια να αυξηθεί το μοναδιαίο κόστος εργασίας τόσο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και με τις υπόλοιπες ανταγωνιστικές χώρες, ενώ σημαντική ήταν και η συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού¹⁴⁵.

Έτσι, κατά την περίοδο αυτή, η απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, η καταναλωτική έκρηξη, οι σημαντικές διαρθρωτικές ελλείψεις στο σύστημα παραγωγής, η υπονόμηση της ανταγωνιστικότητας και η διόγκωση του χρέους που συνοδεύτηκε από ελλείμματα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, κατέστησαν την

¹⁴³ Σκλιάς – Ρουκουνάς – Μαρής, πηγή : http://topolitiko.blogspot.gr/2012/05/blog-post_19.html

¹⁴⁴ Ο κος Πετράκης Παναγιώτης είναι Καθηγητής Οικονομικών στο ΕΚΠΑ. Από την εισήγησή του στην ημερίδα «Προϋποθέσεις Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία», που έγινε στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών την 25^η Μαΐου.

¹⁴⁵ Πετράκης Π., Πηγή : <http://www.indeepanalysis.gr/oikonomia/>, 30/5/2016

ελληνική οικονομία πιο ευπαθή στις εξωτερικές διαταραχές. Στη φάση αυτή και προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση στο επίπεδο της δραστηριότητας της οικονομίας, ακολουθήθηκαν κενσινανές πρακτικές, με αποτέλεσμα να διογκωθεί υπέρμετρα ο δημόσιος δανεισμός.¹⁴⁶

Στις αρχές του 2010, όπου και άρχισε η δεύτερη φάση, αυτή της εκδήλωσης της κρίσης, πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, μια ξαφνική διακοπή των εξωτερικών οικονομικών εισροών – γνωστή και ως “sudden stop”. Η πραγματικότητα αυτή επεκτάθηκε και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, με αποτέλεσμα οι χώρες που βρίσκονταν σε κρίση, να υποχρεωθούν στην παροχή πακέτων οικονομικής βοήθειας τόσο από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο όσο και από τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς – την επονομαζόμενη διαφορετικά και Τρόικα. Η χρηματοδότηση αυτή αποσκοπούσε στην αποφυγή της τακτικής χρεοκοπίας, ενώ σταδιακά η Ελληνική οικονομία οδηγούνταν σε μια βαθύτατη ύφεση. Η χρηματοδότηση της προβληματικής ελληνικής οικονομίας συνοδεύονταν από υποχρεώσεις, τις οποίες επέβαλε ο Μηχανισμός Στήριξης και εντάσσονταν στο πλαίσιο της ρυθμιστικής πολιτικής.¹⁴⁷

Οι βασικότερες από αυτές τις υποχρεώσεις ήταν – και παραμένουν μέχρι και σήμερα για όλες τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου – η απελευθέρωση των αγορών (ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, ταχυδρομικών υπηρεσιών και μεταφορών) μέσω αποκρατικοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων και μεγαλύτερο άνοιγμα στον ανταγωνισμό, προκειμένου να διορθωθούν οι στρεβλώσεις και να μετασχηματιστούν οι δομές ώστε να επιτευχθεί οικονομική ευημερία στα υπό κρίση κράτη – μέλη της Ευρωζώνης. Ειδικότερα, οι πολιτικές που εφαρμόζονται απαιτούν απορρύθμιση, ιδιωτικοποιήσεις, προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών και περιορισμό των κυβερνητικών αρμοδιοτήτων έτσι ώστε να φιλελευθεροποιηθεί η Αγορά, να πραγματοποιηθούν περικοπές στην κοινωνική πρόνοια, να απορρυθμιστούν οι αγορές εργασίας (ελαστικοποίηση των όρων και μορφών εργασίας, διευκόλυνση των απολύσεων, παρεμβάσεις στο σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων, περικοπή του εργατικού κόστους κ.α.) και να αρθούν οι ρυθμίσεις για την κινητικότητα των κεφαλαίων.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Ταμουραντζής Α., σελ. 7

¹⁴⁷ Πετράκης Π., Πηγή : <http://www.indeepanalysis.gr/oikonomia/>, 30/5/2016

¹⁴⁸ Ταμουραντζής Α., σελ. 13

Η τρίτη φάση, αυτή της Κρίσης Πολιτικής, χαρακτηρίζεται από τη συστηματική αδυναμία όλων των πολιτικών κομμάτων, που ανέλαβαν τη διακυβέρνηση της χώρας κατά τη διάρκεια της κρίσης, να αποκτήσουν την κοινωνική συναίνεση για τη φύση και το μέγεθος των μεταρρυθμίσεων που απαιτούν οι όροι των δανειακών συμβάσεων. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να δημιουργούνται δυνάμεις, που συνήθως προκαλούν πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις. Επιπρόσθετα, πολλές λανθασμένες πολιτικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα το μέγεθος των προσδοκώμενων πολλαπλασιαστών, είχαν ως συνέπεια τη διάψευση των προσδοκιών για οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, η Ελληνική οικονομία παραμένει στη φάση της ύφεσης για αρκετά χρόνια, ενώ επικρατεί απαισιοδοξία για το μέλλον.

Στην τέταρτη και τελευταία φάση της εξέλιξης της Ελληνικής κρίσης, γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθεί σταδιακά ένα μοντέλο εσωτερικής υποτίμησης, το οποίο θα βασίζεται στις επενδύσεις και στις εξαγωγές. Καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης, η Ελλάδα, έχει πραγματοποιήσει τη μεγαλύτερη δημοσιονομική προσαρμογή και τις περισσότερες μεταρρυθμίσεις σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό κρίση χώρες. Οι μελλοντικές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του IMF, αναφέρονται σε μια σχετικά δυναμική ανάκαμψη το 2017 και το 2018, κυρίως λόγω της αύξησης κατά 2,5 δις ετησίως των επενδύσεων και των εξαγωγών, έτσι ώστε να επιστρέψει ένα μεσομακροπρόθεσμος ρυθμός μεγέθυνσης γύρω στο 1,5%. Η μεγέθυνση αυτή, αναμένεται να συμβεί ταυτόχρονα με νέα υφεσιακά κύματα λιτότητας.

Ωστόσο, αρκετοί οικονομικοί αναλυτές παραμένουν επιφυλακτικοί σχετικά με το τι πρόκειται να συμβεί στην πραγματική οικονομία. Οι επιφυλάξεις τους απορρέουν από το γεγονός ότι το μοντέλο που είναι βασισμένο στις επενδύσεις και τις εξαγωγές ταιριάζει σε οικονομίες χωρίς προβλήματα αποθεματοποίησης χρέους, με κανονικές πληθωριστικές πιέσεις και αποτελεσματική νομισματική πολιτική. Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν ισχύουν στην Ελληνική οικονομία ενώ ισχύουν, αν και με ορισμένες αποκλίσεις, στις περισσότερες άλλες οικονομίες της Ευρωζώνης.

8.3 Η Ελληνική Κρίση και η Πολιτική της Εσωτερικής Υποτίμησης

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η περίοδος που διανύει σήμερα η ελληνική οικονομία είναι αυτή της λιτότητας ή της εσωτερικής υποτίμησης, μια πολιτική που υιοθετήθηκε από τους θεσμούς και από τις Ελληνικές κυβερνήσεις. Η επιλογή της συγκεκριμένης πολιτικής δεν θεωρείται ιδεολογικά, κοινωνικά και θεσμικά ουδέτερη.

Αποτυπώνει μια συντηρητική αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης ενός κράτους, όπως η Ελλάδα, που με την ένταξη του στην Ευρωζώνη έχει αποδεχτεί να απολέσει τη νομισματική και συναλλαγματική του ανεξαρτησία ενώ παράλληλα δεν υπάρχει ένας θεσμοθετημένος «μηχανισμός ρευστότητας ύστατης προσφυγής», στον οποίο μπορεί να απευθυνθεί. Επιπρόσθετα, το πλαίσιο μακροοικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής που εφαρμόζει είναι αυτό της «Συναίνεσης του Βερολίνου».¹⁴⁹

Οι φάσεις της «εσωτερικής υποτίμησης», διακρίνονται στην βραχυχρόνια, την μεσοπρόθεσμη και την μακροχρόνια περίοδο. Στην πρώτη περίοδο – τη βραχυχρόνια – η οικονομία δεν μεταβάλλει τις τιμές και τους μισθούς αλλά μεταβαίνει σε ένα χαμηλότερο επίπεδο παραγωγής με κύρια χαρακτηριστικά τη μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας και της απασχόλησης και την αύξηση της ανεργίας. Στο δεύτερο στάδιο – το μεσοπρόθεσμο – αρχίζει η προσαρμογή των μισθών καθώς η αύξηση της ανεργίας οδηγεί στη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας και των ονομαστικών μισθών, προκειμένου να καλυφθούν η αρνητικές επιπτώσεις από τη μείωση της παραγωγικότητας του προηγούμενου σταδίου. Τέλος, στη μακροχρόνια περίοδο μπαίνουν οι βάσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας.¹⁵⁰

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι, η πολιτική της «εσωτερικής υποτίμησης» βασίζεται στην υπόθεση ότι η μείωση των μισθών και των τιμών θα οδηγήσει σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας, λόγω της αύξησης των εξαγωγών και της εσωτερικής κατανάλωσης, και σε επανεκκίνηση της ζήτησης και της παραγωγής. Ο Ευρωπαϊκός Νότος, αναγκάστηκε να ακολουθήσει την πολιτική αυτή έτσι ώστε να καταφέρει να αποκαταστήσει την αξιοπιστία και τη φερεγγυότητά του στις παγκόσμιες Αγορές. Ωστόσο, το τίμημα που πληρώνουν οι χώρες αυτές – μεταξύ τους και η Ελλάδα – είναι οι αρνητικές επιπτώσεις στην εγχώρια ζήτηση και στην ανάπτυξη, η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και η οικονομική ασφυξία λόγω της έντονης ύφεσης.¹⁵¹

Συμπερασματικά, η πολιτική της «εσωτερικής υποτίμησης» για τη διαχείριση της ελληνικής κρίσης, σύμφωνα με τον κο Αργείτη Γ. «εξυπηρετούσε την τραπεζική και κυρίως την πολιτική συνοχή της Ευρωζώνης και εγκλώβισε την ελληνική οικονομία

¹⁴⁹ Αργείτης Γ., 2014, σελ. 5

¹⁵⁰ Ταμουραντζής Α., σελ. 13

¹⁵¹ Ταμουραντζής Α., σελ. 14

σε παγίδα λιτότητας, ενώ τροφοδοτεί την κρίση φερεγγυότητας στην οποία βρίσκεται η χώρα μας από το 2009-2010. Επιπρόσθετα, συμβάλλει στη δημιουργία μιας ακόμη παγίδας, αυτήν της ρευστότητας. Ο συνδυασμός των παγίδων λιτότητας-ρευστότητας-ύφεσης έχει ενεργοποιήσει μια διαδικασία συσσώρευσης χρέους – αποπληθωρισμού - ύφεσης που σκοτώνει τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και κάθε προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με την άποψη του ίδιου, η συνέχιση αυτής της πολιτικής έχει πολιτικά προσδιορισμένο χρονικό διάστημα που ισοδυναμεί με το σημείο μη αντιστρέψιμης κατάρρευσης της οικονομίας και της κοινωνίας»¹⁵².

8.4 Έξοδος από την Κρίση : Τρόποι και Επιπτώσεις

Σχετικά με τη δυσχερή οικονομική θέση, στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια καθώς και τους τρόπους , με τους οποίους μπορεί να ξεπεράσει τα προβλήματα και να βρει από την κρίση, υπάρχει μεγάλη δημόσια συζήτηση μεταξύ των οικονομολόγων, Ελλήνων και ξένων. Η συγκεκριμένη συζήτηση πήρε «φωτιά» το καλοκαίρι του 2015, λίγο πριν το δημοψήφισμα του ελληνικού λαού σχετικά με τα μέτρα, τα οποία ζητούσαν οι θεσμοί να παρθούν προκειμένου να συνεχίσει η δανειοδότηση της Ελληνικής οικονομίας. Ορισμένοι οικονομολόγοι ήταν υπέρ του «ΟΧΙ» ενώ ορισμένοι άλλοι υπέρ του «ΝΑΙ», διατυπώνοντας τα δικά της επιχειρήματα η κάθε πλευρά.

Ο αμερικανός οικονομολόγος Jeffrey Sachs, πρότεινε σε άρθρο του , που δημοσιεύθηκε στις 3 Ιουλίου του 2015¹⁵³, τέσσερα βήματα για να βγει η Ελλάδα από το οικονομικό αδιέξοδο. Υποστήριξε ότι το χρέος της χώρας δεν είναι βιώσιμο και γι αυτό θα πρέπει να μειωθεί σημαντικά, ενώ η Ελλάδα θα πρέπει να παραμείνει στην Ευρωζώνη. Στην περίπτωση που η Ελλάδα απομακρυνόταν από την ευρωζώνη, θα επωμίζονταν ένα τεράστιο κόστος και αναμφίβολα θα δημιουργούνταν πολιτικό και κοινωνικό χάος και ενδεχομένως υπερπληθωρισμός στην καρδιά της Ευρώπης. Η αξία των αποταμιεύσεων των Ελλήνων κατοίκων θα μειωνόταν δραματικά, καθώς τα ευρώ θα μετατρέπονταν ξαφνικά σε νέες δραχμές. Η μεσαία τάξη θα συντριβόταν. Και η μετατροπή του νομίσματος δεν θα έσωζε την χώρα ούτε ένα σεντς από το εξωτερικό της χρέος, το οποίο θα παρέμενε σε ευρώ.

¹⁵² Αργείτης Γ. 2014, σελ. 8

¹⁵³ Ο κος Jeffrey Sachs είναι καθηγητής στο πανεπιστήμιο Columbia και ειδικός σύμβουλος των Ηνωμένων Εθνών. Πηγή : <http://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1346201/sachs>

Συνεχίζοντας, ο ίδιος οικονομολόγος, αποδοκιμάζει τη στάση της Γερμανίας, η οποία απαιτεί από την Ελλάδα να συνεχίσει να εξυπηρετεί το σύνολο του χρέους της, αν και οι ΗΠΑ και το ΔΝΤ πήραν σιωπηρά το μέρος της Ελλάδας, στη θέση της για ελάφρυνση του χρέους. Σύμφωνα με τον κο Sachs, οι πιστωτές της χώρας πρέπει να διαπραγματευτούν μια νέα συναινετική μείωση του χρέους μέσω ενός συνδυασμού χαμηλότερων επιτοκίων, μειωμένης ονομαστικής αξίας και πολύ μεγάλων επιμηκύνσεων. Στην κατεύθυνση αυτή, υπάρχουν πολλά ιστορικά παραδείγματα αναδιαρθρώσεων που πραγματοποιήθηκαν επιτυχώς.

Στο θέμα της εξόδου της Ελλάδας από την κρίση, ο κο Sachs, προτείνει στην Ελληνική κυβέρνηση πρώτα να αποσπάσει μια συναινετική διάρθρωση του ελληνικού χρέους και κατόπιν να συνεχίσει να εξυπηρετεί το εξωτερικό χρέος προς τους πιστωτές του επίσημου τομέα. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι « η Ελλάδα πρέπει να χρησιμοποιήσει τις αποταμιεύσεις της για να πληρώσει τους συνταξιούχους, να προσφέρει τρόφιμα και να κατευθύνει ρευστότητα προς το τραπεζικό σύστημα, ενώ παράλληλα ο πρωθυπουργός θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τις επικοινωνιακές του ικανότητες για να πείσει την κοινή γνώμη, όπως έκανε και ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ, ότι το μόνο που πρέπει να φοβούνται είναι ο ίδιος ο φόβος». Τέλος, προτρέπει την Ελλάδα και τη Γερμανία να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις και να συμφωνήσουν σε ένα πακέτο μεταρρυθμίσεων και σε ελάφρυνση του χρέους. Ωστόσο, αυτή η ελάφρυνση του χρέους θα πρέπει να κερδηθεί με πραγματικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα αποκαταστήσουν την οικονομική ανάπτυξη και θα ωφελήσουν και την δανειζόμενη χώρα αλλά και τους πιστωτές της.

Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, διαβλέπει το μέλλον της Ελλάδας και ο Τούρκος πρώην υπουργός Οικονομικών κος Κεμάλ Ντερβίς¹⁵⁴. Σύμφωνα με τον ίδιο, απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να βγει ή Ελλάδα από την κρίση είναι να εστιαστεί και σε άλλους τομείς εκτός του τουρισμού και της ναυτιλίας. Αν και πρόκειται για δύο εξαιρετικά σημαντικούς κλάδους, όμως θα πρέπει να δοθεί βάρος – κατά τη γνώμη του – στην τεχνολογία και στην ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ της εκπαίδευσης, της ερευνητικής κοινότητας και του χρηματοδοτικού κλάδου,

¹⁵⁴ Ο Κεμάλ Ντερβίς θεωρείται ο αρχιτέκτονας του οικονομικού θαύματος της Τουρκίας, αναλαμβάνοντας υπουργός οικονομικών της γειτονικής χώρας το 2001. Ο γνωστός Τούρκος οικονομολόγος, είναι σήμερα αντιπρόεδρος του Brookings Institute, ενός από τα πιο γνωστά think tank των ΗΠΑ και πρώην επικεφαλής του Προγράμματος του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη. Πηγή : <http://www.capital.gr/story/2048845>

προκειμένου να υποστηριχθούν νέες μορφές επιχειρηματικότητας. Επιπρόσθετα, υποστηρίζει τη δύναμη της εθνικής συνεννόησης και των συμβιβασμών μεταξύ όχι μόνο των πολιτικών δυνάμεων αλλά και των οικονομικών και κοινωνικών. Τέλος, στην ερώτηση του δημοσιογράφου για το ποια συμβουλή θα έδινε στην Ελληνική κυβέρνηση, η απάντηση του γνωστού οικονομολόγου ήταν : «Πρώτον, εστίαση στις υποδομές, έμφαση στο επόμενο κύμα της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργία νέων βιομηχανιών και προσπάθεια διαρκούς υποστήριξης τους. Δεύτερον, προσπάθεια από κοινού με ηγέτες και πολιτικούς..... να πειστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ότι η νομισματική ένωση συνεπάγεται και μεγαλύτερη συνοχή στην Ευρώπη Μέρος της λύσης στην Ελλάδα βρίσκεται έξω από τα ελληνικά σύνορα, στο Βερολίνο και στις Βρυξέλλες».

Στον αντίποδα των παραπάνω απόψεων βρίσκονται οι απόψεις των οικονομολόγων , οι οποίοι βλέπουν καλύτερο το μέλλον της Ελλάδας έξω από το Ευρώ και την Ευρωζώνη. Μάλιστα, μέσα από τις συγκρίσεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βρίσκονται εντός ή εκτός ευρώ και των οικονομικών πιέσεων που δέχονται, αυτοί οι οικονομικοί αναλυτές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή στο ευρώ αποτελεί προϋπόθεση για την κρίση.¹⁵⁵ Συγκεκριμένα, ο οικονομολόγος κος Λαβδιώτης Σπύρος¹⁵⁶, στα άρθρα του, υποστηρίζει ότι το μέλλον της χώρας βρίσκεται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά εκτός της Ευρωζώνης και θεωρεί ως μόνη λύση για την οικονομική ανάπτυξη, την οικειοθελή αποχώρηση της Ελλάδας από το ενιαίο νόμισμα όσο το δυνατόν συντομότερα. Θεωρεί ότι η παραμονή στην Ευρωζώνη για όλες τις χώρες της περιφέρειας, σημαίνει συνεχιζόμενη οικονομική ασφυξία και κοινωνική εξαθλίωση, ενώ συνοδεύεται – και ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας – από το αναπόφευκτο της de jure χρεοκοπίας. Σύμφωνα με τον ίδιο οικονομολόγο, η έξοδος από το ευρώ δίνει την προοπτική της ανάκαμψης και της ανασυγκρότησης της Ελληνικής οικονομίας καθώς και την ελευθερία να διαμορφώσουν οι πολίτες τις τύχες τους πάνω σε μια νέα βάση. Βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των παραπάνω είναι « η αλλαγή νοοτροπίας – κάτι που απαιτεί χρόνο – από τη νοχελικότητα και την ανευθυνότητα, στη ζωτικότητα και στην παραγωγικότητα, οι οποίες αποτελούν συντελεστές μιας σταθερής επανεκκίνησης, θεμελιωμένης στην αναγέννηση της βιομηχανίας, της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου, και την

¹⁵⁵ Γαλενιανός Μ., σελ. 4

¹⁵⁶ Πηγή: <http://spiros26.files.wordpress.com>

ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, με τελικό στόχο την αυτάρκεια. Τότε μόνο η χώρα μας θα πετύχει σταδιακά και με επίπονες προσπάθειες τον απεγκλωβισμό της από τον υπέρμετρο δανεισμό και την επίτευξη δημιουργίας πλεονάσματος και , θα διατηρήσει την εθνική της κυριαρχία».

Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και οι δηλώσεις του νομπελίστα οικονομολόγου Paul Krugman , ο οποίος υποστηρίζει ότι είναι άδικο να λέγεται ότι η Ελλάδα δεν έκανε τίποτα για να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της κρίσης. Υποστηρίζει, αντίθετα, ότι η χώρα υποβλήθηκε σε απίστευτα σκληρή λιτότητα και έκανε σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε άλλα πεδία. Επικαλούμενος τα στοιχεία του ΔΝΤ, ο Paul Krugman, διαπιστώνει ότι η Ελλάδα είναι η πλέον υπεύθυνη δημοσιονομικά και σίγουρα υπό «τρελή λιτότητα», χώρα της Ευρώπης. Σύμφωνα με τον ίδιο, το πρόβλημα της δημοσιονομικής κρίσης έγκειται στο γεγονός ότι η οικονομία είναι βαθιά πιεσμένη και μόνο όταν εκλείψει αυτή η πίεση θα υπάρξει χώρος για οικονομική ανάπτυξη. Κατά τη γνώμη του , το ελληνικό δημοσιονομικό πρόβλημα θα λυθεί μόνο εκτός της Ευρωζώνης. Εκτός ευρώ, η ελληνική οικονομία θα βελτιώσει ραγδαία την ανταγωνιστικότητά της αλλά με αντάλλαγμα ένα πιθανό οικονομικό χάος. Αν και η επιλογή ενός Grexit, δεν είναι , σύμφωνα με τον αμερικανό οικονομολόγο, η περισσότερο επιθυμητή λύση, όμως όσο βαθαίνει η ελληνική οικονομική κρίση, η έξοδος από το ενιαίο νόμισμα, αποτελεί ένα εύλογο αποτέλεσμα. Σε άρθρο του στο προσωπικό του blog, ο Paul Krugman χαρακτηριστικά αναφέρει : «Αυτό που πρέπει να καταλάβουμε, σε κάθε περίπτωση, είναι ότι αν υπάρξει Grexit τα δημοσιονομικά θέματα αυτόματα θα πάνε να είναι το κέντρο της υπόθεσης. Αντίθετα, το κεντρικό ζήτημα θα είναι η διαχείριση του τραπεζικού πανικού, η διαχείριση της μετάβασης σε νέο νόμισμα και πιθανά η αφαίρεση δομικών εμποδίων για την αύξηση των εξαγωγών (που σε μεγάλο βαθμό θα αφορούν και τον τουρισμό). Στην πραγματικότητα, δεν ήταν ποτέ μια δημοσιονομική κρίση. Στη βάση της ήταν πάντα κρίση ισοζυγίου πληρωμών που μεταμορφώθηκε εν μέρει σε κρίση προϋπολογισμού η οποία ήρθε ως τέτοια στο επίκεντρο από την ιδεολογία...»¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Πηγή : <http://www.iefimerida.gr/news/213049> , 21/6/2015

8.5 Η Θέση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) για την Ελλάδα και το Ευρώ

Το ενδιαφέρον των οικονομικών αναλυτών προκαλούν οι δηλώσεις του ΔΝΤ, μέσω των εκπροσώπων του, αναφορικά με την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη ή την έξοδό της από αυτή (το λεγόμενο Grexit). Οι δηλώσεις αυτές, συνήθως, απασχολούν τα διεθνή και εγχώρια Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, κυρίως κατά τις περιόδους που στη χώρα επικρατεί πολιτική αστάθεια, πχ λόγω επικείμενων βουλευτικών εκλογών, ή κατά τη διάρκεια των συνομιλιών και των διαπραγματεύσεων που έχει η Ελλάδα με τους εκπροσώπους των θεσμών, προκειμένου να αξιολογηθεί η χώρα και η βιωσιμότητα του χρέους της και να εκταμιεύσει τις δανειακές δόσεις.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των ελληνικών βουλευτικών εκλογών της 25 Ιανουαρίου του 2015, το ΔΝΤ, μέσω του αναπληρωτή εκπρόσωπου τύπου Γουίλιαμ Μάρει, ξεκαθάρισε ότι το Ταμείο σέβεται πλήρως την πολιτική διαδικασία στην Ελλάδα και δεν επιθυμεί να κάνει δηλώσεις, με τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι αναμειγνύεται στα εσωτερικά πολιτικά δρώμενα της χώρας. Επίσης, στην ίδια συνέντευξη τύπου, τόνισε ότι το ΔΝΤ θα ξαναρχίσει τις συζητήσεις και τις διαπραγματεύσεις, με την όποια νέα κυβέρνηση θα προκύψει στην Ελλάδα μετά τις εκλογές στις 25 Ιανουαρίου 2015. Επίσης, στην ερώτηση δημοσιογράφου, εάν το Ταμείο έχει εξετάσει τις επιπτώσεις πιθανού Grexit, ανέφερε χαρακτηριστικά «Δεν το θεωρούμε ως πιθανό ενδεχόμενο», ξεκαθαρίζοντας πως δεν θεωρείται πιθανή μια έξοδα της Ελλάδας από την Ευρωζώνη.¹⁵⁸

Από το ίδιο πνεύμα χαρακτηρίστηκε και η συνέντευξη της επικεφαλής του ΔΝΤ, Κριστίν Λαγκάρντ, στον ιρλανδικό ραδιοφωνικό σταθμό RTE, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα. Στην ερώτηση για το εάν μια πιθανή έξοδος της Ελλάδας θα ήταν καταστροφική για την Ευρωζώνη, διευκρίνισε πως αυτό δεν είναι ούτε νομοθετικά εφικτό, ούτε προς το συμφέρον της χώρας. Συγκεκριμένα είπε : «Καταρχήν κάτι τέτοιο δεν επιτρέπεται βάσει των κανόνων της ζώνης του ευρώ και στη συνέχεια, πιστεύω ότι θα ήταν καταστροφικό για την Ελλάδα»¹⁵⁹. Αναφορικά με την ύπαρξη ενδείξεων σχετικά με έξοδο της χώρας μας από την Ευρωζώνη, η κα Λαγκάρντ, ανέφερε στο Council on Foreign Relations, στην Ουάσιγκτον, ότι δεν υπάρχει τέτοιο ενδεχόμενο.

¹⁵⁸ Πηγή : <http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231379598> , τελευταία ενημέρωση, 22/1/2015

¹⁵⁹ Πηγή : <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=669217>, 21/1/2015

Οι παραπάνω δηλώσεις των υπευθύνων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, συνάδουν με την άποψη του επικεφαλής οικονομολόγου του ΔΝΤ, Olivier Blanchard, ότι εάν η Ελλάδα αναγκαστεί να φύγει από το ενιαίο νόμισμα, τότε η ευρωζώνη θα αντιμετωπίσει μια αρκετά δύσκολη κατάσταση. Βέβαια, ένα Grexit θα ήταν πολύ δαπανηρό και επώδυνο αλλά όχι αδύνατο να διαχειριστεί. Επίσης, επεσήμανε ότι υπάρχουν καλύτερα τείχη προστασίας σε ισχύ από το 2012, αλλά προφανώς δεν θα είναι μια ομαλή πορεία. Στην περίπτωση που γινόταν έξοδος της Ελλάδας από τη ζώνη του ευρώ, ο καλύτερος τρόπος για να καθησυχαστούν οι αγορές, θα ήταν η ανάληψη πρωτοβουλιών σχετικά με μια δημοσιονομική και πολιτική ένωση στην Ευρώπη.¹⁶⁰

8.6 Οι Προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και του ΟΟΣΑ για τα Έτη 2016 ΚΑΙ 2017

Οι προβλέψεις του ΔΝΤ ταμείου σχετικά με την ευρωζώνη κατά το 2016, αναφέρουν πιθανές επιπτώσεις στις χώρες του ευρώ λόγω της πολιτικής αστάθειας στην Ελλάδα. Μάλιστα, στις χώρες που παρουσιάζουν πολιτικούς κινδύνους και πιθανώς να βλάψουν την εμπιστοσύνη της ευρωπαϊκής οικονομίας, μαζί με τη χώρα μας αναφέρεται επίσης η Ρωσία και η Ουκρανία. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο που συνοδεύει τις προβλέψεις του ΔΝΤ ότι « η αβεβαιότητα και η απαισιοδοξία σχετικά με την αποφασιστικότητα της ευρωζώνης να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές προκλήσεις είναι πιθανό να περιορίσουν την εμπιστοσύνη, όπως και οι εθνικές και παγκόσμιες πολιτικές εξελίξεις (όπως οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ελλάδα, στη Ρωσία και την Ουκρανία)».¹⁶¹

Σχετικά με τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομικής ανάπτυξης, της ανεργίας και του πληθωρισμού, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, το ΔΝΤ εκτιμά πως, το 2016, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ θα κυμανθεί στο 3,7%, η ανεργία θα μειωθεί στο 22,1% ενώ θα υπάρχει μια αύξηση των τιμών της τάξης του 0,3%. Επιπρόσθετα, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, θα κυμανθεί το 2016 στο 1,1% του ΑΕΠ. Τέλος, οι αναβαθμισμένες εκτιμήσεις του Ταμείου για όλες τις μεγάλες οικονομίες της Ευρωζώνης και ειδικότερα της Ισπανίας, οι οποίες εισάγουν πετρέλαιο, οφείλονται στο

¹⁶⁰ Πηγή : <http://www.capital.gr/story/2278596> , 14/4/2015

¹⁶¹ Πηγή : <http://www.capital.gr/story/2278596> , 14/4/2015

γεγονός από τη μια πλευρά της πτώσης της τιμής του πετρελαίου και από την άλλη στις θετικές επιπτώσεις από την υποτίμηση των νομισμάτων τους.

Table 2.2. European Economies: Real GDP, Consumer Prices, Current Account Balance, and Unemployment
(Annual percent change, unless noted otherwise)

	Real GDP			Consumer Prices ¹			Current Account Balance ²			Unemployment ³		
	2014	Projections		2014	Projections		2014	Projections		2014	Projections	
		2015	2016		2015	2016		2015	2016		2015	2016
Europe	1.5	1.9	2.1	1.1	0.5	1.6	1.8	2.2	1.9
Advanced Europe	1.3	1.7	1.8	0.6	0.1	1.1	2.2	2.6	2.4	10.2	9.7	9.3
Euro Area ^{4,5}	0.9	1.5	1.6	0.4	0.1	1.0	2.3	3.3	3.1	11.6	11.1	10.6
Germany	1.6	1.6	1.7	0.8	0.2	1.3	7.5	8.4	7.9	5.0	4.9	4.8
France	0.4	1.2	1.5	0.6	0.1	0.8	-1.1	-0.1	-0.3	10.2	10.1	9.9
Italy	-0.4	0.5	1.1	0.2	0.0	0.8	1.8	2.6	2.5	12.8	12.6	12.3
Spain	1.4	2.5	2.0	-0.2	-0.7	0.7	0.1	0.3	0.4	24.5	22.6	21.1
Netherlands	0.9	1.6	1.6	0.3	-0.1	0.9	10.3	10.4	10.1	7.4	7.2	7.0
Belgium	1.0	1.3	1.5	0.5	0.1	0.9	1.6	2.3	2.4	8.5	8.4	8.2
Austria	0.3	0.9	1.6	1.5	1.1	1.5	1.8	1.9	1.8	5.0	5.1	5.0
Greece	0.8	2.5	3.7	-1.4	-0.3	0.3	0.9	1.4	1.1	26.5	24.8	22.1
Portugal	0.9	1.6	1.5	-0.2	0.6	1.3	0.6	1.4	1.0	13.9	13.1	12.6
Ireland	4.8	3.9	3.3	0.3	0.2	1.5	6.2	4.9	4.8	11.3	9.8	8.8
Finland	-0.1	0.8	1.4	1.2	0.6	1.6	-0.6	-0.3	-0.3	8.6	8.7	8.5
Slovak Republic	2.4	2.9	3.3	-0.1	0.0	1.4	0.2	0.4	0.4	13.2	12.4	11.7
Lithuania	2.9	2.8	3.2	0.2	-0.3	2.0	-0.4	0.2	-0.8	10.7	10.6	10.5
Slovenia	2.6	2.1	1.9	0.2	-0.4	0.7	5.8	7.1	6.5	9.8	9.0	8.3
Luxembourg	2.9	2.5	2.3	0.7	0.5	1.6	5.2	4.7	4.6	7.1	6.9	6.7
Latvia	2.4	2.3	3.3	0.7	0.5	1.7	-3.1	-2.2	-3.0	10.8	10.4	10.2
Estonia	2.1	2.5	3.4	0.5	0.4	1.7	-0.1	-0.4	-0.7	7.0	7.0	6.8
Cyprus	-2.3	0.2	1.4	-0.3	-1.0	0.9	-1.9	-1.9	-1.4	16.2	15.9	14.9
Malta	3.5	3.2	2.7	0.8	1.1	1.4	2.7	3.1	3.1	5.9	6.1	6.3
United Kingdom ⁵	2.6	2.7	2.3	1.5	0.1	1.7	-5.5	-4.8	-4.6	6.2	5.4	5.4
Switzerland	2.0	0.8	1.2	0.0	-1.2	-0.4	7.0	5.8	5.5	3.2	3.4	3.6
Sweden	2.1	2.7	2.8	-0.2	0.2	1.1	6.3	6.3	6.3	7.9	7.7	7.6
Norway	2.2	1.0	1.5	2.0	2.3	2.2	8.5	7.6	7.0	3.5	3.8	3.9
Czech Republic	2.0	2.5	2.7	0.4	-0.1	1.3	0.6	1.6	0.9	6.1	6.1	5.7
Denmark	1.0	1.6	2.0	0.6	0.8	1.6	6.3	6.1	5.5	6.5	6.2	5.5
Iceland	1.8	3.5	3.2	2.0	0.9	2.1	4.7	6.1	4.7	5.0	4.0	4.0
San Marino	-1.0	1.0	1.1	1.1	0.4	0.9	8.7	8.4	7.9
Emerging and Developing Europe⁶	2.8	2.9	3.2	3.8	2.7	3.7	-2.9	-2.4	-3.0
Turkey	2.9	3.1	3.6	8.9	6.6	6.5	-5.7	-4.2	-4.8	9.9	11.4	11.6
Poland	3.3	3.5	3.5	0.0	-0.8	1.2	-1.2	-1.8	-2.4	9.0	8.0	7.7
Romania	2.9	2.7	2.9	1.1	1.0	2.4	-0.5	-1.1	-1.5	6.8	6.7	6.7
Hungary	3.6	2.7	2.3	-0.3	0.0	2.3	4.2	4.8	4.1	7.8	7.6	7.4
Bulgaria ⁵	1.7	1.2	1.5	-1.6	-1.0	0.6	0.0	0.2	-0.8	11.5	10.9	10.3
Serbia	-1.8	-0.5	1.5	2.1	2.7	4.0	-6.0	-4.7	-4.7	19.7	20.7	22.0
Croatia	-0.4	0.5	1.0	-0.2	-0.9	0.9	0.7	2.2	2.0	17.1	17.3	16.9

Note: Data for some countries are based on fiscal years. Please refer to Table F in the Statistical Appendix for a list of economies with exceptional reporting periods.

¹Movements in consumer prices are shown as annual averages. Year-end to year-end changes can be found in Tables A6 and A7 in the Statistical Appendix.

²Percent of GDP.

³Percent. National definitions of unemployment may differ.

⁴Excludes Lithuania. Current account position corrected for reporting discrepancies in intra-area transactions.

⁵Based on Eurostat's harmonized index of consumer prices.

⁶Includes Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, FYR Macedonia, and Montenegro.

Πηγή: Ίντερνετ, (<http://www.capital.gr/story/2278596> , 14/4/2015)

Αναφορικά με την παγκόσμια ανάπτυξη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, παρέμεινε αμετάκλητο στις προβλέψεις του ότι η οικονομική ανάπτυξη θα παραμείνει

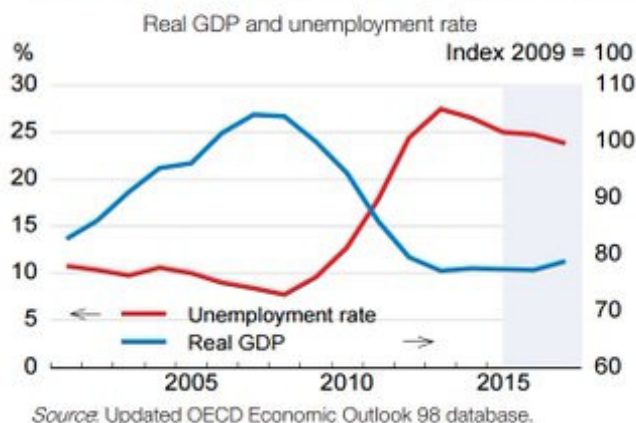
«μετριοπαθής και άνιση», ενώ υποστηρίζει ότι θα παρουσιάσει μεγαλύτερη αβεβαιότητα και κινδύνους λόγω των γεωπολιτικών εντάσεων και της χρηματοπιστωτικής μεταβλητότητας. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση του ΔΝΤ ανεβάζει την οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο στο 3,8% για το 2016.

Από τη δική του πλευρά, ο ΟΟΣΑ, στην έκθεσή του για την ελληνική οικονομία και την έξοδο από την κρίση, διατυπώνει ότι για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας από την κρίση είναι ζωτικής σημασίας η καταπολέμηση της φτώχειας και της ανισότητας. Επιπρόσθετα, σημαντική για τη βελτίωση των οικονομικών προβλημάτων της χώρας είναι η επιτυχής ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για την αντιμετώπιση του ζητήματος της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας είναι η εκτεταμένη φοροδιαφυγή, η οποία στερεί έσοδα στο δημόσιο τομέα και τα οποία θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τις κοινωνικές πολιτικές που χρειάζεται η χώρα.

Ο οργανισμός εκτιμά ότι η πλήρης ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας θα χρειαστεί αρκετό χρόνο. Κατά τη διάρκεια της εκτεταμένης ύφεσης, που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, το πραγματικό ΑΕΠ της μειώθηκε κατά 26%, ενώ οι εξαγωγές και οι επενδύσεις δεν βρίσκονται στα επιθυμητά επίπεδα. Η ύφεση έχει κάνει πιο έντονη την εισοδηματική ανισότητα αφού παρατηρείται συνύπαρξη, από τη μια πλευρά, ανθρώπων που υποφέρουν από τη φτώχεια και από την άλλη υπέρμετρα πλούσιων. Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις αν και έχουν βελτιώσει τη θέση του ελληνικού προϋπολογισμού, εντούτοις το δημόσιο χρέος της χώρας παραμένει υψηλό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο ΟΟΣΑ « η οικονομία ανακάμπτει σταδιακά από τη βαθιά ύφεση, ωστόσο το κοινωνικό κόστος παραμένει υψηλό».

Economic Survey of Greece 2016

Η οικονομία ανακάμπτει σταδιακά από τη βαθιά ύφεση, ωστόσο το κοινωνικό κόστος παραμένει υψηλό

Υστερα από βαθιά και παρατεταμένη ύφεση, στη διάρκεια της οποίας το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 26%, η οικονομία προβλέπεται να επανέλθει σε ανάπτυξη το 2016 και το 2017, ωστόσο μια πλήρης ανάκαμψη θα πάρει χρόνο. Η ανταγωνιστικότητα έχει παρουσιάσει αξιοσημείωτη βελτίωση, όμως οι εξαγωγές και οι επενδύσεις παραμένουν αδύναμες. Η ανεργία στο 25% παραμένει υψηλή παρά μια μικρή πτώση από το 2013 και μετά. Η ύφεση έχει οδηγήσει πολλούς ανθρώπους στη φτώχεια ενώ η εισοδηματική ανισότητα έχει αυξηθεί. Οι μεταρρυθμίσεις στη φορολογία και τα επόδομα έχουν βελτιώσει ουσιαστικά τη θέση του προϋπολογισμού, ωστόσο το βάρος της προσαρμογής παραμένει άνισο ενώ το δημόσιο χρέος παραμένει πολύ υψηλό. Ο τραπεζικός τομέας ανακεφαλαιοποιήθηκε πρόσφατα, όμως η πιστωτική επέκταση εξακολουθεί να είναι ασθενική, λόγω του φορτίου των μη εξυπηρετούμενων δανείων στους ισολογισμούς των τραπεζών και της μειωμένης ζήτησης δανείων.

Πηγή : http://www.huffingtonpost.gr/2016/03/10/oikonomia-oosa-ellada_n_9425666.html , δημοσίευση 10/3/2016

Όπως φαίνεται και στο παραπάνω διάγραμμα, η έκθεση του ΟΟΣΑ προβλέπει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας με ρυθμό 1,9% το 2017, ενώ για το 2016 προβλέπει ότι το ΑΕΠ της χώρας θα μειωθεί κατά 0,1%. Η ανεργία προβλέπεται να υποχωρήσει από το 25% το 2015 σε 24,7% το 2016 και 23,8% το 2017. Ο πληθωρισμός (εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή) αναμένεται να κινηθεί και το 2016 και το 2017 σε θετικό έδαφος (0,5% κάθε χρονιά) από -1,1% το 2015. Τέλος, Το δημόσιο χρέος εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το 2016 στο 191,6% του ΑΕΠ και το 2017 στο 187,1% του ΑΕΠ από 190,2% του ΑΕΠ που ήταν το 2015.

Σύμφωνα με τον κο Γκουρία, η ελληνική οικονομία έχει επιδείξει εξαιρετική αντοχή και αρκετά σημάδια βελτίωσης. Τις απόψεις του αυτές, τις στηρίζει αρχικά στο γεγονός ότι η ύφεση το 2015 ήταν μικρότερη απ' ό,τι αναμενόταν. Το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε μόνο 0,3% και σε αυτό συνετέλεσε η αύξηση των τουριστών στην Ελλάδα, οι οποίοι ανήλθαν στα 24 εκατομμύρια. Επίσης, αν και το 2016 δεν προβλέπεται θετική ανάπτυξη, όμως οι εκτιμήσεις είναι αισιόδοξες για το 2017 καθώς αναμένεται ένας θετικός ρυθμός ανάπτυξης της τάξης του 2%. Αλλά και στο πεδίο της ανεργίας διαφαίνονται σημάδια σταδιακής βελτίωσης, καθώς το ποσοστό ανεργίας δείχνει να υποχωρεί σε σχέση με αυτό των προηγούμενων χρόνων. Τέλος, σημαντική βοήθεια προς την οικονομική

ανάπτυξη είναι η σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος και η ενίσχυση της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και των πιστώσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση, σύμφωνα με τον κο Γκουρία, οδήγησε η επιτυχημένη ανακεφαλαίωση των τραπεζών, η σταδιακή άρση στην κίνηση των κεφαλαίων και οι μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του υψηλού ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Από όλα τα παραπάνω αλλά και από τις αναλύσεις πλείστων οικονομικών αναλυτών είναι ξεκάθαρο ότι το 2016 θα είναι τόσο κρίσιμο όσο το 2015 καθώς διαψεύδονται πολλές προσδοκίες για οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας. Αυτό έχει μία θετική πλευρά, αφού η προσγείωση σε ένα στέρεο έδαφος δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μία στέρεη επανεκκίνηση. Ωστόσο, η Ελληνική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από τη μία μεριά από μία διογκωμένη κοινωνική και πολιτική δυσφορία και από την άλλη από μία επανάπαυση στη μισή αλήθεια ότι η πολιτική σταθερότητα θα δημιουργήσει λύσεις. Λείπει η άλλη μισή αλήθεια, που αφορά το πολιτικό και οικονομικό περιεχόμενο της σταθερότητας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής μας θέσης. Γι' αυτό το ζητούμενο δεν είναι το πολιτικό σχήμα που θα κυβερνά (οικουμενικές κ.τ.λ.). Το ζητούμενο και για το 2016 και για τα επόμενα χρόνια είναι η αλήθεια για την προοπτική της χώρας ως πολιτικό περιεχόμενο της διακυβέρνησης. Μία αλήθεια που την αναζητά πλέον η κοινωνία για να κτίσει το μέλλον της. Τέλος, από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οικονομική διοίκηση της Ευρώπης χρειάζεται μεγαλύτερη συναίνεση στον δρόμο προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, έτσι ώστε να συμμετάσχουν σε αυτήν όλοι οι λαοί της Ευρώπης.

8.7 Ελληνική Κρίση : Μελλοντικές Πολιτικές και Προοπτικές

Από τα στοιχεία που παρατέθηκαν παραπάνω γίνεται αντιληπτό από τον αναγνώστη, ότι η ελληνική οικονομική κρίση δεν είναι δυνατόν να ξεπεραστεί άμεσα , ανεξάρτητα από τη βοήθεια που θα λάβει από τους τεχνοκράτες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσο συνεχίζεται η φάση της έντονης ύφεσης τόσο αυξάνονται οι ανησυχίες για την πορεία της Ελλάδας και για το μέλλον της Ευρωζώνης.

Η παρατεταμένη εξοντωτική λιτότητα που επιβάλλεται στην χώρα μας είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει την χώρα σε περαιτέρω εξαθλίωση και το κυριότερο να εξασθενίσει ακόμα περισσότερο τη σχέση πολιτικής και πολίτη. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι δυνατή η πρόβλεψη για το εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πραγματοποιήσει τις

απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι, το μείγμα των πολιτικών εξόδου από την κρίση που ακολουθήθηκαν έως σήμερα στόχευαν περισσότερο στη διάσωση των ευρωπαϊκών τραπεζών και του κοινού νομίσματος παρά στην πραγματική μεταμόρφωση του ευρωπαϊκού οικονομικού συστήματος.

Η ριζική μεταβολή του επενδυτικού κλίματος από την υπέρμετρη αισιοδοξία στην απόλυτη απαισιοδοξία, είχε ως αποτέλεσμα την αποστροφή προς κάθε είδους επενδυτικό κίνδυνο και την απροθυμία των ξένων επενδυτών να χρηματοδοτήσουν τις χώρες της περιφέρειας, χειροτερεύοντας έτσι της προοπτικές οικονομικής ανάπτυξής τους. Επιπλέον, η απώλεια του δικαιώματος των κρατών – μελών της Ευρωζώνης για υποτίμησης του νομίσματος τους, προκειμένου να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητάς τους, οδηγεί αναγκαστικά τις υπό κρίση χώρες, στην υιοθέτηση πολιτικών που βασίζονται στη μείωση των ονομαστικών μισθών και των τιμών και στη βελτίωση της παραγωγικότητάς τους. Ωστόσο, οι πολιτικές αυτές της «εσωτερικής υποτίμησης» είναι χρονοβόρες και μπορεί να αποδειχτούν εξαιρετικά επώδυνες για τις χώρες των οποίων οι οικονομίες χαρακτηρίζονται από εκτενείς δυσλειτουργίες, όπως είναι και η περίπτωση της Ελλάδας και γενικότερα των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου.¹⁶²

Για αρκετούς οικονομικούς αναλυτές, η αντιμετώπιση της ελληνικής χρηματοπιστωτικής κρίσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προϋποθέτει απελευθέρωση των αγορών εργασίας, ανταγωνιστικές αγορές προϊόντων, χρηματοδότηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και διευκόλυνση των πληγέντων χωρών με επεκτατικές πολιτικές των εύρωστων οικονομικά ευρωπαϊκών χωρών. Βέβαια, οι τρόποι αυτοί αντιμετώπισης της κρίσης προϋποθέτουν παράλληλα και την υιοθέτηση μιας σειράς κοινωνικών πολιτικών, όπως μείωση του κοινωνικού κόστους με αύξηση των κοινωνικών δαπανών για τις ασθενέστερες τάξεις και διάρρηξη του ολιγοπωλιακού καθεστώτος στις αγορές προϊόντων έτσι ώστε να επιτευχθεί πραγματική μείωση στις τιμές των αγαθών, που θα συντελέσει στην ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας και στη μείωση του κοινωνικού κόστους, το οποίο προκλήθηκε από τη μείωση των ονομαστικών μισθών.¹⁶³

¹⁶² Γαλενιανός Μ., σελ. 20

¹⁶³ Γαλενιανός Μ., σελ. 23-24

Επιπρόσθετα, σημαντικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να πραγματοποιηθούν και στην εσωτερική λειτουργία του Ελληνικού Κράτους. Η αποκατάσταση των στοιχείων καλής διακυβέρνησης της ελληνικής πολιτείας, όπως για παράδειγμα του νόμου και του κράτους δικαίου στα μάτια των πολιτών της, είναι εξαιρετικά σημαντική, όπως επίσης και η δημιουργία εμπιστοσύνης ανάμεσα στους πολίτες από τη μια πλευρά και των πολιτών και της πολιτικής από την άλλη. Παράλληλα, η δημιουργία ενός νέου πλαισίου πολιτισμικών και πολιτιστικών αξιών και ηθικής που να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της ελληνικής πολιτείας είναι επίσης τόσο σημαντική όσο και οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Όπως υποστηρίζει και στο άρθρο του ο κος Μαρής Γ. «Έστω και αν σε ευρωπαϊκό επίπεδο το στοίχημα κερδηθεί, τίποτα δεν θα πρέπει να θεωρείται ακόμα δεδομένο στο εσωτερικό. Η αναμόρφωση της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας είναι ένα πολύ σημαντικό και δύσκολο έργο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί οποιαδήποτε κυβέρνηση για να μπορέσουμε οριστικά να μπούμε στον δρόμο της οικονομικής και πολιτικής σταθερότητας και ανάπτυξης και να ξεπεράσουμε την κρίση της ελληνικής πολιτείας».¹⁶⁴

¹⁶⁴ Πηγή : http://topolitiko.blogspot.gr/2012/05/blog-post_19.html , δημοσίευση 19/5/2012

9^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οικονομική κρίση που βιώνει όχι μόνο η Ελλάδα αλλά και το σύνολο των χωρών του ευρωπαϊκού νότου, δημιούργησαν τριγμούς στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα και έφεραν στο προσκήνιο προβληματισμούς, οι οποίοι είχαν εκδηλωθεί από αρκετούς οικονομολόγους κατά τη διαδικασία της δημιουργίας της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης αλλά είχαν ξεχαστεί κατά το πρόσφατο παρελθόν.

Η ύπαρξη μιας ενιαίας αγοράς και μιας κοινής νομισματικής πολιτικής, είχε ως αποτέλεσμα την συνύπαρξη χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και συνεπώς διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Οι χώρες της «περιφέρειας» κατόρθωσαν να μειώσουν το οικονομικό χάσμα με αυτές της κεντρικής Ευρώπης, λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης των πρώτων και της στασιμότητας των δεύτερων. Παράλληλα, μειώθηκε το κόστος του εγχώριου δανεισμού για τις χώρες της περιφέρειας ενώ εισήχθησαν ξένες «αποταμιεύσεις». Αυτά τα δύο γεγονότα, είχαν ως αποτέλεσμα να παρουσιαστούν σταθερά πλεονάσματα στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Σύμφωνα με τους Μηλιός – Σωτηρόπουλος¹⁶⁵ « Τα ελλείμματα στις τρέχουσες συναλλαγές (και η μερική υστέρηση της ανταγωνιστικότητας παρά τη σημαντική βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας) «αντικατοπτρίζουν» ακριβώς την ισχυρή αύξηση της εσωτερικής ζήτησης και την εισροή ξένων επενδύσεων».

Επιπλέον, οι πιέσεις στον εργασιακό τομέα των χωρών της περιφέρειας, αντισταθμίστηκαν από τις ανισορροπίες στα ισοζύγια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών στο εσωτερικό της Ευρωζώνης και από τη διόγκωση των εγχώριων τραπεζικών συστημάτων. Με τον τρόπο αυτό, από τη μια μεριά υποστηρίζονταν η κοινωνική συναίνεση αναφορικά με την αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωζώνης ενώ από την άλλη διαμορφώνονταν μια συνθήκη που ερχόταν σε αντίθεση με την ευρύτερη φιλοσοφία του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα ασταθές και ευάλωτο πλαίσιο συνύπαρξης, το οποίο δεν άργησε να αποδιοργανωθεί μετά την πρόσφατη κρίση στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η κρίση αυτή αποτέλεσε και την αφορμή για την ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών που συνδέονται με το Ευρώ.

¹⁶⁵ Μηλιός Γ. – Σωτηρόπουλος Δ., σελ. 2

Όπως υποστηρίζουν αρκετοί οικονομολόγοι, η Νομισματική Ενοποίηση ενδείκνυται μόνο για οικονομίες με ευέλικτες αγορές, κινητικότητα εργασίας και χαμηλής συχνότητας ασύμμετρες διαταραχές. Γίνεται αντιληπτό όμως, ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν ίσχυαν και δεν ισχύουν για τη ζώνη του ευρώ καθώς η Ευρωζώνη χαρακτηρίζεται από σημαντικά στοιχεία δυσκαμψίας στην αγορά εργασίας και προϊόντων, από έλλειψη ενός ισχυρού κεντρικού μηχανισμού δημοσιονομικών μεταβιβάσεων και από εθνικές οικονομίες, όπου η κάθε μια από αυτές έχει τα δικά της θεσμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Εξ' αίτιας των συνθηκών αυτών, η συχνότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών είναι υψηλή και οι επιδράσεις τους έντονες.

Σύμφωνα με την ίδια επιχειρηματολογία, υπό τις συνθήκες αυτές, οι ασύμμετρες διαταραχές είναι πιθανόν να προκαλούν διεύρυνση των διαφορών τιμών, με αποτέλεσμα η ύπαρξη ενός κοινού ονομαστικού επιτοκίου στη Νομισματική Ένωση να οδηγεί στη διαμόρφωση πραγματικών επιτοκίων στις επιμέρους χώρες. Σε χώρες-μέλη με σχετικά ισχυρή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό υψηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη χαμηλότερων πραγματικών επιτοκίων αυξάνει την εγχώρια ζήτηση και τον πληθωρισμό. Αντίστροφα, σε χώρες με σχετικά ασθενή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό χαμηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη υψηλών πραγματικών επιτοκίων ασκεί περαιτέρω καθοδικές πιέσεις στην εγχώρια ζήτηση και στον πληθωρισμό. Με άλλα λόγια, η εφαρμογή μιας νομισματικής πολιτικής κοινής για όλους, δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μελών της ένωσης.¹⁶⁶

Επιπρόσθετα, μια περισσότερο σε βάθος, ανάλυση των μειονεκτημάτων που έχει το ευρώ, είναι πιθανό να οδηγήσει ορισμένους αναγνώστες στο συμπέρασμα ότι, στην πραγματικότητα, το ευρώ έχει σχεδιαστεί να είναι ένα πολιτικό εργαλείο, που χρησιμοποιείται από τους πολιτικούς, προκειμένου να πραγματοποιήσουν έναν υπερβολικό συγκεντρωτισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πιθανή ενοποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία συζητείται τα τελευταία χρόνια για να ενισχύσει την κοινή νομισματική πολιτική, μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι, στην πραγματικότητα, το ευρώ δεν θεσπίστηκε ειδικά για τα οικονομικά οφέλη του.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία των Άριστων Νομισματικών Περιοχών (Optimal Currency Areas – OCA), η οποία αναπτύχθηκε εδώ και 30 χρόνια από τον

¹⁶⁶ Καλιμαγκίνα Α., σελ. 39

οικονομολόγο Robert Mundell,¹⁶⁷ η Οικονομική και Νομισματική Ένωση, δεν είναι συμφέρουσα για όλες τις χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, κατά την άποψη αυτής της θεωρίας, δύο χώρες προκειμένου να προχωρήσουν σε συγχώνευση των εθνικών τους νομισμάτων, θα πρέπει να ικανοποιούν δύο σημαντικά κριτήρια. Πρώτο κριτήριο αποτελεί η μη αναγκαιότητα άσκησης ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής. Εάν οι χώρες είναι οικονομικά ταυτόσημες, δεν κερδίζουν τίποτα από το να έχουν διαφορετικά νομίσματα και νομισματικές πολιτικές. Αλλά εάν οι χώρες είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν διαφορετικές οικονομικές συνθήκες, θα πρέπει να χαράξουν τις δικές τους πολιτικές. Για παράδειγμα, η άνοδος των τιμών του πετρελαίου, διεθνώς, έχει αντίθετα αποτελέσματα στις χώρες εξαγωγής πετρελαίου και στις χώρες εισαγωγής πετρελαίου. Κάθε χώρα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα αυτή την αύξηση μέσω διαφορετικών νομισματικών πολιτικών. Από την άλλη πλευρά, εάν οι δύο χώρες αντιμετωπίζουν παρόμοιες εξωτερικές συνθήκες, δεν χρειάζεται να έχουν ξεχωριστά νομίσματα.

Το δεύτερο κριτήριο, το οποίο θεωρείται σημαντικό για την συγχώνευση των εθνικών νομισμάτων, είναι η απουσία δυνατότητας σε μια χώρα να ασκήσει αποτελεσματικά μια ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Ο παράγοντας αυτός, συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη της κινητικότητας και ιδιαίτερα αυτής του εργατικού δυναμικού. Δηλαδή, αν παρουσιάζεται μεγάλη κινητικότητα στον εργασιακό τομέα μεταξύ των δύο χωρών, στη συνέχεια, θα παρέχει μικρή χρησιμότητα και στα δύο κράτη η διατήρηση ξεχωριστών εθνικών νομισμάτων. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι, συγκρίνοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με τις ΗΠΑ, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι παρουσιάζεται μεγάλη διαφορά στις χώρες της Ε.Ε. και στις περιοχές των Ηνωμένων Πολιτειών καθώς παρουσιάζεται στην Ευρώπη πολύ λιγότερη κινητικότητα στην εργασία απ' ό,τι στις ΗΠΑ. Συνεπώς, για τους περισσότερους οικονομολόγους, η Ε.Ε. δεν αποτελεί τη βέλτιστη νομισματική ζώνη.¹⁶⁸

Τέλος, η πλειοψηφία των οικονομολόγων, υποστηρίζει ότι το οικονομικό κόστος και τα οφέλη της ΟΝΕ έχουν υπολογιστεί εσφαλμένα, κυρίως επειδή είναι δύσκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα μιας ενιαίας οικονομικής και νομισματικής πολιτικής. Η άποψη αυτή αναφέρεται τόσο στην

¹⁶⁷ Frieden J., σελ. 30

¹⁶⁸ Frieden J., σελ. 30

εσφαλμένη εκτίμηση του κόστους της ένωσης, καθώς μπορεί να αποδειχθεί πολύ δαπανηρό, όσο και του οφέλους της, αφού το εμπόριο και οι επενδύσεις έχουν τη δυνατότητα να μεταβληθούν σημαντικά και να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών οικονομικών στο μέλλον.¹⁶⁹

Ωστόσο, όλα τα θέματα που εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία δεν υποδηλώνουν, σε καμία περίπτωση, ότι η ONE είναι μια άσχημη ιδέα ή ότι, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Στην πραγματικότητα, έχει αποδειχθεί ότι έχει πολλές θετικές συνέπειες για όλα τα κράτη – μέλη της και επίσης απολαμβάνει μια αρκετά ευρεία πολιτική υποστήριξη, η οποία απαιτείται για την αντιμετώπιση των σοβαρών δυσκολιών που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια.

Οι πολιτικές πραγματικότητες της σημερινής Ε.Ε. θα καθορίσουν το μέλλον του ευρώ. Μία από αυτές τις πολιτικές πραγματικότητες είναι ότι σχεδόν κάθε πιθανή νομισματική πολιτική εγείρει αντιδράσεις από τους ισχυρούς Ευρωπαίους. Υπάρχουν κράτη που ευνοούν ένα σφιχτό και ένα χαλαρό νόμισμα και ένα ισχυρό και ένα αδύναμο ευρώ. Η δυναμική αυτή δεν είναι διαφορετική από ό,τι συμβαίνει σε κάθε χώρα, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Εν τούτοις, η καινοτομία της ONE είναι ότι οι αντιθέσεις μεταξύ των διαφόρων χωρών πολλαπλασιάζονται λόγω της μεγάλης ποικιλίας των οικονομιών της Ευρώπης και από την ακόμα μεγαλύτερη ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών πολιτικών και κοινωνικών οργανώσεων και ιδρυμάτων.

Η ΕΚΤ θα πρέπει να επιτύχει μια ευρεία συναίνεση επί της νομισματικής της πολιτικής. Η συναίνεση αυτή, γίνεται περισσότερο αναγκαία σήμερα, που η Ευρωπαϊκή Ένωση, διανύει μια περίοδο ύφεσης και κρίσης, και η ΕΚΤ αποτελεί το επίκεντρο έντονης πολιτικής πίεσης από τις επιχειρήσεις, τα εργατικά συνδικάτα, τις κυβερνήσεις και τις χώρες με διαφορετικά συμφέροντα. Η ΕΚΤ θα πρέπει να λάβει υπόψη της αυτές τις πολιτικές πιέσεις καθώς και να αντιμετωπίσει την αβεβαιότητα και τις ανησυχίες των κρατών – μελών της Ε.Ε. Η απάντηση της ΕΚΤ, και των θεσμικών οργάνων της ONE γενικότερα, θα καθορίσουν τη μελλοντική πορεία του ευρώ και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

¹⁶⁹ Frieden J., σελ. 31

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΑΡΓΕΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «*Παγκοσμιοποίηση, ΟΝΕ και Οικονομική Προσαρμογή. Η περίπτωση της Ελλάδας.*», Αθήνα, εκδόσεις Τυπωθήτω, 2002
- 2) ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, «*Νόμισμα και πολιτική στην Ελλάδα, 1830-1910*», Αλεξάνδρεια , 1999
- 3) ΛΙΑΝΟΣ Θ.-ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α.-ΧΑΤΖΗΑΝΔΡΕΟΥ Α., «*Αρχές Οικονομικής Θεωρίας – Μικροοικονομία-Μακροοικονομία*», Ι.Ε.Π, Αθήνα 2015
- 4) ΠΡΟΝΤΖΑΣ Ε., «*Η αυθεντία του νομίσματος στη νεοελληνική κοινωνία. Η περίοδος των διατακτικών κερμάτων, 1885-1910*», Αθήνα, ΕΜΝΕ, 1995
- 5) ΣΚΛΙΑΣ Π. – ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Σ. - ΜΑΡΗΣ Γ., «*Η Πολιτική των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σχέσεων*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2012
- 6) ΤΖΑΜΑΛΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, «*Τα νομίσματα της Νεώτερης Ελλάδας (1828-1979)* », εκδόσεις Νούμιο, Αθήνα 1980

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΑΡΓΕΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «*Περιορισμοί, Στόχοι και Βασικά Χαρακτηριστικά μιας Εναλλακτικής Οικονομικής Πολιτικής*», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Αθήνα, 2012, http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/ekp_yliko_oik_pol2.pdf
- 2) ΑΡΓΕΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «*Εσωτερική Υποτίμηση : Προοπτικές, Περιορισμοί και Εναλλακτικές Επιλογές*», Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ, Αθήνα, 2014, http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2014/02/POLICY-PAPER-No22.2014_%CE%93%CE%B9%CF%8E%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%82-

- [%CE%91%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82.pdf](#)
- 3) ΓΑΛΕΝΙΑΝΟΣ ΜΑΝΟΛΗΣ, «*Η Ελληνική κρίση : αίτια και επιπτώσεις*», Royal Holloway, University of London, Μάρτιος 2014 , <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/%CE%B1%CE%AF%CF%84%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>
 - 4) ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «*Το Νεοελληνικό Νόμισμα από την Ανεξαρτησία μέχρι σήμερα*», 2002, [file:///C:/Users/user/Downloads/M01.025.07%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/M01.025.07%20(2).pdf)
 - 5) ΚΑΛΙΜΑΓΚΙΝΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, «*Δραχμή ή Ευρώ – Υπέρ ή Κατά*», Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, 2012, http://index.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/5855/Kalimagkina_Aikaterini.pdf?sequence=1
 - 6) ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, «*Νομισματική Θεωρία και Πολιτική*», σημειώσεις , <http://www.des.unipi.gr/wp-content/uploads/2014/05/%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%99%CE%91.pdf>
 - 7) ΛΑΜΠΙΡΗΣ Γ. – ΜΑΧΑΙΡΑΣ Β., «*Η πορεία του κοινού νομίσματος την πρώτη δεκαετία κυκλοφορίας του. Πώς αντέδρασε σε σχέση με το Αμερικανικό δολάριο*», Τ.Ε.Ι. Κρήτης, 2014, <http://docplayer.gr/7117000-Sholi-dioikisis-kai-oikonomias-tmima-dioikisis-epiheiriseon.html>
 - 8) ΜΗΛΙΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, «*Η πολιτική της σκληρής δραχμής*», Εφημερίδα Έθνος, <https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiCuumttYHNAhVGLMAKHethArwQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fusers.ntua.gr%2Fjmilios%2FETHNOS%2>
 - 9) ΜΗΛΙΟΣ Γ. – ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ. , «*Η Ελληνική οικονομική κρίση και η κρίση στρατηγικής του ευρώ*», 2010, <http://users.ntua.gr/jmilios/Milios-Sotiropoulos-Oikonomiki-krisi-euro.pdf>

- 10) ΜΠΡΕΓΙΑΝΝΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, «*Νόμισμα & Νομισματικές κρίσεις στην Ελλάδα*», http://www.hba.gr/5Ekdosis/UpPDFs/deltia/2-3_2001/25.pdf
- 11) ΜΠΡΕΓΙΑΝΝΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, «*Νεοελληνικό Νόμισμα, Κράτος και Ιδεολογία από την Επανάσταση έως το Μεσοπόλεμο*», εκδόσεις Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2011, <http://www.academyofathens.gr/el/kentro/neoterou/ekdoseis/ekdoseisKEINE/ekdoseisKEINE-7>
- 12) ΤΑΜΟΥΡΑΝΤΖΗΣ ΑΣΗΜΑΚΗΣ, «*Οι Ρυθμιστικές Πολιτικές του Μηχανισμού Στήριξης (ΕΕ-ΔΝΤ-ΕΚΤ) & οι Επιπτώσεις στις Αγορές Εργασίας & το Κοινωνικό Κράτος, του Ευρωπαϊκού Νότου* », www.seedcenter.gr/conferences/Crisis2014/papers
- 13) ΣΑΧΙΝΙΔΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ, «*Το συναλλαγματικό καθεστώς της Ελλάδος: Από την πρόσδεση της δραχμής στο δολάριο μέχρι την Ο.Ν.Ε.*», Ιανουάριος 2006, file:///C:/Users/user/Downloads/meetings-meeting_0040_1131.pdf
- 14) ΨΑΛΙΔΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, «*ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1928-2008 , Από τράπεζα του κράτους εγγυήτρια της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας* », Αθήνα, Απρίλιος 2014, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf>

ΞΕΝΗ ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Frieden Jeffrey, “The Euro: Who Wins? Who Loses?”, University of Michigan Press, 1998, <http://scholar.harvard.edu/jfrieden/files/euro.pdf>
- 2) Milios John and Sotiropoulos P. Dimitris, “Crisis of Greece or crisis of the euro? A view from the European ‘periphery’”, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, Volume 12, Number 3, September 2010, http://www.obela.org/system/files/Milios_Sotiropoulos_Crisis_Euro_0.pd

3) Mursa Gabriel, “Euro – Advantages and disadvantages”, CES, Working Papers – Volume VI, Issue 3, 2013, http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2014_VI3_MUR.pdf

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

http://users.uom.gr/~mariap/makro/macro_kef23.pdf

<http://users.uom.gr/~esartz/teaching/macro/Kef27.pdf>

<https://el.wikipedia.org>

<http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html>

http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/emu/index_el.htm

<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=3718763>

<http://www.mfa.gr/>

http://europa.eu/index_el.htm

http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_el.htm

<http://www.ecb.europa.eu/euro/coins/2euro/html/index.el.html>

<http://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.el.html>

<http://europedia.moussis.eu>

<https://el.wikipedia.org>

http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/cash/index_el.htm

http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf

<https://www.ecb.europa.eu>

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/National_accounts_and_GDP/el

<http://www.capital.gr/story/2048845>

<http://www.capital.gr/story/2278596>

<http://www.indepanalysis.gr/oikonomia/>

<http://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1346201/sachs>

<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231379598>

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=669217>

http://topolitiko.blogspot.gr/2012/05/blog-post_19.html

http://www.huffingtonpost.gr/2016/03/10/oikonomia-oosa-ellada_n_9425666.html

<http://spiros26.files.wordpress.com>

<http://www.iefimerida.gr/news/213049/>